

ŽIVOT

KULTURNĚ SPOLEČENSKÝ ČASOPIS • DUBEN • APRÍL • KWIECIEŃ 1992 (ČÍSLO 407) CENA 2000 ZŁ

Prijemné
vel'konočné sviatky

želá

REDAKCIA

a ÚV KSSČaS

Počas prestávky
(sprava):
A. Andrašák,
V. Vengrin,
E. Antalčík,
J. Karnaťel
a K. Fula

Krajania sa zaoberali aj náboženskou problematikou. Ide najmä o prinavrátenie slovenských bohoslužieb, kde si to farńci budú žiadať. Zatiaľ sa to podarilo v Jablonke. Iné obce, ziať, musia ešte čakať. Po 40 rokoch sa podarilo na Orave obnoviť aj činnosť Spolku sv. Vojtecha. Na konci roka miestna skupina SSV na Orave mala 38 členov. Hodno poznamenať, že v roku 1930 Orava mala v SSV 648 členov.

Účastníci schôdze zdôrazňovali, že pre nás je veľmi dôležitá dobrá spolupráca so starou vlastou. Treba poznamenať, že až dnes došlo k oživeniu vzájomných kontaktov, nie len prihraničných, ale aj na najvyššej, parlamentnej a viádnej úrovni. Je potrebné rozšírenie súčinnosti s ministerstvami kultúry a školstva SR, ako aj s Maticou slovenskou.

OBVODNÁ SCHÔDZA NA ORAVE

Členovia oravského obvodného výboru našej Spoločnosti sa 1. marca zišli na výročnej schôdzi, ktorá sa konala v miestnej obvodnej klubovni v Jablonke. Otvoril ju predsedca OV KSSCaS Augustín Andrašák, ktorý stručne oboznámil prítomných krajánov s činnosťou obvodu za uplynulý rok.

Všeobecne možno konštatovať, — čo sa zdôrazňovalo i v správe, — že uplynulý rok znamenal v rozvoji činnosti oravského obvodu krok dopredu. Veľa pozornosti krajania venovali organizačným otázkam, najmä potrebe aktivizácie členov Spoločnosti v miestnych skupinách a rozvíjaniu kultúrno-osvetovej činnosti. V súčasnosti na Orave pôsobia tri sládkové kapely (Harkabuz, Podšná a Privarovka), dychový orchester v Dolnej Zubriči, divadelný krúžok v Podvilku a dva folklórne súborov v Malej Lipnici a Kičoroch. Jednotlivé kultúrne telesá sa zúčastňovali na rôznych podujatiach, o ktorých sme už informovali na stránkach Života. Kultúrna a organizačná činnosť miestnych skupín sa sústredí v slovenských klubovnach, ktorých je na Orave 14. Medzi najaktívnejšie patria klubovne v Jablonke, Dolnej Zubriči, Podvilkou, Podšná, Harkabuze a Malej Lipnici. Je potrebné, ako sa hovorí v uznesení schôdze, aktivizovať činnosť ďalších klubovní a obnoviť činnosť všetkých folklórnych súborov, ktorých na Orave ešte donedávna bolo viac. Inštruktorka UV

KSSCaS kr. Kristína Gribáčová hovorila o potrebe zakladania aj nových divadielok, dychových orchestrov a pod., do ktorých treba zapájať krajanskú mládež.

Veľa pozornosti oravskí krajania venovali otázke školstva. Slovenčina ako predmet sa vyučuje na základných školách v Jablonke č. 2, Podvilkou č. 2, Chyžnom, Privarovke a Hornej Zubriči na školách č. 1 a 2, ako aj v Podšná, kde však chýba učiteľ, keďže odišiel na zdravotnú dovolenkou. V súvislosti s tým sa obvodný výbor obracia na ministerstvo školstva o plné zabezpečenie výučby slovenského jazyka na základných školách a na Všeobecnovzdelávacom lýceu v Jablonke tak po stránke kádrovej, ako aj zaistenia príručiek a učebných pomôcok. Obracia sa tiež s výzvou na všetkých učiteľov na Spiši a Orave, aby pristupovali k výchove školskej mládeže v duchu národnej tolerancie a historickej pravdy. Je potrebné, aby miestne skupiny aktívnejšie pôsobili pre rozšírenie výučby slovenčiny v jednotlivých oravských školách, čomu prispieva i nariadenie ministerstva školstva týkajúce sa vyučovania cudzích jazykov.

Hostia obvodnej schôdze (sprava):
prednosta Okr. úradu v Dolnom Kubíne
J. Miklušičák,
prednosta Obv. úradu v Námestove
dr. E. Krausová
a predsedca
ÚV KSSCaS
E. Mišinec

Oravskej obvodnej schôdze sa zúčastnil predseda ÚV KSSCaS Eugen Mišinec, ako aj hostia zo Slovenska — prednosta Okresného úradu v Dolnom Kubíne Jozef Miklušičák a prednosta Obvodného úradu v Námestove dr. Elena Krausová, ktorí odpovedali na celý rád otázok, týkajúcich sa o. i. kultúrno-osvetovej a hospodárskej regiónej spolupráce.

— Je potrebné, — zdôraznil prednosta okresného úradu, — aby sa naše dvojstranné kontakty stali živšie a pružnejšie, aby krajanská mládež navštěvovala Slovensko a študovala u nás. Zároveň uistil krajanov o svojej podpore a pomoci, navrhol konkrétné formy spolupráce s Oravským regionálnym osvetovým strediskom v Dolnom Kubíne.

V závere schôdze kr. Augustín Andrašák predstavil krajanom program činnosti oravského obvodu na najbližšie obdobie, ktorý nadvázuje na dosiahnutí výsledky a je akoby pokračovaním predošlého programu.

Text a foto: JOZEF PIVOVARČÍK

Aký otec taký syn

Mnohokrát náhode vďačíme za to, že môžeme spozať niekoho zaujímavého, významné osobnosť, dôležitý fakt, pozoruhodnú udalosť, že nájdeme atraktívnu novinársku tému, ktorá môže zaujať čitateľov. Aj ja len náhode môžem vďačiť, že som počas posledného pobytu v Novej Belej narazila, už ani neviem pri akej príležitosti, na meno Jána Cervasa, s ktorým sa spájajú vyše sedemdesiatročné dejiny novobel'ských organistov.

Teda čirou náhodou som sa ocitla v rodnom krahu Jána Cervasa, ktorého moja návšteva mimoriadne prekvapila, tým viac, že som prišla neohlásená. Stalo sa však povedať, že som z redakcie Života, čo akoby čarodejným prútikom spôsobilo, že som bola prijatá veľmi srdečne a cítila som na priam

ako doma. Netrvalo dlho a v družnom rozohore mi kraján Cervas priblížil seba a svoju rodinu, no a pochopiteľne i hodne zo svojho a nielen svojho „organistovania“.

— Viete, — začal Ján Cervas, — keď už chcete písat o tom našom hraní v kostole, musíme sa vrátiť hodne dozadu. Totiž dlho pred mnom, ešte v medzivojnovom období, bol novobel'ským organistom môj otec, Jakub Cervas. Bol to pravý Slovák a veľmi dobrý muzikant, ktorému veľa vďačím za to, že som sa naučil hrať, no a že som sa napokon stal aj ja novobel'ským organistom. Otec hral v našom kostole až do roku 1941.

Pri tejto príležitosti som sa dozvedela aj niečo o spiškom vysľahovalectve za chlebom do Ameriky, ktoré tu existovalo už v prvých rokoch našoho storočia. Totiž manželka Jakuba Cervasa Mária, rodená Kamonová, na-

POKRAČOVANIE NA STR. 5

S JANOM SMARDUCHOM,
VOJTOm NOVOTARGSKej GMINY

Vo vel'kej gmine

Vaša gmina patrí k najväčším v Poľsku. Mohli by ste ju stručne charakterizovať?

— Naša gmina vznikla spojením gmin Lopuszna a Ludźmierz. Obyvateľia sami vybrali nové sídlo gminy Nový Targ, do ktorého je dobrý prístup. Bolo to umelé spojenie gmin a došlo doň v časoch centralizovania administratívneho systému. Podľa nás gmina je príliš veľká — má rozlohu asi 207 km² a zahrnuje 21 obcí s 20 tisícmi obyvateľov, samozrejme bez Nového Targu.

Aké je východisko?

— Myslím si, že najvhodnejší by bol návrat k usporiadaniu z minulosti, teda rozdeleniu na gminy Lopuszna, Ludźmierz a Nowy Targ, samozrejme za predpokladu, že si to sami obyvateľia budú žiadať. V dnešnej ekonomickej situácii veľká gmina má aj istú výhodu — väčší gminný rozpočet. Totiž v prípade súrnej investície v dajakej obci môžeme ju rýchlo zrealizovať. Pri nízkom gminnom rozpočte by to hámam nebolo možné. Dnes je vari najdôležitejšie, aby sme sa dostali zo súčasnej ekonomickej prieplasti. Až potom môžeme uvažovať, či sú vhodnejšie malé alebo veľké gminy. Reorganizácia si totiž vyžaduje veľké finančné náklady.

Chodievam často po Spiši a Orave a ne-raz počujem stáznosti obyvateľov povedzme si to uprime na prílišnú byrokraciu v dnešnej administratíve. Naši starší otcovia často spominajú, že kedysi jeden notár stačil všetko vybavit.

— Byrokrácia sa rozrástala najmä v predošom období, v systéme centrálnej distri- bucie. Dnes môžem s celou zodpovednosťou povedať, že naša gmina je uvoľnená od zbytočných úradníkov. Sú to však tí istí pracovníci, nových ešte nemáme, no a obsluhe bez byrokracie sa treba ešte len učiť. Na to potrebujeme čas. Preto sa nečudujem, že sa obyvateľia sťažujú na predpisy, no a sa-mozrejme na úradníkov, ktorí ich obsluhujú. Pokial ide o predpisy a normy, zatiaľ máme

jeden veľký chaos. V dnešnej situácii by malo byť najmä účinné právo, zodpovedajúce dnešným reáliam.

Odkiaľ beriete prostriedky na činnosť gminy?

— Vo svete, kde štát neprežíva ekonomickú krízu, sa využíva systém štátnej pôžičky a dlhodobých úverov, samozrejme na nízke úroky. Naše financie pochádzajú zatiaľ zo štátnej dotácie a od obyvateľov vo forme daní a poplatkov. V tomto roku náš rozpočet dosahuje približne 12 miliárd zlôtich, z toho 7 miliárd je štátna subvencia.

Predpokladám, že gminná rada už spravodivo rozdelila tieto prostriedky...

— Naša gminná rada by mala mať 24 členov. Je ich však 23, chýba nám poslanec z Krempach. Počas volieb nemali tam kandidáta. Záujmy Krempašanov bráni v gminnej rade richtár a čiastočne aj ja. Rozpočet gminy je už rozdelený. Začali sme plynofikáciu západnej časti gminy. Predpokladáme, že na tento cieľ bude tento rok potrebné asi 2,5 miliárdy zlôtich. Chceme končne zavŕšiť rekonštrukciu mosta v Lopusznej, čo si vyžiada tiež 2,5 miliárdy zl. Asi 1,5 miliardy sme určili na opravy a rekonštrukciu asfaltových ciest. Ktoré to budú, určí komunálny výbor gminnej rady. Ďalšie dve miliardy sme určili pre jednotlivé obce, v tom 500 miliónov na uličné osvetlenie. Ročníci sa často sťažujú na prístupové polné cesty, preto sme na ne určili 500 miliónov. Práve tento rok najviač prostriedkov

závod na americkej technológii Landela, ktorý by spracoval 100 ton smeti denne a dával zamestnanie 16 osobám. Treba poznámenať, že je to investícia v hodnote 60 miliónov zlôtich čo by si jedna gmina nemohla dovoliť. Keďže obyvateľia Novej Belej ne-súhlasili s lokalizáciou závodu vo svojom chotári, rozhodli sme sa ho zriaďiť medzi Novym Targom a Waksmundom, kde sa ke-dysi ťažila hlina na výrobu tehál.

Ako počujem, gmina má veľké plány a ciele. S čím sa však už môžete pochváliť, s čím ste spokojný?

— K spokojnosti máme ešte ďaleko. Keď som sa stal vojtom, na vyriešenie čakalo veľa vecí. Treba bolo napr. vrátiť dlhy, čo si vyžiadalo rad nepopulárnych opatrení, o. i. zrušenie skoro na rok uličného osvetlenia a obmedzenie počtu škôlok. Tým sa však podarilo vyrovnať gminný rozpočet. Teraz si už môžeme dovoliť aj investovať. Veľa nás stojí údržba ciest a mostov, ktorých len na Dunajci je až sedem. Asfaltovanie si vyzadujú niektoré úseky ciest v Novej Belej, Krempachoch, Durštine, potom v Klikuszo-wej, Lasku a Ludźmierzi.

Chceli by sme, aby naša gmina bola pružná, schopná reagovať na problémy svojich obyvateľov. Preto sme vytvorili osobitnú komisiu, ktorá má vypracovať program rozvoja našej samosprávy. Zatiaľ nemám koncepciu, v čom by gmina mala vyvíjať hospodársku činnosť. Myslím však, že by sme mali klási-nátki na rozvoj turistiky. Máme čo ponúknutí: zdravé potraviny a pekné prostredia napr. v Novej Belej, Durštine, Pyzówke, Obidowej, Ludźmierzi a pod. Bol by to zároveň dodatočný zdroj príjmov pre tunajších rolníkov.

Na území vašej gminy žije slovenská národnostná menšina. Čo gmina od nej očakáva a v čom jej môže pomôcť?

— Počítam so spoločnými hospodárskymi podujatiami. Naše dnešné ekonomicke problémy sú závažnejšie než pokusy niektorých prostredí a jednotlivcov, aby nás so sebou zvážili. Pochádzam z Lopusznej i ve mi dobre poznám problém aké vystupujú medzi Slovákm a Poliakmi. Myslím si však, že keď Spojene štaty severoamerické môžu s toľkými národnosťami spoločne budovať blahobyt, preto by sme to nemohli aj my. Som veľmi rád, že v našej gmine nemáme národnostné roztržky a nepokoje a dúfam, že tak bude aj v budúcnosti. Zároveň po-zorne sledujem slovenských politikov a vi-dim, že k národnostným menšinám pristupujú pragmaticky. Sme susedia, priam od-kázaní na úzku spoluprácu. Pre zaujímavosť môžem povedať, že vo štvrtky na naše jar-moky prichádza k nám množstvo Slovákov. Naši občania zase chodia na Slovensko ly-žovať sa a výbec na rekreáciu. Myslím si, že spolupráca môže zahrňovať aj kultúru. Dobrým príkladom sú Krempachy, kde v ta-možom kultúrnom dome má svoje sídlo klubovňa KSSCaS. V Novej Belej sa sloven-ská klubovňa nachádza v obecnej budove. Pred delbou rozpočtu sa treba obrátiť na gminné kultúrne stredisko resp. na gminnú radu a hámam by sa našli prostriedky na údržbu slovenskej klubovne. Zároveň si myslím, že je potrebná spolupráca miestnych skupín z richtárm obcí.

Čo by ste chceli prostredníctvom Života odkažať obyvateľom gminy?

— Prosil by som obyvateľov o trpežlivosť a pochopenie. Viem, že dnes život nie je ľahký a chápem sťažnosť na vysoké dane a pod. Ale na druhej strane treba chápať aj to, že pri obnove našej infraštruktúry sú potrebné veľké peniaze, no a čas. Verím, že spoločným úsilím sa nám dnešné ťažkosti po-darí prekonáť.

Dakujem za rozhovor.

Zhováral sa: JOZEF PIVOVARČÍK

BEZ OHŇA, BEZ MEČA

SLOVENSKÝ DENNÍK, 20. a 27. JÚNA 1991

„Nové Poľsko, najmä po víťazstve ľudovo-demokratických súl postupne vytvorilo predpoklady aj pre uspokojovanie národnokultúrnych potrieb tam žijúcich Slovákov, ktoré kráčajú ruka v ruke s hospodárskym rozvojom Spiša a Oravy — v minulosti nerozvinutých oblastí. Kultúrna spoločnosť Čechov a Slovákov v Poľsku (...) sa stala významnou zložkou priateľstva národov Česko-Slovenska a Poľska. Naši krajania si vzorne plnia svoje občianske povinnosti a zúčastňujú sa na dobrovoľných spoločenských akciách. V období po oslobodení tu už vyrásťa nová generácia vychovaná v ľudovom Poľsku a zúčastňuje sa na hospodárskom povznesení tak Spiša a Oravy, ako aj celej krajiny, ktorá sa stala jej trvalým domovom.“

Je veľmi pravdepodobné, že aj zásluhou takého optimistického, ba priam idylického záveru kapitoly Slováci v Poľsku, z knihy Slováci vo svete z roku 1981 sa stalo, že sme si osudy našich krajanov v súvislosti s ich odnárodnovaním všímali skôr v Maďarsku, či iných neslovanských krajinách, ako u našich severných susedov. Priznám sa, že ani ja, keď mi navrhli urobil reportáz o osudech Slovákov v Poľsku, som neverila, že by z toho mohlo vziť dačo svetoborné. Nezdalo sa mi, že by mohli existovať nejaké markantné konflikty medzi dvoma slovanskými národmi.

Lenže za ten týždeň, ktorý som medzi našimi krajanmi na Orave a Spiši strávila, ma presvedčil o tom, že za našu doterajšiu laxnosť voči osudu drahho zaplatili. Poľský šovinizmus napáchal od roku 1920, keď — ako mi neraz prizvukovali SLOVÁCI, žijúci na druhej strane hranice — „... nás Beneš predal za trochu uhlia v Tešínsku“, toľko zla, že ktovlie, či sa niekedy podarí prebudíť pocit spolupatričnosti — najmä u mladých — s rodiskom ich dedov, či pradedov.

„Študujem v Bratislave slovenčinu a dejepis,“ hovorí dvadsaťváročná Anna Pivočáková z Kacviny. „Som Slovenka. Lenže moji rovesníci tu z dediny sa za to hanbia, i keď majú rodičov Slovákov. Dokonca i moje kolegyne zo školy, ktoré študujú rovnaký odbor a za „vaše“ peniaze tvrdia, že sú Poľky. Keď skončím školu, chcem sa vrátiť naspäť domov a učiť slovenčinu. Ale môže sa stať, že budem i bez zamestnania, pretože čoraz menej detí sa chce učiť slovenčinu.“ Ale prečo je to tak? „Mnohí mladí ľudia sa už necítia byť Slováci. Keď vyrastali, rodičia im za tmy išli do roboty a za tmy sa vracali. Takže potom už nebolo kedy s deťmi hovoriť o ich pôvode,“ vysvetluje Annin otec.

LEPSIE JE MLČAŤ

Pred cestou medzi našich krajanov za severnou hranicou som sa dočítala, že Spišiaci žijúci na poľskom území sú podstatne tvrdší pri presadzovaní svojej slovenskosti ako obyvatelia Oravy, a preto o konflikty medzi nimi a Poliakmi niet nádzie.

Hned na začiatku som sa o tom presvedčila v Jurgove. Jeden z očividných dôkazov existencie nikym nevyhlásenej, ale o to nezmyselnnejšej — vojny medzi dvoma národnosťami bol nápis „Slováci-Hitler, do plynus nimi“. Privítali nás v centre dediny. Bol sice polozotretý a počítateľný, ale zato ďalší, na budove obchodu, nám dal celkom jasne znať, že „Poľsko zvíťazí“. Kým sme sa snažili výdedukovať „nad kým“, podiša k nám, vidiac na našom aute značku ČS, alebo skôr našu bezradnosť (?), Anna Vojtasová.

— „Hľadáte niekoho?“

„Áno, chceli by sme hovoriť s niekým, kto by nám porozprával o tu žijúcich Slovákok.“

„Ale veď to poďte k nám. Môj muž je predseda.“

A tak už o malú chvíľu sedíme pri káve a skvelom ovcom syre v dome Vojtasovcov. Jozef Vojtas, predseda miestnej skupiny Kulturno-sociálnej spoločnosti Čechov a Slovákov v Poľsku, tiež nevedel povedať, nad kým chceť Poliaci zvíťazí. Konštatoval len, že hoci autorov a aj iniciátorov tohto druhu umeleckej činnosti pozajmú veľmi dobre, nemajú možnosť proti nim zakročiť. „Policiu to nezaujíma a pán farár v kostole vyhľásil, že je to výsledok provokácie zo strany Slovákov. Ale my nechceme konať podľa hesla Zub za Zub. A tak nám neostáva nič inšie, len sa nad celou záležitosťou zasmiať. My však vieme, že sa za to hanbiť nemusíme. Hanbit sa musia Poliaci. My sa len pýtame, kde je tu kultúra a kde je demokracia? Je to všetko hlúposť. Veď všetci sme ľudia a keby sme sa len trocha začali mať radi a tolerovali sa, mohli by sme spolu spokojne žiť a jeden druhému neprekázať.“

Nevráživosť Poliakov voči slovenskej národnostnej menšine má aj svoju ďalšiu podobu. „Veľa ľudí pracuje na Slovensku. Zijeme z práce u vás, pretože pôda, ktorú máme, nás neužívame,“ hovorí Sebastian Mlynárik z Čiernej Hory. „A tak treba ísť robiť za hranicu. Lenže keby niekto pred poľskými úradníkmi povedal, že je Slovák, tak na druhý deň by cez hranicu nepresiel. Prieplustky by mu zobrali. A tak je radšej ticho. Teraz to už nie je až také zlé, ale predsa len je lepšie mlčať.“

Spory o tom, kto má na Spiši — ale i na Orave — akú národnosť, vyúsťujú neraz až do absurdných situácií. „My sa cítime byť Slováki. Ale keď príde na Slovensko, všetci hovoria, že sme Poliaci. Nik nevie, že sme z národnostnej menšiny. Ale keď ideme do Nového Targu, tak tam nás považujú za Slovákov. Dakedy až ani nevie, ku komu vlastne patríme,“ hovorí zo smiehom Anna Vojtasová a vzápäť do kresľuje pointu celého paradoxu. „Ale asi už ani rodení Poliaci nevedia, ku ktorej národnosti patria. V Nowom Sączu alebo inde im hovoria, vy ste zo Spiša? Tak to nemôžete byť poľskí, ale slovenskej národnosti. Veď Spiš nikdy neboli poľskí. A to hovoria samotní Poliaci.“

VEĽMI DÁVNE ZAČIATKY

Ak to je to vlastne s poľskosťou, či slovenskosťou Spiša a Gravy? Medzititulok tejto kapitoly som si požičala od Tadeusza M. Trajdosa. V Gazete Związku Polskiego Spisza NA SPISZU uverejnili pod rovnakým názvom „zaújimavý“ článok.

„My, Poliaci sme sem prišli dávno na túto zem. Od tých čias sme boli jej jedinými hospodármami. Do polovice 13. storočia viedla maďarsko-poľská hranica nedaleko dnešných Strážok, pri Kežmarku. Začiatkom 14. storočia sme vďaka Maďarom prišli o dva spišské kraje, Zamagurský a Lubovňanský (Podolinský). V roku 1412 sme získali spišskú časť spolu z trinástimi mestami. Tie sme spravovali až do roku 1769, keď nám ich odobrala Mária Terézia. Len časť Zamaguria sme dostali až v roku 1920, čím sa umelo rozdelil kraj, ktorý od vekov v fažkej práci obhospodároval poľský ľud, poľský rolník. Ďalšie spišské územie zostało v cudzích rukách. Celé storočia nás — Polia-

kov fažilo cudzie jarmo. Nanucovali nám cudzí jazyk v škole, v kostole. Ale pretrvali sme! Od stredoveku boli na hornom a strednom Spiši poľskí osadníci, ktorí tu zakladali dediny i mestá, orali zem a zachovávali si katolícku vieru svojich otcov a národnú reč spišských Goralov „gwaru“ i pradávne zvyky a obyčaje. Po prvej sviatovej vojne poľská mat' nezabudla na našich bratov (...) Nezabúdajme ani my na našich krajanov v susedstve odsúdených na odnárodenie, pretože majú plné právo na svoju totožnosť.“

Článok sa môže zdať dakomu sugestívny a pravdivý, hoci autor si celý rad historickej faktov upravil podľa svojich potrieb. Inak by totiž nemohol ignorovať také skutočnosti, ako je napríklad rezolúcia účastníkov manifestácie v Spišskej Starej Vsi z októbra 1945, v ktorej vyhlasujú: „Stojíme neochvějne za jednotnou a neoddeliteľnou Československou republikou, v ktorej majú svoj domov v Slováci, žijúci v trinástich obciach horného Spiša.“ V podobnom duchu je zostavené i Memorandum obyvateľov hornnej Oravy z júla 1945, adresované Slovenskej národnej rade v Bratislave: „My, Slováci hornej Oravy, nechceme, aby sa opakoval rok 1920 a aby nás proti našej vôle znova pridelili k Poľsku, s ktorým sme nemali nikdy, ani v tisícročnej minulosti nič spoľučného.“

TVRDENIE PÁNA TRAJDOSA NEVYVRACAJU LEN HISTORICKÉ PÍSOMNOSTI

„Nedávno som čítal v jedných tunajších novinách o tom, ako sú utláčaní Poliaci na slovenskej strane Spiša. Vraj ani po poľsky nemôžu hovoriť. Lenže chcel by som vedieť, kde tam žijú. Asi by ten redaktor tam mal ísť a povedať ľuďom, že sú poľskej národnosti. Som zvedavý, čo by mu hovorili“, odporučil Jozef Vojtas.

„Otec mi vravel, že tu nikdy neboli Poliaci. Predsa sa tu narodil on, v roku 1888 a aj jeho otec, aj jeho dedo. Ale ani jeden sa nepamäta na to, že by tu dakedy bolo Poľsko,“ zaspomína si Jozef Bonk z Podhradia. Dedina je to sice oravská, ale problémy majú také isté ako Spišiaci.

Ale keď som už zablúdila na Oravu, nechám hovoriť aj Harkabuzana Františka Harkabuza. „Za dedinou sú tri umelo vytvorené kopce. Presne tam, kde bola pôvodná hranica. Starí ľudia hovoria, že sú v nich zahrabané dokumenty o tom, že toto tu, kde my žijeme, je Slovensko. Možno je to legenda, ale my tomu veríme, pretože aj príroda ukazuje, že nepatrime k Poľsku. Všetky potoky, ktoré tu pramenia — a nie len v Harkabuze, aj v Pekelniku, Podvuku, aj v ďalších dedinách — vtekajú do Čiernej Oravy. A tá predsa tečie na Slovensko.“

Nemohla som pravdaže neobísť cintoríny. Veď práve tu sa dajú nájsť najlepšie dôkazy o národnosti pôvodného obyvateľstva. A skutočne. Celý rad slovenských mien, slovenských nápisov na náhrobkoch kameňoch. Len ľahko možno predpokladať, že by ich nechali urobiť poľski potomkovia. Takže ako je to vlastne s poľskosťou či slovenskosťou Spiša a Oravy?

POLIAKMI PROTI SVOJEJ VÔLI

Bez toho, že by sa Slováci, žijúci na hornej Orave a severnom Spiši museli čo len pohnúť, stali sa z nich „cestovatelia“. Len od začiatku našho storočia zmenili štátne príslušnosť aspoň pätkrát. Počítajme: do roku 1918, keď Slovensko na mapách ešte neexistovalo, boli obyvateľmi Uhorského kráľovstva. Po rozpade monarchie bolo toto územie ako integrálna súčasť Slovenska pričlenené k novovzniknej Československej republike. Stalo sa tak na základe rozhodnutia Najvyššej rady mierovej konferencie, ktorá nám chcela na severe ponechať pôvodné hranice spred roku 1918.

POKRAČOVANIE NA STR. 5

Kicory v zimnom rúchu. Foto: D.S.

KICORY

Kicory, ako mnohí vedia, sú neveľkou horškou osadou, inäč povedané kopanicou, patriacou oddávna k Veľkej Lipnici. Mohla by patriť aj k Malej Lipnici, keďže sa nachádza asi v rovnakej vzdialosti medzi oboma dedinami. Osada sa postupne rozvíjala, pribúdala v nej nové domy a keď ich počet prekročil stovku, vtedy si Kicorania povedali, že sa od Lipnice odpoja a vytvorí samostatnú obec. A tak v roku 1984 si zvolili riečnika, čím v jablonskej gmine, ku ktorej spolu s inými oravskými dedinami administratívne patrili, začali neformálne vystupovať ako osobitná obec.

Pred rokom, od januára 1991, sa Kicory stali súčasou novozaloženej veľkolipnickej gminy. Ako nám povedal jej vojt Franciscus Adamczyk, Kicory naďalej pozostávajú osadou, aj keď s vlastným riečnikom, keďže kedy pri pokuse osamostatnenia a vytvoreni riečstva neuroobili právny zápis dajúci osade formálne status samostatnej obce.

Bol som zvedavý, či obyvatelia Kicor sú spokojní s novou gminou, v ktorej sa ocitli, či spĺňa ich na niektorých gázovských dvoroch, prikryté často len... sne-

Ludwicom Mlynarczykom, učiteľom a známym kultúrnym činiteľom, ktorý ako člen miestnej samosprávy reprezentuje Kicory v gminnej rade.

— V prvom rade — zdôveruje sa pán Mlynarczyk — musíme zvoliť nového riečnika. Predošlý riečnik p. Andrzej Kowalezyk sa vzdal tejto funkcie. Zatiaľ ju z poverenia vojta veľkolipnickej gminy plním ja. Aby sa však riečnik stal viero hodný, musí ho zvoliť zhromaždenie občanov, ktoré chceme zvolať čo najskôr.

Obyvatelia Kicor sú väčšinou rolníci, ktorí hospodaria na neveľkých gázovstvach. Najmenšie má hídám 30 árov a najväčšie 13 hektárov. Najviac je rolníkov, ktorí vlastnia priemerne 3–4 hektáre kamenistej pôdy, rozdrobenej nezriedka aj na 100 kúskov. Potrebná je nutne komasácia, ktorej sa rolníci už oddávna dožiadujú, aby mohli moderniejsie hospodariť. Kedysi si tunajší rolníci nemohli dovoľiť kupovať traktory lebo tie prideovali len tým, čo vlastnili najmenej 5 hektárov pôdy. Väčšina túto požiadavku nesplňovala. Teraz sa situácia zmenila a v Kicorach je už pomerne veľa rôznych poľnohospodarských strojov, lenže nie sú plne využívané, najmä pre veľkú rozdrobenosť polí. Videl som ich na niektorých gázovských dvoroch, prikryté často len... sne-

hom. Podľa L. Mlynarczyka drobni rolníci by si mali vzájomne pomáhať a spoločne obhospodarovať malé, susediacé kúsky pôdy. Veď jeden má taký, druhý zase iný poľnohospodársky stroj a spoločne by mohli byť racionálnejšie využité.

Aktuálnym problémom číslo jedna v Kicorach je už dlhší čas cesta cez obec, k všetkým domom a niektoré poľné cesty. Autobus zatiaľ dochádza len na dolný koniec obce.

— V porovnaní s inými sídliskami lipnickej gminy — hovorí L. Mlynarczyk — my sa sústreďujeme len na tie základné potreby, k akým patrí napr. vhodná cesta v obci. Ni majú väčšie požiadavky, no finančná situácia našej gminy nedovoli všetky realizovať. V našej obci žije približne 600 obyvateľov, ktorí bývajú v 125 domoch. Teraz hodláme zvolať výbor pre opravu cest. Chceme sa tiež obrátiť na správu štátnych lesov, ktorá túto cestu využíva na prepravu dreva, aby prispela na jej opravu. Dúfam, že otázka cest sa nám musí vydariť. Chceli by sme v obci zariadiť akúsi fílialku lipnickej pošty. Kicorania musia chodiť na poštu až do Veľkej Lipnice, ktorá sa nachádza vo vzdialosti 5 km. Prednedávnom nám gminný úrad zaobstaral krátkovlnné vysielačky, populárne zvané CB rádia. Je to už veľká výhoda. Dá sa nimi ľahko dorozumieť s okolím, riečnikmi, poslancami a školami našej gminy. Hodláme v budúcnosti začať i výstavbu školy. Neviem, kedy sa nám to podari, keďže som sa dozvedel, že naša gmina prevezala financovanie školstva a to si vyžaduje veľké prostriedky. Učitelia majú tiež isté obavy pred budúcnosťou, keďže ekonomická situácia gminy nevyzerá najružovejšie.

Problémov je tu oveľa viac, ktoré skôr či neskôr bude treba vyriešiť. A zatiaľ... Zatiaľ by nebolo od veci pouvažovať, ako prilákať turistov. Kicory majú peknú polohu a ešte neskanzenú prírodu, kde by sa ľudia mohli znamenite zrekrovali. Bol by to pre tunajších rolníkov dodatočný zdroj príjmov, ktoré v dnešnej ekonomickej situácii nie sú na zahodenie.

JOZEF PIVOVARČÍK

Aký otec...

POKRÁCOVANIE ZO STR. 2

rodila sa v Amerike, kam jej rodičia odišli za prácou a po niekoľkých rokoch sa s ňou, vtedy ešte malým dievčaťom, vrátili do Novej Belej. Jakub s Máriu dali život šiestim deom, 3 dcérám a 3 synom. Jedným z nich je prave Ján.

Ján Cervas sa narodil 10. júna 1924. Od malická spolu so súrodencami musel pomáhať na neveľkom rodičovskom gázovstve. Spolu s otcom oral, sial a kosiol a zdediac po ňom hudobný talent naučil sa hrať na organe. Samozrejme, pod otcovým vedením. Stávalo sa, že keď otec musel niekam odísť, neraz ho zastupoval pri organie počas bohoslužieb, ba aj pri iných priležitostach. Nemožno sa preto diviť, že po otcovi zdiedil i funkciu novobelského organistu, ktorým sa oficiálne stal 2. februára 1942. Mal vtedy neceľých 18 rokov. Po otcovej smrti doopatroloval matku, gázoval, no a hral novobelským veriacim. Medzi 27. júla 1950 sa oženil. Vzal si za manželku dievča z dobrej krajanskej rodiny Máriu Kurnátovu, za mladú aktívnu členku miestneho krajanského folklórneho súboru, ktorej však choroba, no a rodinné povinnosti, zabránili dlhšie sa venovať ochotníckej činnosti. Spolu vychovali štyroch synov. Najstarší Emil gázduje v Novej Belej, ale po otcovi a dedovi zdiedil veľké hudobné nadanie. Je vychreným muzikantom a kapelníkom novobelskej dychovky pôsobiacej pri miestnej skupine našej Spoločnosti. Druhý syn Ján je vyučeným mu-

rárom, Cyril si obľúbil elektrikárstvo a najmladší z bratov Jozef je rolníkom.

Ján Cervas, ako pravý Slovák, je členom našej Spoločnosti od založenia miestnej skupiny KSSCaS v Novej Belej v roku 1947. Keďže za mladí nemohol chodiť do slovenských škôl, lebo v medzivojnovom období na Spiši neexistovali, hneď po vzniku Slovenského štátu sa zapísal na večerné kurzy slovenčiny, ktoré úspešne ukončil. Po vzniku našej krajanskej organizácie patril k jej aktivistom a ako hudobný odborník v rokoch 1960–1970 viedol spojený krajanský folklórny súbor, v ktorom účinkovala mládež z Novej Belej, Jurgova a Vyšných Laplov. Súbor pod jeho vedením získal hodne úspechov, vystupoval na mnohých podujatiach doma a na Slovensku a v roku 1969 na Spišskej zime v Nedeci obsadil prvé miesto. V tom istom roku sa zúčastnil i výročných osláv Matice slovenskej v Martine.

Popri tejto činnosti si Ján Cervas vzorne plnil funkciu novobelského organistu. Hráva už celých 50 rokov, z toho 20 rokov na slovenských, aj na poľských omšiach. Práve prednedávnom, 2. februára tr. oslavil polstoročné jubileum svojej neprestajnej práce novobelského organistu. Po tej slávnostnej februárovej omši v Novej Belej sa rozholol, že ešte nebude bilancovať svoju činnosť. Blíži sa už k sedemdesiatke, má znamenitúho nástupcu, syna Emila, ktorý ho občas aj zastupuje, ale je ešte stále bodrý a chce v organistovaní pokračovať. Gratuluje mu k jubileu a do ďalších rokov v jeho zbožnej činnosti mu želame mnoho sile a pevné zdravie.

Text a foto: EVA MATISOVÁ

Bez ohňa...

POKRÁCOVANIE ZO STR. 4

A tu sa to začalo. Deliacá čiara medzi dvoma štítmi — Československom a Poľskom — sa zrazu stala predmetom vážnych sporov. V memorande adresovanom členom mierej komisie si Poliaci robili nároky na oravské okresy Trstenký a Námestovský a na Spiši získali celý okres Spišská Stará Ves, Kežmarok a Stará Ľubovňa, polovicu Popradského a Levočského, z Trenčianska celý okres Čadca a polovicu Kysuckonovomeského. Uvádzali „dôvody“ historickej, hospodárskej, náboženskej atď. Územný spor vyústil napokon do takých rozmerov, že Najvyššia rada rozhodla rieliť celú záležitosť plebiscitom. Mal sa konáť 24. júla 1920. Len mal Ministerstvo zahraničia Československa a Poľska sa totiž už 10. júla 1920 v Spa dohodli, že od ľudového hlasovania upustia a rozhodnutie zveria do rúk Najvyššej rady vyslancov. Tá s konečnou platnosťou určila, že Poľsko dostane z oblasti Oravy severovýchodnú a zo Spiša severozápadnú časť. Nepomohli asi apely Slovákov žijúcich v zahraničí, najmä v USA, poukazujúce na nespravidlivosť takého riešenia. Do tridsaťsičného obyvateľov z trinástich oravských a dvanásť spišských dedín zo dňa na deň zmenilo štátnu príslušnosť. Na miesto Československa, kde „pobudli“ dva roky, sa im trvalou vlasťou stalo Poľsko.

POKRÁCOVANIE NASLEDUJE

ŽIVOT

Cílos 4/1992 Ročník 35

MILAN RÚFUS

Jarná hlina

Spí, s božou dlaňou na hlave.
Spí, popísaná od cesty až po les.
Mladučká tma sa do nej dobýja.

Marcová rosa ako špongia
z nej pozotiera haky-baky kolies,
sedliacke písmo trasťavé.

Hlina je múdra, vie jeho abecedu.
Ako pes verné, žlté oči má.
Ked' zrána po nej čerstvé kone vedú,
ich kopytá jak dcérky objíma.

VILÉM ZÁVADA

Prijde jaro

Reka zasklena je mrazem.
Pole zimou zamčena,
v duchně jiní schoulena
a sníh bílý padá na zem.

Nohy po kolena holé,
zmodralí jak fialinky,
kluci však už cinky, cinky
jedou na půjčeném kole.

A ta dětská drobotina
jako Jidáškové s pytlíčky
na dvoře zas hraje kuličky,
ač je mrazem celá siná.

Dveře za nimi jen zavrzou
jak vyletí ze světnice,
třeba na ledové klice
jazykem i přimrznou.

Hloupá klika, čert ji vem.
Cožpak někomu to vadí?
Hladový ten oheň mladí
olízne vše plamenem.

Kým bol knaz Jan? Predovšetkým kňazom. Poznali sme ho, keď sme spolu študovali na seminári v Krakove. Bol ľudom z ktorého vždy sálal pokoj a radosť. Vedel do každého prostredia vniest svoj úsmev a dobré slovo. Za knaza ho vysvätil 18. mája 1991 vo wawelskej katedrále sám kardinál Franciszek Macharski. Ale jeho život mal byť krátky. Kňazom bol 77 dní. To'kokrát mohol odslužiť sv. omšu. Len toľko alebo až toľko? Odpoveď na takúto otázku po smrti pozná Ten, ktorému patrí všetko.

V roku 1990 sme sa spolu s kňazom Janom ocitli v Bratislavе na stretnutí s Pápežom. Samozrejme pre všetkých to bol veľký zážitok. Kňaz Jan hovoril, že ho najviac prekvapilo veľké nadšenie, aké veriaci prejavovali voči kňazom a radovým sestrám. Aj sám to zakúsil. V Bratislavе, po návštive Pápeža vydali album zložený z dvoch platní, na ktorých je nahraná sv. omša, ktorú slúžil Ján Pavol II. Ktokoľvek album otvorí uvidí panorámu oltára a najbližšie rady

mi vyšli k oltáru. Našli, ako sa potom hovorilo, jedného diakona z Ríma a druhého z Poľska. Vten istý deň večer televízia vysielala 20 minútový reportáž zo slávnosti na Levočskej hore. Ukázali aj diakona Jana práve v momente, keď dával sv. prijímanie slovenskemu premiérovi p. dr. Jánovi Čarnogurskému.

Chcel odbaviť svoju prvú sv. omšu v Nižnej na Orave, kde sme sa zastavili počas púte do Bratislavы.

Ale božie cesty sú nevyspitateľné. Prijímate ich s vierou, že, keď Boh tak chce, to znamená, že je to pre nás dobré. Ked' zastupoval farára v jednej farnosti, určite nepredpokladal, že to bude práve jeho posledná príca. Našli ho v kúpeľni, už mŕtveho. Príčinou smrti bol pravdepodobne kysličník uhlíctity.

Na pohrebe sa zhromaždili veľké zástupy ľudí. Do kostola prišla celá farnosť, aby sa rozlúčili s tím, ktorého pred 77 dňami viali ako novovysväteného kňaza.

Pri rakve stáli najbližší. Prvý deň smútočné obrady viedol biskup Jan Szkodoň, ktorého žiakom bol kňaz Jan. V deň pochrebu bohoslužby odbavoval p. kardinál. Povedal, že smrť kňaza Jana znamená pre nás duchovné cvičenie.

Neraz sa domnievame, že smrť je od nás ďaleko. Nemyslime na ňu, lebo máme iné, dôležitejšie veci na hlave. Napriek tomu mali by sme byť pripravení. Veď nikto z nás nevie, kedy táto tenčka niž nášho života môže byť pretrhnutá. Po smrti kňaza Jana našli na jeho písacom stole otvorenú knihu, práve o smrti.

Navždy ostane v našej pamäti. Nás drahý kňaz Janko, ako kolega a druh na pútiach a výpravách, ako aj rôznych zážitkov. Veríme, že je šťastnejší ako my, lebo „žil krátko, ale pre il ve a“.

diakon PAWEŁ KUBANI
klerik JOZEF BEDNARČÍK

KŇAZ JAN MRUGAŁA

Snáď čitatelia Života budú prekvapení, keď prečítajú titulok tohto krátkeho článku. Môže sa totiž zdieť, že kňaz, o ktorom Vám, milí čitatelia, chceme dnes napísať, nemal veľa spoločného s otázkami, o ktorých sa hovorí v Živote. A predsa...

„Žil krátko, ale prežil veľa“ — hovorí sa v Knihe múdrosti o takom ako kňaz Jan. Bolo pekné augustové popoludnie (7.8.1991), keď sme sa s ním lúčili. Pohreb sa konal v jeho rodnej dedine Miętustwo na Podhalí. Rakvu spúšťali do hrobu za zvukov Ej Kriváň, Kriváň, ktoré hrala goralská kapela.

účastníkov sv. omše. Vidno tam aj kňaza Jana ako sedí vedľa p. biskupa Jana Szkođoňa a rektora krakovského seminára — kňaza Jana Zająca. Zoznámil sa s mnohými ľuďmi. Chcel sa na Slovensko ešte neraz vrátiť.

Potreba sa stala priležitosťou. Bol v Levoči na slávnej púti 8. júla 1990, keď tam po prvýkrát mohli vietci slobodne prisťažiť. Pri lo pol milióna ľudí. Dlhú rozdával sv. prijmanie. Bol vtedy diakonom. Tesne pred začiatom hlavnnej sv. omše vysvetlil, že treba pohľadať diakonov, ktorí by spolu s biskup-

Žiadost' Sophiae Miskovics z 1848

Žiadosť jurgovskej pod danej Žofie Miškovičovej o povolenie na uzavretie manželstva som našiel v písomnej pozostalosti profesora Alojza Miškoviča (1902–1967), uloženej v Slovenskom národnom archive v Bratislave. Mohlo by to svedčiť o tom, že autorka žiadosti bola akouasi príbuznou profesora. Samozrejme, je to len hypotéza, keďže v Jurgove žije veľa rodin s takým priezviskom. Nedá sa vylúčiť, že to bola aj moja príbuzná z 19. storočia, nakoľko moja prababička — Anna Soltýsová (1862–1943) — bola tiež rodená Miškovičová.

Presné určenie, o akú rodinu Miškovičovcov ide, by si vyžiadalo podrobnejší výskum matrik jurgovskej farnosti. V samotnej žiadosti sú len dva fakty, ktoré nám môžu pomôcť bližšie identifikovať jej autorku a sice že v čase vzniku dokumentu bola vdovou, mala dve deti Annu a Janka, a že jej zosnulý manžel sa volá Jantek.

Nie je však vylúčené, že niekto z príslušníkov dnešných rodín Miškovičovcov bude môcť povedať viac o faktickej autorke spisu z 3. februára 1848. Budem naozaj vdačný činiteľovi môjho článku, ktorý sa ozýva a napíše podrobnejšie o našej krajanke žijúcej v polovici 19. storočia.

Z dátumu dokumentu vidíme, že ide o posledné týždne feudalizmu. Obsah žiadosti zreteľne potvrdzuje závislosť pod danej od feudála — majiteľa pôdy. Tento stav zrušil zákon uhorského snemu z 18. marca 1848, ako aj o niečo neskôrši urbársky patent z 3. marca 1853, upravujúci podrobnejšie polnohospodárske pomery.

Obsahom dokumentu z 3. februára 1848 je žiadosť Žofie Miškovičovej, adresovaná majiteľovi celého Zamaguria, o povolenie vziať si druhého muža, „aby On gu zaopatroloval ztimato ditkami“. Ide teda o výraznu administratívno-právnu závislosť pod danej od feudálneho pána. Príklad jurgovskej pod danej poukazuje, že pred zrušením feudálnych pomerov poddaný nemohol voľne rozhodovať ani o tak osobnej veci ako uzavretie manželstva.

Žiadosť obsahuje zaujímavý súpis majetku pod danej, hnutelnosti a nehnuteľnosti. Z dokumentu sa dozvieme, že Žofia Miškovičová mala v držbe 1/12 urbárskej role, čiže urbárskej usadlosti. Urbárska usadlosť pozostávala z 22–52 jutár, pričom jedno uhorské jutro malo 4316 m². Môžeme teda dospiť k záveru, že autorka žiadosti mala v držbe od 7898 m² po 18 688 m² pôdy. Z pomerne veľkého počtu oviec a troch kráv môžeme usudzovať, že v celkovom areáli prevládali lúky, aj napriek tomu, že v zozname sa spomínajú až štyri súseky. Môžeme tiež predpokladať, že poddaná pestovala aj ľan.

Rozloha gazdovstva nepresahovala 2 ha, čo nemohlo zabezpečiť dostatok krmovín pre koňa, 3 kravy a 25 oviec. Nesmieme však zabúdať, že v roku 1848 Jurgovčania mali ešte tatranské poľany.

Aby vydovino gazdovstvo mohlo riadne fungovať, vyžadovalo si chlapskú ruku. Preto sa Miškovičová po manželovej smrti rozhodla opäťovne vydáť. Práve v tejto veci sa obracia o súhlas na baróna Hórvátha-Palocsa, majiteľa Playča a nedeckého zámku, administratívneho centra pre poddaných zo Zamaguria.

Právneho úkonu sa v Jurgove 3. februára 1848 zúčastnila Žofia Miškovičová a jurgovskí samosprávni úradníci. Jedným z nich bol zostavovateľ žiadosti, zapisovateľ Juraj Dudaško, rodák z Lendaku, ktorý — ako to vieme z jurgovského spisu z roku 1869 (pozri: Život č. 11/1991, s. 7, 17) — pôsobil v Jurgove aj ako učiteľ a organista.

Dokument je napísaný v slovenčine. Podľa maďarského pravopisu je uvedený len výraz „kony“, namiesto „kön“. Názvy samosprávnych úradov sú v latinčine; praefectus, iudice, iurato, testante, notario. Zapisovateľ Dudaško používal dôsledne podľa vtedajšieho

pravopisu — „g“, namiesto „j“: dwogima, Gegich, namiesto: dwojima, Jejich.

Je charakteristické, že erbom Jurgova bol svätý Sebastián, patrón jurgovskej farnosti, zobrazený na úradnej pečiatke.

* * *

ZIADOSŤ PODDANEJ SOPHIAE MISKO-VICS Z 3. FEBRUÁRA 1848.

Velkomožni, a Visoce Urodzeni Slaw. Baro Palocseyskeho

Pan Praefectus, Pane nam naylaskawš!

S pričini tej, že nižej podepsana po nebohem Jantkowi Miskovics z dwogima Ditkami pozostala Wdowa na žaden Spusob sebe sama Radi nemože dat; preto chce Ona sebe drucheho Muža wzat, abi on gu zaopatroloval ztimato Ditkami, a potom to, co ona sperwnim swogim Mužom nagazdowala, sa nerozmarnilo, ale tak, gak ge w Celosti, a w poradku timto dwogim Ditkam to gest, Anne, aj Jankowi Chlapcu sa nekdi najst mohlo, a mne abi tež zaopatroloval a na Pomoci bol — Kteru Substantiu w Naszej Uradskej prítomnosti popis dawa, asice: utrimuge 1/12 Role Urbarskej, ma Hižu, Maštalne 2. aj Bogisko, ze Zboža ma tolko, kolko sa može na tej 1/12 wissac — potom

krawi 3., konya 1. Owec 2. Pluch 1. Sikiri 5. Motiki 5. Suscheki 4. Bočki 3. Skrine 2. Specstron 1. Semena Lanoweho 1. Gbel. Lancuchi 3.

Mi nižej podepsani Urad a Swedkove tuto wec ponižene Gegich Velkosti prednassame; abi račili laskawe wedla swej Woli tejto weci Rosudek milostive učinit, pritom do Laski poručení zustavame w Jurgowe dne 3ho Februara 1848.

Gegich Velkosti

Coram nobis

Mathia Kotarba

nayponiženejssa

Iudice

Podankina

Josepho Hanyatsik

SOPHIA MISKOVICS

Iurato

(pečiatka s podobizňou sv. Sebastiána)

Bartholomao Rusznak

Citaleňny je len názov obce „Gurga“)

testante

Notario

Gegich Velkosti

baro — barón

praefectus — predstavený, prednosta

substantia — podstata, základ

gbel — stará miera na sypaniny. Spišský gbel mal 62,5 litra

coram nobis — v našej prítomnosti

iudice — súdca

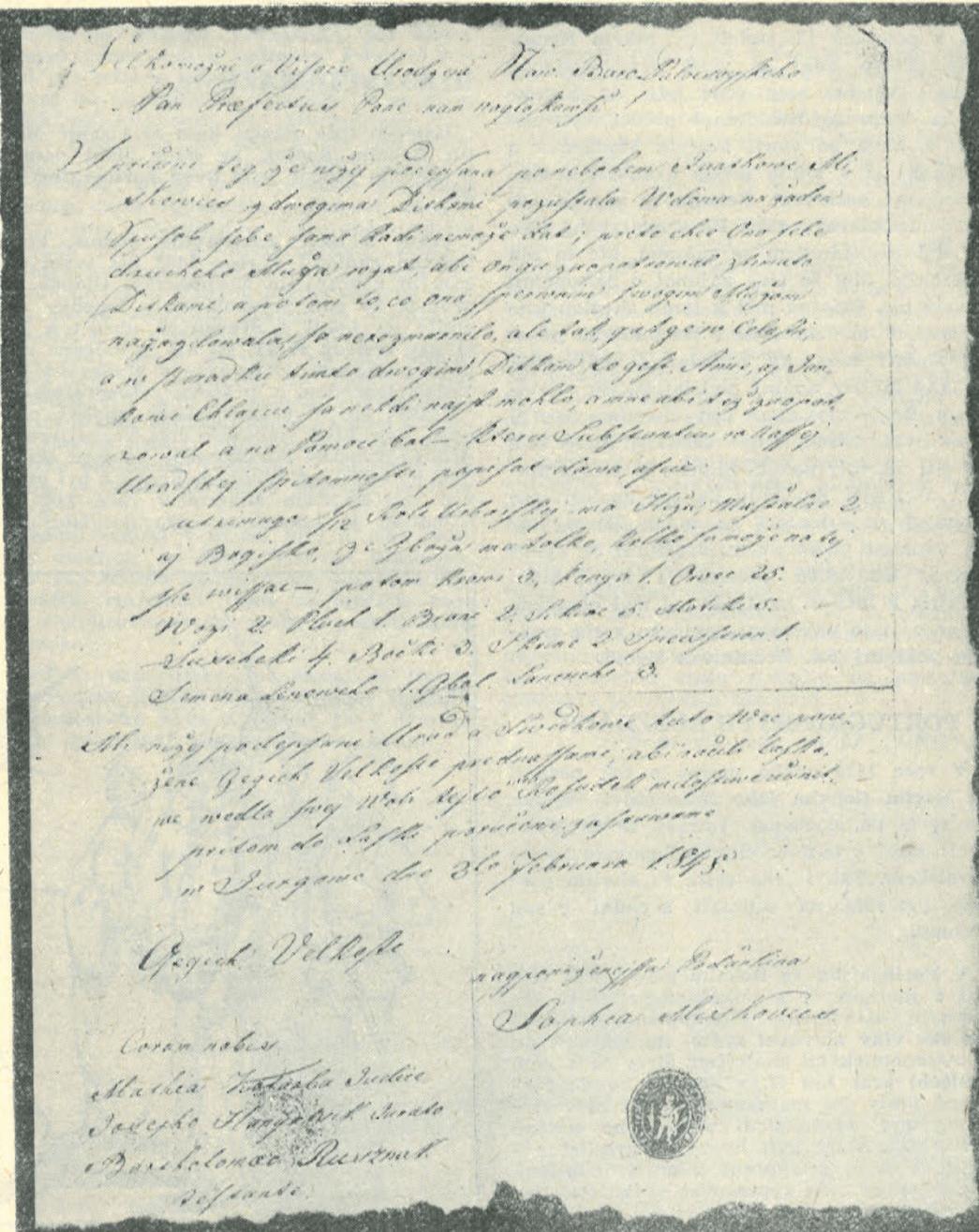
iurato — prísažný

testante — svedok

notario — zapisovateľ

Pripravil prof. JOZEF CONGVA

Kópia žiadosti (Slov. nár. archív, fond A. Miškoviča, krabica 3, inv. č. 104)

Čech, který předešel Kolumba?

Na počátku 16. století scházelo k objevení průlivu mezi Atlantským a Tichým oceánem ještě dvacet let. A přesto již v té době v pracovně portugalského krále Manuela visela mapa, na níž byly tyto dosud neznámé končiny zeměkoule zakresleny. Jejím autorem byl kosmograf a mořeplavec, o němž jisté legendy tvrdí, že obeplul mys Dobré naděje a dokonce že byl účastníkem výpravy, která objevila Ameriku před Kolumbem. Nazývali ho Martinus de Bohemia a, jak jméno napovídá, jeho rod pocházel z Čech.

Martinus de Bohemia je znám také pod německým jménem Martin Behaim, Böhaim i Beham. Živoči osudy tohoto muže jsou zahaleny hávem tajemství a vznáší se nad nimi spousta otazníků.

Už jen pouhé zjištění místa narození by si vyžádalo menší detektivní pátrání. Dějepisec Cellarius uvedl, že se Behaim narodil v polovině 15. století v Českém Krumlově. Tento údaj je však pravděpodobně mylný. Většina stop vede totiž do Norimberka, kam se Behaimovi předci vystěhovali z Čech po smrti knížete Vratislava a postupně si v tomto městě vyrobily značné významné postavení. Behaim se zde, jak se zdá, narodil roku 1459. Po vzoru svého otce se stal obchodníkem se suknem, ale to mu nebránilo, aby se živě zajímal o astronomii a zeměpis. Ostatně měl k tomu skvělou příležitost. V té době totiž v Norimberku působil slavný německý hvězdář a matematik Johann Müller, známý pod latinským přezdívkem Regiomontanus. Ten Behaima naučil sestavovat astronomické tabulky, které den po dni udávaly polohu Slunce, Měsíce a planet, a předal mu řadu dalších znalostí potřebných k orientaci na moři. Mimo jiné ho seznámil i se svým významným vynálezem, takzvanou Jakubovou holi, která sloužila k měření výšky hvězd nad obzorem. A právě tato navigační pomůcka zečela zvrátila poklidný tok Behaimova života.

V PORTUGALSKÝCH SLUŽBÁCH

V roce 1475 anebo možná o rok později je Martin Behaim jako šestnáctiletý vyslan do světa na zkušenou. Vydává se do Nizozemí, které v té době čile obchodovalo s Portugalskem. Tak i jeho cesta za zbožím poslala přivedla na nejjazší západní výstu Evropy.

V Portugalsku se Behaim záhy začal stykat s mořeplavci a setkal se prý i se samotným Kryštofem Kolumbem. Ostřílené mořské vlny udivovaly svými matematickými a astronomickými znalostmi. Brzy se o něm doslechl král Jan II. a povolal ho do takzvané junty dos mathematicos, což bylo grémium pro zdokonalení plaveckého umění. Členy této rady byli hvězdáři, kresliči námořních map a zkušení atlantští kapitáni. Jejich cílem bylo vypracovat hvězdářské tabulky a návody pro navigaci při plavbě na

jižní polokouli. Behaim seznámil Portugalec s Jakubovou holí a postaral se i o zavedení kvadrantu. To mu vyneslo pozvání k účasti na jedné z objevných plaveb podél západoafrického pobřeží.

Podle jistých pramenů vyplul spolu s hvězdářem José Visinhem a pod vedením kapitána Joaia Alfonsa d'Aveira na výpravu do Beninské zátoky na Ostrom pobřeží v Guinejském zálivu. Podle jiných zpráv se zúčastnil druhé výpravy Diega Caa, která byla organizována jako moderař vědecká expedice. Navigace na lodích této výpravy byla prováděna již s pomocí kompasu, kvadrantu a astrolábu. Tehdy byl také zaveden zvyk vyzývat kamenné sloupy s portugalským znakem na znamení rozšíření panství krále Jana II. Cao vyplul z Lisabonu roku 1484 nebo 1485. K dispozici měl dvě ozbrojené karavely vybavené pro dlouhodobý pobyt na moři. Cílem bylo proniknout co nejdále na jih a zároveň na východ — tedy pokus o obeplutí Afriky. Dnes ovšem není přesně známé, kam až mořeplavci dorazili.

HLEDANÍ DŮKAZŮ

Rozřešit tuto otázkou, kam až vlastně Martin Behaim doplul, by nám mohl pomoci především rozbor jeho dvou kartografických děl.

První z nich představuje glóbus, který Behaim zhotovil v roce 1491 při svém dočasném návratu do Norimberka. Glóbus má průměr 54 cm, je zhotoven z lepenky napnuté na kouli z dřevěných obručí a potažený vrstvou sádry, na níž je nalepen mapový pergamen. Zajímavý je především obecnou legendou a pěknými etnografickými obrázky, ale v podrobnostech značně chybí. Například vyhlašuje mys Negro za nejjižnější výběžek Afriky, tedy za mys Dobré naděje, který leží mnohem jižněji a byl objeven Bartolomeem Diazem v roce 1487. V Atlantiku je zakreslena řada neexistujících ostrovů a nepřesné jsou i daší údaje. Zdálo by se, že zvěsti o Behaimových neuveritelných cestách a vynikajících kartografických schopnostech jsou značně nadnesené, nebýt ještě jednoho, opravdu šokujícího důkazu.

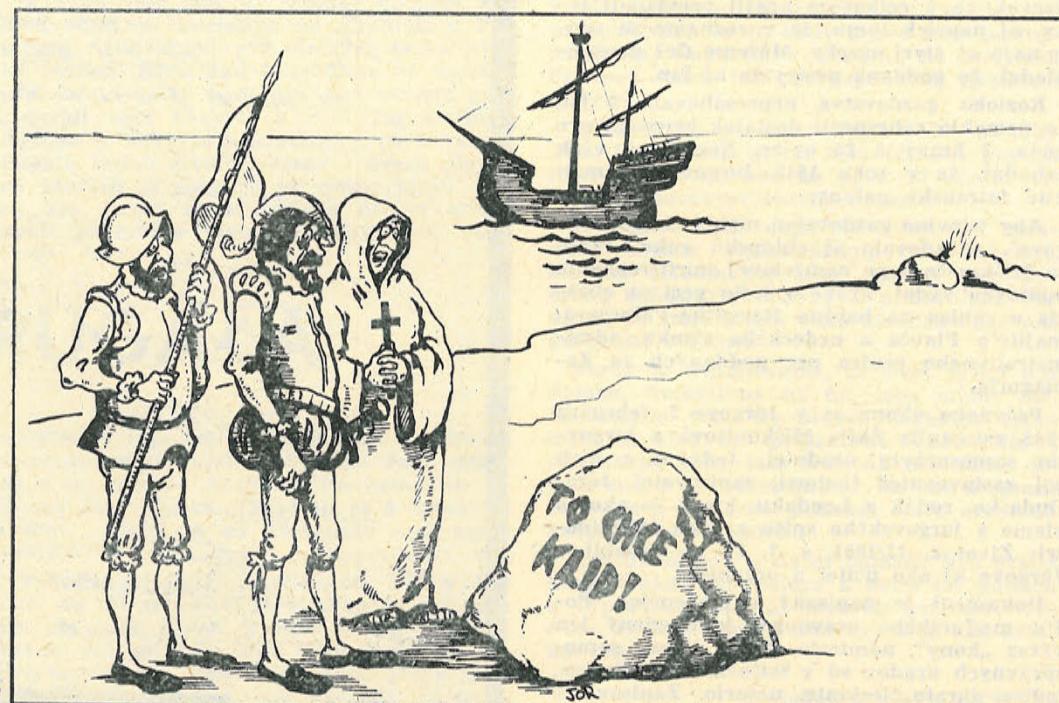
ostrovů a nepřesné jsou i daší údaje. Zdálo by se, že zvěsti o Behaimových neuveritelných cestách a vynikajících kartografických schopnostech jsou značně nadnesené, nebýt ještě jednoho, opravdu šokujícího důkazu.

ZÁHADNÁ MAPA

Jak jsme se zmínili v úvodu, visela v pracovně krále Manuela mapa, na níž bylo podle hodnověrných zpráv podrobně popsáno nejen západní pobřeží Afriky, ale i tehdy ještě Evropany nenavštívené východní oblasti Jižní Ameriky. A dokonce byl zde naznačen i průliv mezi Atlantským a Tichým oceánem, i když poněkud severněji, než je ve skutečnosti. Osobně se domnívám, že za spojnicí obou oceánů Behaim mylně pokládal do vnitrozemí hluboko se zarezávající záliv La Plata mezi dnešní Uruguayí a Argentinou. Ovšem i tato oblast byla na sklonku 15. století pro Evropany velkou neznámou. A tak se naskýtá otázka, odkud získal Behaim údaje zanesené do mapy. Vycházel z nám dosud neznámých pramenů, pověsti či legend? Setkal se s mořeplavci, které bouře zahnala až k jihoamerickému pobřeží, aneb dokonce sám tuto oblast navštívil a předešel tak, jak naznačují jisté indicie, Kolumba při objevu Nového světa?

Odpověď je zřejmě zakletá přímo v mapě. O její existenci nemůžeme pochybovat. Behaimova mapa byla totiž jedním z hlavních argumentů Fernanda Magalhaese k získání podpory pro plavbu do Indie západním směrem na jih od Ameriky. Anglický publicista Richard Hough o tom piše: „V královském skladu námořních map se Magalhaesovi také podařilo prostudovat mapy založené na velké moudrosti nahromaděné kosmografií a astronomií i na objevech velkých výprav podniknutých od dob Jindřicha Mořeplavce. Na jedné z map bylo dálší svědectví — úzlabina protínající celý jihoamerický subkontinent.“

Toto významné Behaimovo kartografické dílo se ale ztratilo. Zdá se, že skutečné objevitelské úspěchy našeho rodáka zůstanou navždy zahaleny neprůsvitným hávem tajemství. Naděje ale stále douteň. Teprve před třemi lety byly v barcelonském archivu nalezeny dosud neznámé dokumenty osvětlující řadu nejasností okolo první výpravy Kryštofa Kolumba přes oceán, a tak je dacea možné, že jednoho dne bude objevena i ztracená mapa anebo jiné dokumenty, které nám přiblíží osudy mořeplavce a kosmografa Martina Behaima.

Zlatá medaila spišského biskupa

Dr. Alexander Párvy (1848—1919), rodák z maďarského Gyongyös, sa stal spišským biskupom v roku 1904. Spišskú diecézu riadil do roku 1918, kedy v dôsledku politických udalostí spojených s koncom I. svetovej vojny musel odísť zo Spiškej Kapituly. Slovenská historická veda poukazuje, že dr. Alexander Párvy nežieli národnému hnutiu Slovákov. Jeho protislovenský postoj sa prejavil okrem iného aj v jeho vzáhu k Andrejovi Hlinkovi a k udalostiam v Černovej roku 1907.

Roku 1906 spišský biskup zakázal ružomberskému farárovi Andrejovi Hlinkovi rodákom z Černovej, ktorá je teraz súčasťou Ružomberka, zúčasňovať sa vo volebnej kampani Vavra Šrobára pred voľbami do uhorského snemu a po neposluchnutí ho zavävil práva vykonávať bohoslužby a iné kázné funkcie.

27. októbra 1907 sa v Černovej odohrala tragická udalosť, ktorá je v slovenských dejinách známa ako černovské krviprelatiere. Jej bezprostrednou príčinou bol spor o vysviacku nového kostola v Černovej medzi jej obyvateľmi a spišským biskupom a sestavnými úradmi. Černovčania totiž chceli, aby kostol vysvätil ich rodák Andrej Hlinka, ktorému v tom čase — ako som už spomenul — biskup Párvy zakázal vykonávať kňazskú funkciu. Keď biskup a svetské úrady proti vôle občanov nariadili, že vysviacku uskutoční maďarský kňaz a pozvali žandárov, Černovčania sa im snažili zabrániť vstup do obce. Žandari použili zbrane. Pri streľbe do bezbranného obyvateľstva bolo 14 osôb zabitych, 10 ľahšie a 60 ľahšie ranených. Za útasi na vzburbo bolo 38 ľudí odsúdených spolu na 36 rokov a 6 mesiacov žaláry. Dr. Alexander Párvy sa so záklonom žandarov proti slovenskému ľudu plne stňažil. Preto slovenskí historici vyjadruju názor, že za tragické udalosti v Černovej je mrvne zodpovedný aj on.

Toto všetko som vedel už predtým, ako som sa v marci 1983 nakrátko nastáhol do bytu Karsayovcov v Budapešti. Byt sa nachádza na ulici Raoula Wallenberga, pomenovanej podľa švédskeho veľvyslanca v Maďarsku veľkého ochrancu maďarských Zidov v období druhej svetovej vojny, po ktorom sa — po jeho zatknutí sovietskou armádou — navždy stratila stopa.

Tu teda bývam. Domov sa vraciam každým až večer, po zatvorení Széchenyiho knižnice. Raz ráno som zrazu objavil na stene izby fotografiu muža v biskupskom rúchu. Pýtam sa domácej, kto je na fotografii a hneď počujem, že je to vzdialený príbuzný jej nebohého manžela dr. Alexander Párvy, spišský biskup. Potom mi spristupnila viac článkov dobovej maďarskej tlače, venovaných biskupovi. Až vtedy som si uvedomil, že aby som sa bližšie zoznámil s týmto biskupom spišskej diecézy, ku ktorej do roku 1925 patrila aj moja rodná jurogovská farnosť, musel som prisťažiť, až do Pešti.

Pani Karsayová mi vyrozprávala snáď všecko, čo sa týka dr. Párvyho. Aj to, ako si naňho spominala istú rehoľnú sestra na Slovensku, ktorá vraj videla spišského biskupa v Levoči a hovorila o ňom, že to bol veľký pán. Moja hostiteľka sa pritom usmiali a poznámenala: — „Viete, sestrička sa mali. To neboli veľký pán veľký biskupov otec bol obyčajný obuvník.“ A tak sme sa dostali k podstate otázky, kto je vlastne veľký pán v maďarskom ponímaní.

Text o zlatej medaile biskupa Párvyho som prevzal a preložil z maďarských novín „Esti Kurir“ (Večerný kurier) z 25. decembra 1931. Nevelký článok dokumentovaný fotografiou o začiatku vyšetrovania prípadu sfalšovania zlatej medaily spišského biskupa. V

článku pod titulom *Kto sfalšoval zlatú polkilovú medailu bulharského cara?* sa o. píše:

Na udanie troch popredných rodin hlavné kapitánstvo zaviedlo vyšetrovanie v zahádznej trestnej veci. Nejde o maličkosť, keďže neznáme ruky premenili kráľovský dar majúci muzejnú hodnotu a zhodený s pol kilogramom rydzého zlata na obyčajný medený a bronzový falzifikát. Ulohou vyšetrovania je teraz vysvetliť zahádzanú metamorfózu panovníckeho daru z čistého zlata. V roku 1912 bulharský car Ferdinand Koburg Kohary dal vo viedenskej firme Marschal vyraziť jubilejnú medailu. Vyrobili ju z rydzého zlata a mala hmotnosť pol kilograma. Na jednej strane medaily bola carská podobizeň, na druhej — erb bulharskej kráľovskej rodiny. Hodnota polkilovej panovníckej medaily je vlastne neoceniteľná, keďže na pokyn cara Marschalova firma vyraziла iba desať kusov medaily.

Jednu medailu bulharský car Ferdinand poslal Františkovi Jozefovi, vtedajšiemu panovníkovi rakusko-uhorskej monarchie, ďalšiu anglickému kráľovi Jurajovi V. jednu nemeckému cisárovi Vilhelmovi, päť kusov rôznych panovníckym rodinám, jednu si nechal pre seba a jednu daroval hlave hornouhorského štiavnického biskupského panstva, spišskému biskupovi dr. Alexandrovi Párvyovi. Bulharský car totiž každý rok dlhšie počoval vo zverinci štiavnického biskupského panstva, preto sa darovaním pamätnej medaily chcel spišskému biskupovi odvŕatiť za jeho pohostinstvo. Darovaná medaila sa stala jedným z najvzácnejších skvostov zlatej a numizmatickej zbierky majúcej povestnú hodnotu. Medaila nebola uložená spolu s inými pokladmi. Biskup ju starostlivo uschovával v domácej pokladni až do roku 1918, kedy počas prevratu spišský biskup musel ujsť zo Štiavnika. Dr. Párvy prišiel do Budapešti, kde si prenajal deväťizbový byt na prvom poschodi domu na ulici Föherceg Sándor číslo 2. Počas útoku svoju zlatú zberku biskupskej rezidencie v Spišskej Kapitule, — avšak jubilejnú medailu vzal so sebou.

Biskup zomrel v marci 1919 a jeho jediným dedičom sa stala Terézia Párvyová, manželka Karola Domitrovicsa, spravcú biskupského majetku... Taktôľ sa medaila dosťala Domitrovicovcom spolu s pozostalosťou biskupa.

Keď sa panovnícky dar dosťal do Domitrovicovcov dediča ihneď odnesli medailu z biskupského bytu a uložili ju v trezore jednej poprednej budapeštianskej bánskej.

DOBRODRUŽNÁ CESTA POLKILOVEJ ZLATEJ MEDAILY

Keď neskôr dedičia dostali diplomatickou cestou časť pokladov, ktoré biskup počas svojho útoku nechal v Spišskej Kapitule, umiestnili v bankovom trezore spolu s legendárnu medailou. Manželka Karola Domitrovicsa zomrela v roku 1921. Nakoniec nenechala testament, ako dedičia sa prihlásili pribuzné rodiny Marinovicsovcov, Romaláczyovcov a Medyánskych. Keďže sa dedičia žiadnym spôsobom nevedeli dohodnuť, začali súdny spor, ktorý sa skončil práve teraz pred dedičským súdom.

Súd rozhodol, že hodnotnú zberku medail a minci spolu s jubilejnou medailou dostanú prítomné rodiny. Úradné odovzdanie sa uskutočnilo 6. decembra 1931 v budove tej istej banky, ktorej trezory strážili umelecké drahocennosti rozprávkovej hodnoty. Trezor bol otvorený pred predstaviteľmi rodín, ktoré tak prevzali biskupské poklady. Aby mohli ohodnotiť majetok, dedičia zanesli umelecké drahocennosti k známemu znalcom zlata a medail Nádorovi Friedmannovi na Kamer-mayerovú ulicu. Po dlhých skúškach znalec konštatoval, že každý kus zo zlatej zberky medaily a minci je zhodený z pravého zlata a pochádza naozaj z čias, ktorých dátum bol na nich vyrazený. Naproti tomu vo veci jubilejnej medaily bulharského cara zistil, že je to obyčajný falzifikát, teda zlato z bronzu a medi.

SFALŠOVALI ALEBO VYMENILI DAR BULHARSKÉHO CÁRA?

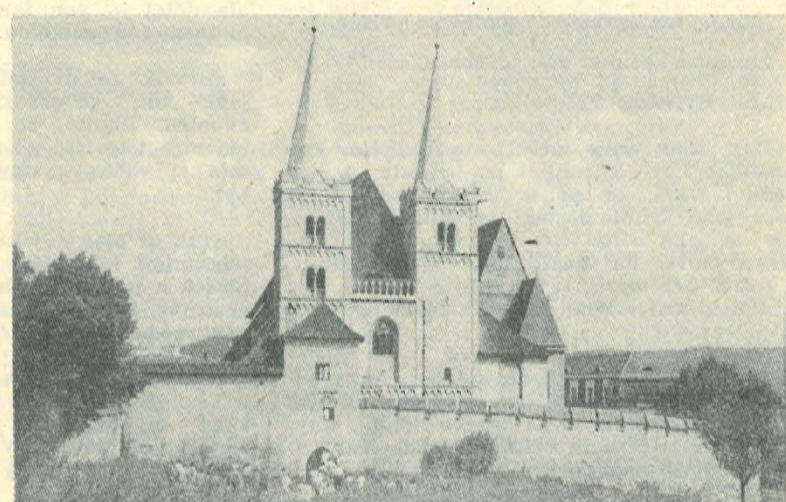
Členovia rodiny sa s pochopiteľným úzassom dozvedeli o znaleckom objave a rozhodli sa, že medailu uznanú za falšunu dajú preskúmať ešte raz, tentokrát úradine.

V štátnej puncovni pri ulici Mérleg dostali túto odpoveď: medaila bulharského cara je obyčajné falzum, keďže je to pozlatená zlato z bronzu a medi.

Keď sa tak bezpochybne potvrdilo, že je panovnícky dar sfalšovaný, rodina podala žalobu proti neznámemu pachateľovi. Podľa mienky dedičov, neznámi pachateľia vzali jubilejnú medailu bulharského cara asi v čase medailovou smrťou a tretím dedičným prevodom. Namesto ukradnutej položili falšunu kopiu. Totiž nie je pravdepodobné, aby biskup dosťal falšunu medailu už od bulharského cara. Medzitým dedičia vyhľadali — prostredníctvom bulharského veľvyslanectva — bulharskú mincovňu, ktorá potvrdila, že všetkých desať jubilejných medailí vyrobených v roku 1912, skúmali svojho času úradní znalec a o všetkých konštatovali, že sú vyrobené z čistého zlata.

Nie je teda možné, aby bulharský čarár dosťal biskupovi falšunu medailu. Naopak, je oveľa pravdepodobnejšie, že sa medaila, ktorá trikrát menila majiteľa, dostala do rúk neznámych pachateľov. Ti, aby neboli odhalení, rozbili zlatú medailu na niekoľko kúskov a po jednom speňažili.

Pripravil prof. JOZEF ČONGVA

Spišská Kapitula
— sídlo biskupského úradu

JOSEF ŠKVORECKÝ

Horizontální vražda

POKRAČOVÁNÍ Z PŘEDCHOZÍHO ČÍSLA

Když potom Zuzanka odešla do doučovacího kroužku, poručík se s bolestným vzdycháním uvelebil v křesle u svého psacího stolu. Nedalo se zatím nic dělat než přemýšlet a čekat na přesné výsledky pitvy a laboratorních zkoušek, a poručík přemýšlel nejradiji doma. Opět se pohodlně v křesle, zavřel oči, založil ruce v týlu a zvrátil hlavu nazad. Před vnitřním zrakem se mu zjevilo to přízračné skladiste se sparťanským lůžkem uprostřed, s bronzovými lustry, se soškami alabastrových pastýrek. Uviděl tu vrásitou, stařecou tvář, již z oka trčí rukojí kuriózní zbraně, tvář staženou v smrtelně krčení — otírál se. Bylo to jako obálka nějaké americké detektivky. A rukojí té zbraně, která vodorovně ukazovala k jednomu jedinému místu, k otevřenému oknu —

Náhl prudce otevřel oči a zadíval se do stropu na abstraktní malbu, vzniklou kdysi tím, že někdo nad nimi zapomněl v koupelně zavřít vodu. Znovu zavřel oči, otevřel je. Vyskočil jako splašený a hnul se k Zuzančině knihovničce v rohu pokoje, nad níž kdysi v chvályhodné pedagogické snaze pověsil portrét Komenského. Zuzanka k němu později a sama od sebe připojila obrázek jiného, pokstatně mladšího vousáče s bandžem. Zuřivě se pustil do přehrabování dceriných školních knih, až vytáhl jednu, a tu si zamýšleně odnesl k psacímu stolu. Obálku z balicího papíru pokrývaly nestvůrné kresbičky a poručíkovi nesrozumitelné nápisy jako: „U Camrů, jo?“ nebo: „Viš?“ (jedním rukopisem), „Vím“ (Zuzančiným rukopisem) a „To je.“ (zase Zuzančiným rukopisem). Uprostřed nich se téměř ztrácel titul „Fyzika pro II. ročník“. Poručík v knize chvíli listoval, něco ho zaujalo, přitáhl si blok, vzl tužku a během následující hodiny vytvořil na bloku nejasné výpočty:

$$\begin{aligned} v &= g \cdot t \\ 6 &= 9,8 \cdot t \\ 6 &= \\ 9,8 &= \\ t &= \\ t &= 9,8 \cdot 6 \\ t &= 58,8 \\ s &= 0,5 g \cdot t^2 \\ s &= 354443,4 \cdot 4,9 = 18353165 \text{ m} \\ &- 18,353 \text{ km} \\ \text{Z výše } 18 \text{ km??} \end{aligned}$$

Právě když dospěl k výpočtu vzdálenosti a zhnušeně ji přeskrtl, vrátila se Zuzanka z doučováku.

„Neseš ten příklad?“ zeptal se přísně.

Zuzanka ohrnula rty: „Nenesu, tati.“

„A pročpak ne?“

„My jsme dnes měli pana řediteli. Pan profesor Lavecký musel na brigádu. A pan ředitel říkal, že on si je sice vědom, že tobě jako kriminalistovi je balistika blízká, ale on jako učitel nás prý má vět k myšlence mírového soužití mezi všemi národy, a tak si prý myslí, že by nebylo vhodné, aby nás učil matematiku na příkladech z balistiky.“

„To říkal?“ pravil jedovatě poručík a pomysel si, nedostal-li ten nesnášenlivý pán záchvat mirumilovnosti teprve tehdy, když si v nějaké příručce vyhledal příslušnou velmi složitou rovnici. Nahlas to však neřekl a pokračoval ve výslechu.

„Co jste počítali?“

„Rovnice o jedné neznámé.“

„A šlo ti to?“

„Slo,“ řekla drze Zuzanka a vyzývavě poohlédla otci do očí.

„No, hned uvidíme,“ pravil zlověstně otec. „Sedni si. Piš! Z jaké výše —“

„Ale tati, já se chtěla dívat na televizi —“

„Mlč, sedni a piš. Dokud to nevypočítáš, žádá televize,“ rozhodl otec. „Hned se převedíme, jestliže uměla rovnice o jedné neznámé. Piš!“

„Ale —“

„PIŠ!“ zvolal poručík Borůvka velkým hlasem. Jeho vskutku nezvyklá velikost Zuzanku překvapila, a proto poslušně usedla k svému stolku v rohu pokoje, vrhla nešťastný pohled na vousáče s bandžem a psala:

„Z jaké výše,“ diktoval poručík, „muselo by spadnout těleso půl kilogramu těžké, aby na zem dopadlo rychlostí šest metrů na vteřinu. Máš?“

„Mám,“ kňourla Zuzanka.

„Tak počítej. Já se půjdou dívat vedle na televizi, abys zase nemohla říct, že tě moje přítomnost ruší.“

* * *

Ta poslední věta bylo od poručíka Bonvuky čiré pokrytectví. V pozadí jeho odchodu do pokoje s televizorem byl plán, založený na jistých znalostech Zuzančiny psychologie, hlavně ve vztahu k úkolům z matematiky.

Pokoj byl prázdný, paní Borůvková byla na pionýrské besedě s malým Pepičkem, a když za sebou poručík zavřel dveře, zůstal stát a přiložil ucho k desce z lakovaného dřeva. Tvář mu přelétla náznak úsměvu. Jejho výpočet týkající se Zuzančiny činnosti v nejbližších minutách byl správný.

Za dveřmi se ozval slabý zvuk, jako když někdo natahuje staré hodiny se závažím. Zazněl celkem šestkrát za sebou a potom Zuzanka tichouunce promluvila:

„Olda? Ahoj! Hele — von mi dal úkol — no, z matiky — nesmím se dívat na televizi, dokud to nevypočítám — ale Oliku, Oline! Seš přece kamarád, ne? Pro tebe je to jak nic — no, tak si vem papír a tužku, ale dělej — von tam vedle čumí na svou oblíbenou Simonovou.“

Poručík za dveřmi, vytrvale označovaný jako „von“, se při zmínce o Simonové zachmuřil. Doufal, že jeho dceři není jeho zájem o televizní písničkové pořady, v nichž tato zpěvačka vystupuje, nápadný. Zřejmě byl.

„Tak si piš: Z jaké výšky musí spadnout těleso půl kilogramu těžké —“ diktoval Zuzančin hlásek a poručík poslouchal. Za jiných okolností by byl proti tak pokutnímu opatření vědomosti rázně zakročil, ale teď —

„Cože?“ slyšel Zuzanku. „Co? Ze ten údaj o váze je zbytečný? Jak? Ze vzorec o zákoně volného pádu je pro všechny hmoty stejný? No to víš. Von už zapomněl i malou násobilku. Na ty svoje vrahý ji nepotřebuje.“

Poručík za dveřmi mírně zrudl a namířil si šíp sednout do křesla před televizor. Seděl před ním asi čtvrt hodiny a zapomněl ho zapnout. Znovu se ozvaly ty zvuky, jako by někdo natahoval staré kukačky, znovu promluvila Zuzanka tichým hláskem. Pak byla dlouho zticha, jenom po papíře skřípala špatně ořezaná tužka. „Dik, Olinku. Máš do u mně,“ zašeptala nakonec a zase bylo ticho, Jenom telefon slabě cinkl, když ho zavěsila. Poručík se zamyslel, nevesel zauvažoval o tom, jak se asi jeví své dceři, a že asi jako starý pán, a že se tak nepochybňuje jeví i jiné mladé dívce, jenom o pár let starší než je Zuzanka — z těch tisícových úvah ho konečně vytrhlo vrznutí dveří a Zuzančin kňouravý hlásek, jehož používala jako prostředku k dojetí: „Už jsem to vypočítala, tati.“

„Tak? No dobře. Ukaž!“

Papír s výpočtem jí poručík téměř vyškubl z ruky a okamžitě se zahlobal do číslic.

„Už se můžu dívat? Je to správně,“ broukla Zuzanka. Otec toliko kývl. A když Zuzanka otočila vypinačem a blaženě se usadila na nízkou trojnožku vedle otcovského křesla, poručík vstal a jako náměštený odešel do své pracovny. Tam, na psacím stole, rozložil pod lampou popsaný list.

$v = g \cdot t$
stalo tam Zuzančiným úhledným rukopisem
jako v jeho vlastním výpočtu, a pak:

$$g = 9,8 \text{ m/sec}^2$$

$$6 = 9,8 \cdot t$$

$$t = \frac{6}{9,8} = 0,612$$

$$s = 0,5 \cdot g \cdot t^2$$

$$s = 0,5 \cdot 9,8 \cdot 0,375 = 1,83 \text{ m}$$

$$s = 1,83 \text{ m}$$

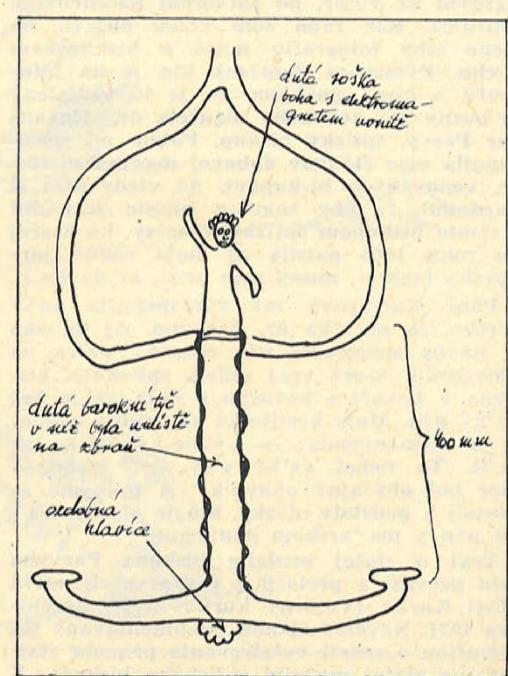
Poručík dlouho, velmi dlouho zíral na výsledek, tak pronikavě rozdílný od jeho vlastního rezultátu, a potom zahučel: „To by souhlasilo.“

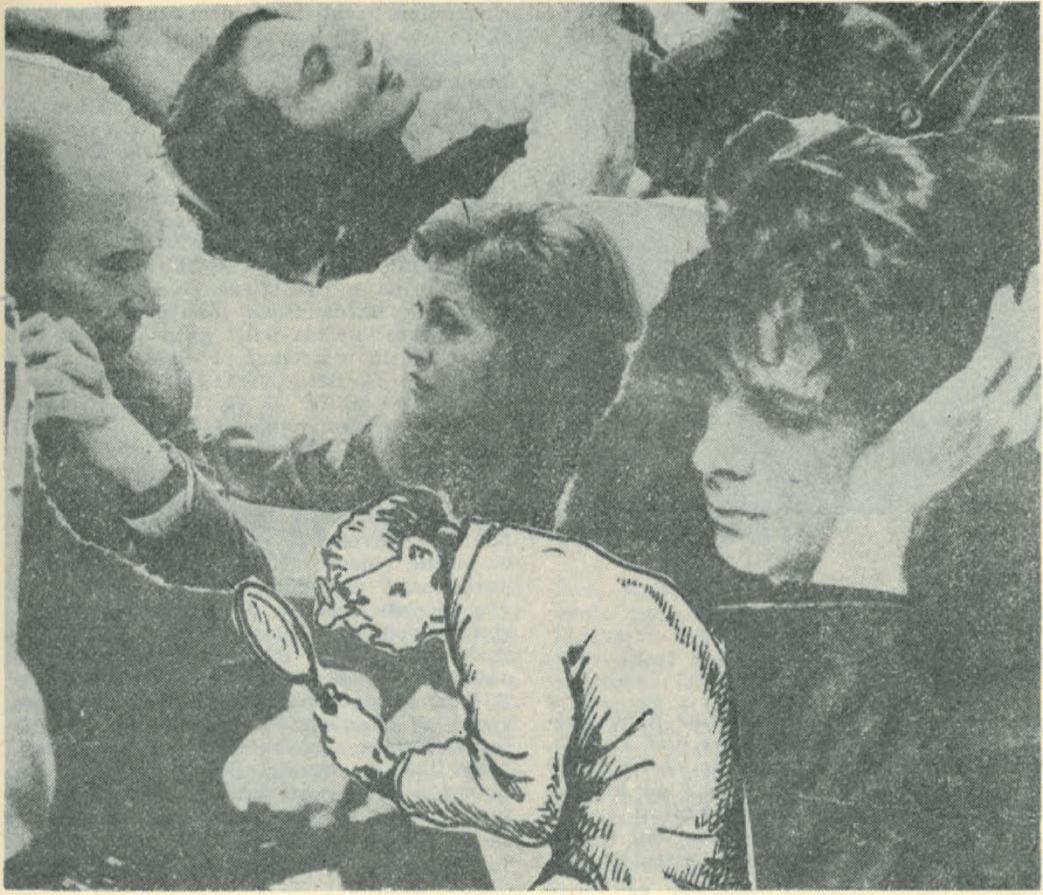
Zesmutněl, vstal, v předsíni si oblékl balonák a nasadil si klobouk a spěšně vyšel z bytu. Z pokoje slyšel hlas vousatého bandžisty, pějící:

Tak já se klidně nabíd,
že pudu s ní, a rád,
a že se dám i zabít,
když si to bude přát...

Ale ani toto povzbudivé rozhodnutí ho ne-rozveselilo. Spiše naopak.

V bytě v Nerudově ulici mu otevřel vrchní nadstrážmistr Šinták a uctivě zasalutoval.

Koláž: R.K.

„Jdete provést zatčení, soudruhu poručíku?“ zeptal se vážně.

„Snad,“ pravil poručík a zmizel v pokoji, kde ráno našli mrtvou stařenu.

U dveří otočil vypínačem, rozhlédl se. Rozsvítil se jeden z lustrů, ten uprostřed pokoje nad leštěným kulatým stolem. Stařenka měla zřejmě slabost pro lustry. V místnosti jich viselo celkem pět.

Jeden přímo nad postelí.

Poručík vzdychl a přistoupil k lůžku. Zůstal před ním stát, hleděl na ně a o něčem uvažoval. Pak se podíval na strop, na těžký bronzový lustr nad postelí. Měl dvě ramena a uprostřed mezi nimi nahore jakési plátó na lesklé bronzové barokní tyče a na něm sošku antického boha, snad Merkura. Tu poručík nevěděl přesně a ani ho to nezajímal.

Pomalu sáhl po vypínači, přehozeném na šňůre přes hlavu posteče, v dosahu rukou člověka na lůžku. Stiskl jej. Obě ramena se rozsvítila a antický bůžek zazářil.

Poručík dlouho, velmi dlouho hleděl na ten pozůstatek pozdního baroka, zelektrizovaný pro dvacáté století. Kolem lesklé tyče, podpirající plátó s bůžkem, se vinuly dráty elektrického vedení. Nemohl z nich spustit oči. Několikrát sebou pohnul, jako by chtěl vystoupit na postel, ale vždycky si to zase rozmyslel. Kulatá tvář vyjadřovala vnitřní utrpení. Zdálo se, že poručík se něčeho bojí. Snad zklamání, kdyby se ta fantastická věc, kterou si dal lítavě vypočítat od spolužáka své dcery, ukázala falešnou. Anebo spíš, když by se ukázala správnou.

Konečně si dodal odvahy. Zhasil lustr, zul boty a stoupil si na lůžko. Když se naroval, dotýkal se načepýřeným kohoutkem na vršku hlavy spodního konce lustru, kde byla bronzová růžice. A opět se zamyslil a počít hleděl dlouho na tu růžici, ale ne s obdivem, ažkoliv to byla krásná, asymetrická práce, s hlavou andílka uprostřed.

Vytáhl ruku, dotkl se andělička prstem, zkoumavě, opatrne. Palcem a ukazovákem ho jemně uchopil za nos. Táhl.

Andílek se odklopil. Z jedné strany ho přidržovalo k spodní části lustru pero, ne-

„Tak to škrtněte,“ pravil zpupně poručík Boruvka. „A pokračuje: Po večeři osudného dne následoval profesor Potěšil stařenu z jídelny, a když tato zjistila —“

„Stařena?“

„Samozřejmě. Když tato stařena zjistila, že lustr nad její posteli nesvití, zavolala jej k sobě dovnitř. Potěšil přitáhl obě žárovky, takže se rozsvítily, a zároveň tajně vsunul vražedný projektil do trubice. Elektromagnet, napojený přes vypínač na síť, ale odizolovaný samozřejmě od obou žárovek, přidržel za kovovou destičku, umístěnou na svém konci, zbraň v trubici. Když později zavražděná — ne, napište: když později zavražděná později ulehla — ne, pokejte, napište to takhle: později, když později zavražděná ulehla a hmatem za hlavu po paměti zhasila lustr, smrtící zbraň se uvolnila, vlastní vahou odklopila andílku na pero a volným pádem dopadla na hlavu později — ne, to škrtněte. Na hlavu zavražděná, a to rychlostí čest metrů za vteřinu. Vzhledem k ostrosti bodec, všechna zbraň se stáří za — ne, stáří zavražděné, do závorky: osmdesát pět roků a sedm měsíců, byl tento dopad smrtelný. Vahou rukojeti zbraň byla hlava potom otočena vpravo, takže zbraň se zdála poukazovati, jako by ji někdo býval byl vhodil ulevřeným oknem. Potěšil dále věděl, že zavražděná — ne! Napište: že stařena vstává až po odchodu jeho bratra i jeho ženy — před ženy vsuňte „vlastní“, a proto počítal s tím, že k objevení činu dojde švagrovou, nosiči zavražděné snídani. Aby si dále opatřil nestránného svědka, přizval k vylomení dveří nic netušícího souseda. Tím doufal ještě více upevniti své alibi zevnitř zamčeného pokoje.“

Poručík se spokojeně odmlčel a pohlédl na příslušnici přes rameno. Labuti šíji a drdol zájemně ignoroval.

„Tak,“ řekl. „A teď napište: motiv činu: bytová krize v rodině profesora Potěšila a jeho bratra, inženýra Potěšila.“

Zamyslel se. S praporčíkem se kvůli tomu pohádali. Málek, vůči vrahům obyčejně neoblonný a známý zastánce trestu smrti, se nad rozborem případu rozněnil a řekl: „Viš, Josef, je to svinstvo, to je. Ale já je tak nějak chápu. Ta bába byla konec konec stará jak Metuzálém, jaký z ní už taky kdo měl užitek. Je bytová krize, a copak takové báby potřebujou tak velkého pokoj? Roztahovala se jím tam — ty lidi tam vážně žili jak slanec.“

Kupodivu, poručík, zásadní odpůrce trestu smrti a shromažďovatel všech možných pořehujících okolností, se zamračil.

„Ale byli to lidi. Ne slanec.“

„No právě!“ řekl významně Málek.

„No právě!“ řekl stejně významně poručík Boruvka.

Málek se domníval, že je to výraz souhlasu. Jenže poručík se zamyslil. Napadlo ho, jak bude jednou naloženo s ním jako s majitelem třípokojového bytu, kde strávil — s malými přestávkami — už osmnáct let života, všechno, ale přece jen života — a kolik let asi žila ta sekýrující stařenka v tom svém skladisti? Jak s ním bude naloženo, až bude doopravdy starý, nikomu už k užitku —

„Ještě něco, soudruhu poručíku?“ uslyšel samotový a trošku upjatý hlas příslušnice. Okamžitě se odporně zamračil.

„Ne, ukažte. Dejte to sem.“

Vzal od ní listy, popsané toho dne údery nápisem tvrdšími než obvykle, a pohlédl na nápis:

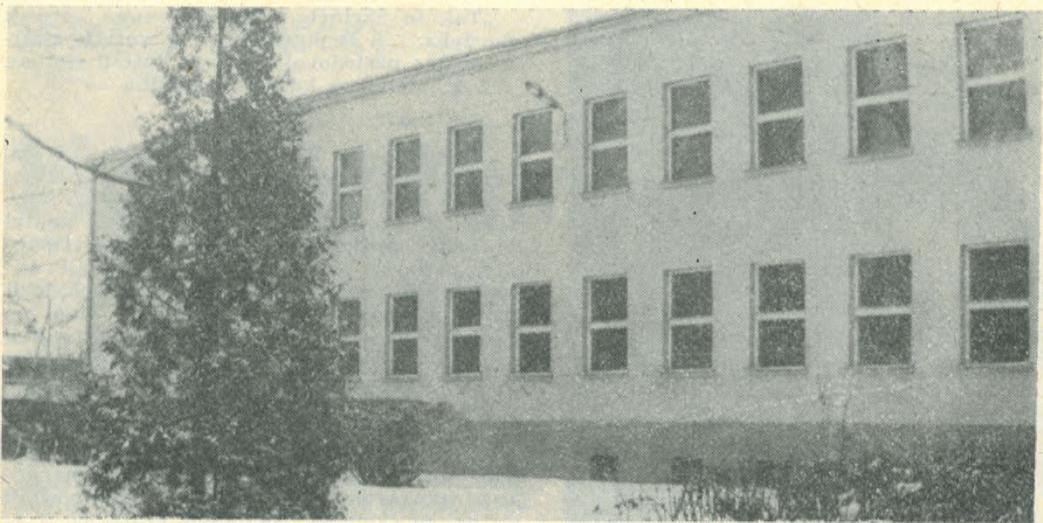
„Zpráva o objasnění případu svislé vraždy.“

Okamžitě se rozčilil.

„Proč jste napsala „svislé“? Diktoval jsem vám přečet „horizontální“?

A tu příslušnice uraženě pohodila hlavou na krásně labuti šíji a odsekla:

„Víte co, soudruhu poručíku? Běžte se podívat do slovníku, co znamená slovo „horizontální“.

Nedecka škola

NEDECA

Vel'a závisí od učiteľa...

Základná škola v Nedeci sa nejednému návštěníkovi bude zdať ako škola moderná s dobrým vzdelávacím a technickým zázemím. Je to však len zdánlivé. Tak isto ako každá iná škola v dnešnej situácii, aj nedecká potrebuje pomoc a podporu. Má nedostatky vo vybavení o.i. audiovizuálnymi pomôckami, no a vyžaduje si už opravu.

Ako sa dozvedáme zo školskej kroniky, nedecká škola bola vybudovaná v rámci celoštátnnej akcie „Tisíc škôl na tisícročie polského štátu.“ Nedečania ju stavali v značnej miere svojpomocne a odovzdali ju do užívania 22. júla 1961. Pri jej výstavbe odpracovali na vtedajšie časy úctyhodnú sumu 350 000 zlôtých. Okrem toho dodali zdarma veľké množstvo stavebného materiálu: 200 m³ dreva, 300 m³ piesku a 200 m³ štrku. Teda Nedečania môžu byť právom hrdí na svoju školu.

— Dnes, po tridsiatich rokoch od odovzdania školy do užívania, — hovorí riaditeľka Mária Schlegelová — školska budova si už vyžaduje technickú opravu. Už v jarnom období chceme vymeniť 34. okien. Naša škola sa v týchto fažkých časoch snaží na seba

zarobiť o.i. tým, že organizujeme u nás letné, ale aj zimné prázdniny pre deti z miest. Preto sme napr. za zhotovenie okien mohli sami zaplatiť z fondu získaného od protektora našej školy Uhelného podniku v Nowom Sączu, ktorý k nám posielal deti na rekreáciu. Chýbajúce finančné prostriedky nám poskytol nižnolapčanský gminný úrad a miestne rodičovské združenie. Musíme pripojiť, že sa nám veľmi dobre spolupracuje s miestnym prostredím — spomínaným rodičovským združením, riečtárskou radou, rolníckym krúžkom a predovšetkým s gminným úradom. Keď ako škola požiadame o pomoc, vždy nám ju poskytnú. Chceli by sme, aby tito spolupráca sa len rozvíjala a rozširovala. Taktiež veľmi dobre sa nám spolupracuje s miestnou skupinou Spoločnosti. Nemáme žiadne zbytočné problémy a roztroky. V našej škole, ktorú navštievuje celkovo 270 žiakov, sa riadne vyučuje slovenský jazyk. Pri volbe tohto predmetu škola nerobí žiadne prekážky. Aktuálne sa slovenčinu učí 40 žiakov. Okrem toho jazyka sa v škole vyučuje ruština a nemčina. Skrátka, ktorí rodičia chceli, aby sa ich deti učili

slovenčinu, mohli ich koncom minulého školného roku zapísť. Zorganizovali sme aj stretnutie s rodičmi. V tomto roku sa zápisy budú opakovať.

Slovenčinu v nedeckej škole vyučuje absolventka Filozofickej fakulty UK v Bratislave PhDr. Zofia Bogačíková. Od roku 1989 je zároveň metodičkou slovenského jazyka pri Kuratóriu osvety a výchovy v Nowom Sączu. O výučbe slovenčiny na spišských a oravských školách nám povedala:

— Máme na Orave a Spiši školy, kde slovenčina má pevné miesto. Keď sa ju žiaci cheú učiť každá škola má im to umožniť. K takýmto školám patrí aj naša. Keď som nastúpila do učiteľskej práce, slovenčinu sa učilo len 14 detí. Teraz mám 40 žiakov. V II. tr. — 5. IV. — 15. V. — 7 (trieda si ju zapísala ako povinný jazyk), VI. — 4, VII. — 6, VIII. — 3 žiaci. Oblúba slovenčinu na školách a uroveň jej výučby závisí vo veľkej miere od učiteľa, či a ako dokáže upútať pozornosť žiakov. Dnešný záujem mladého ľadu je veľmi široký. Dnes treba nutne zmeniť učebné osnovy slovenčiny. Totiž zatiaľ všetci naši učitelia vyučujú podľa starých učebník. Myšlim si, že kurátorium osvety a výchovy, ako aj ministerstvo školstva by nám malo pomôcť vo vydaní novej, aktualizovanej učebnice slovenčiny. O tom, že sa národnostné veci nezanedbáva, svedčí aj minuloročné stretnutie predstaviteľov kurátoria s našou Spoločnosťou a riadiťmi škôl zo Spiša a Oravy, na ktorom sa hovorilo o i.o. o postavení slovenčiny po zrušení ruštiny ako povinného jazyka. Situácia je dosť fažká, keďže na viacerých spišských a oravských školách nám chýbajú učitelia slovenčiny.

Pokiaľ ide o výučbu slovenčiny v Nedeči, som so žiakmi spokojna. Viem, že sa o slovenský jazyk zaujímajú. Na hodinách veľa konverzujeme a čítame, najmä slovenské detské noviny, ktoré sú donedávna dostávateľné. Dnes, žiaľ, už neprihľadzajú. Boli pre našich žiakov dobrou metodickou pomôckou. Obohacovali ich jazykové, ale aj štýlisticky. Tento problém treba vyriešiť.

Nezostáva mi nič iné len s krajankou Zofiou Bogačíkovou súhlasit. Môžem len dodať, že postavenie slovenčiny na spišských a oravských školách a to, či sa jej výučba bude rozširovať, závisí od nás samých — rodičov, žiakov, učiteľov, no a našej Spoločnosti.

Text a foto: JOZEF PIVOVARČÍK

JABLONKA

Škola, ktorej niet

Na začiatok trochu histórie. Keď dva roky po vojne vznikla naša Spoločnosť a o rok neskôr sa na Spiši a Orave rozvinulo slovenské školstvo, nikto netušil, aké dramatické budú jeho osudy. Neprešlo ani dvadsať rokov, keď školské úrady slovenské školstvo zrušili a namiesto neho zaviedli vyučovanie slovenčiny ako dodatočného predmetu. Z celého radu škôl sa pred touto reformou minanej Novej Belej na Spiši a v Jablonke a v Nedeči, hoci aj tá po niekoľkých rokoch začala upadať, až napokon bola zrušená.

Zostali nám teda dve základné školy so slovenským vyučovacím jazykom — v spomínamej Novej Belej na Spiši a v Jablonke na Orave. Pravdu povediac ich názov nezodpovedá celkom pravde. Totiž slovenčina je v nich vyučovacím jazykom len v prvých štyroch triedach, kým v druhých štyroch je už vyučovacím jazykom poľština a slovenčina sa v nich vyučuje len ako predmet. Aspoň takto bolo donedávna, keďže počas našej októbrovej návštavy v novobeliskej škole (písali sme o nej v Živote č. 12/91) vysvitlo, že v uplynulom období tam zrušili slovenčinu ako vyučovací jazyk aj vo štvrtej triede. Ako k tomu došlo a kto o tom rozhodol, napišeme v jednom z nasledujúcich čísel.

Tentoraz sme sa rozhodli návštiviť druhú školu so slovenským vyučovacím jazykom — školu č. 2 v Jablonke. Keďže v Živote pracujem odnedávna, myslila som si, že táto slovenská škola funguje zvlášť, má vlastnú budovu atď. Až na mieste som zistila, že moje vedomosti o nej neboli presné. Škola č. 2 vlastnú budovu nemá, ale využíva priestory miestneho všeobecnovzdelávacieho lycea. Spoločne s lycea sú nielen triedy, ale aj riaditeľ, ktorým je mgr. Jan Rusnak.

Keďže som o tejto slovenskej škole a jej absolventoch veľa počula, veľa niektorí z nich študovali na stredných a vysokých školách na Slovensku, bola som zvedavá, ako si tí najmladší žiačikovia počinajú so slovenskou gramatikou či matematikou, čo vedia zo slovenských dejín. A tu ma čakalo najväčšie prekvapenie, priam sa mi zdalo, že som si pomýlila adresu. Dozvedela som sa, že to už nie je žiadna škola so slovenským vyučovacím jazykom, ale tak ako ostatné na Spiši a Orave — s poľským vyučovacím jazykom, v ktorej sa vyučuje slovenčina len ako predmet. Rozdiel je hámam len v tom, že slovenský jazyk sa v nej vyučuje od prvej triedy, no a je to v každej triede povinný predmet.

V škole pracujú tria učitelia. Slovenčinu učí Anna Capiaková, absolventka Filozofickej fakulty Komenského v Bratislave, ktorá ďalšie predmety Mária Pilchová a Jolanta Kuligová. Okrem toho niektoré predmety učia profesori z lycea, napr. mgr.

Na hodine slovenčiny byvá niekedy veselo

Moj priateľ pes — kresba Bo-gus awy Wierzbakovej (10 r.) z Malej Lipnice

MALÁ LIPNICA

Krajania, vzchopťe sa!

Ktorísi z našich predsedov povedal, že Život je ako ohnivko v režazi, ktoré spája všetkých krajánov zo Spiša a Oravy. Jeho prostredníctvom sa môžu dozvedieť o živote a krajanskom dianí v jednotlivých obciach a zistíť, že mnohé problémy, s ktorými sa booria, sú vlastne pre všetkých spoločné. Patri k nim i výučba slovenčiny na základných školách, o čom sa redakcia rozhodla písat v každom čísle Života. Tentoraz sme navštívili Malú Lipnicu, presnejšie školu č. 1 v tejto obci.

Malá Lipnica, ako už sám názov hovorí, mala by byť aspoň v porovnaní s Veľkou Lipnicou oveľa menšia. Aj je, no napriek tomu sa tiahne niekoľko kilometrov. Preto kym som sa dostala k škole, musela som Šťápat hodný kus cesty. Prechádzala som okolo moderných, zväčša murovaných domov, medzi ktorími sa sem-tam ešte prepletajú staré oravské drevenice s t.zv. „výškami“. Práve taká, drevená, je aj škola č. 1, ktorá až na to, že je trochu rozložitejšia, sa skoro ničím neodlišuje od obyčajných gaudovských domov. A len šum a veselá detská vrava už záleka naznačuje, že som sa ocitla pri škole.

Staručká budova vypustila zo svojich útrob už mnoho pokolení lipnických žiakov so základným vzdelením, ktoré pre viacerých znamenalo dobrý odrazový mostik k ďalšiemu vzdeleniu na stredných a vysokých ško-

lach. Koľkí z tých — myslím si — čo teraz okolo pobehujú, pôjde študovať ďalej, na lyceum v Jablonke, do Krakova alebo aj na Slovensko? Kedysi, krátko po vojne, to bola slovenská škola, na ktorej učili učitelia zo Slovenska. Keď na začiatku šesdesiatych rokov štátne úrady zrušili slovenské školstvo na Spiši a Orave a v jednotlivých školách zaviedli vyučovanie slovenčiny ako dodatočného predmetu, z lipnickej školy č. 1. slovenčina zmizla. Škrolo to sice viacerých krajánov, ale neboli schopní nič urobiť. Takáto nemohutnosť trvala dosť dlho, až do r. 1979, kedy sa konečne vtedajší výbor miestnej skupiny KSSCaS vzchopil a po rozhovoroch s rodičmi škola dostala prihlášky na slovenčinu od 8 detí. O rok neskôr ich bolo už 13 a v nasledujúcich rokoch žiakov raz príbudovalo, inokedy ubúdalo. Ešte vlane sa slovenský jazyk učilo 8 detí. Boli to vždy usilovní žiaci, ktorí sa úspešne zúčastňovali napr. súťaže kresieb v Živote a recitačných súťaží. Pripromeňme, že v roku 1990 žička tejto školy Uršula Stecová v prednese prózy obsadila druhé miesto.

Vchádzam teda do tejto lipnickej školy, ktorú navštevuje spolu 116 žiakov, a od jej riaditeľa mgr. Wiesława Kuchtu sa nečakane dozviem, že tento rok sa v jeho škole slovenčina prestala vyučovať.

— Co sa stalo? — pýtam sa, — vari nito o možnosti jej výučby nevedel?

Zdzisław Galik matematiku a mgr. Adam Hajnej dejepis.

Kedysi, — čo viem z rozprávania kolegov, — keď v tejto základnej škole učili takí učitelia ako napr. Margita Kozubová, Ján Haša a ďalší, navštěvovalo ju v jednotlivých rokoch aj vyše 70 žiakov. Neskôr ich počet začal klesať a v tomto školskom roku sa tu učí 43 jablonských detí. Je to normálna ossemriedna škola, hoci — čo je zaujímavé — chýba v nej 4. a 8. trieda. Napadlo ma, či sa v Jablonke v rokoch 1977 a 1981 vôbec nerodili deti, keďže som si vypočítala, že asi vtedy mali prísť na svet dnešní štvrtaci a osmáci, alebo, čo je pravdepodobnejšie, z týchto ročníkov sa nikto neprihlásil do slovenskej školy. Triedy sú tu neveľké a navštěvuje ich priemerne od 5 do 10 žiakov. Možno ešte dodať, že na rozdiel od iných základných škôl na Orave a Spiši v škole č. 2 v Jablonke sa nevyučuje ruština, zato žiaci v 5. triede majú nemčinu.

Škola nemá problémy s učebnicami, keď ide o príručky gramatiky, zato nutne potrebuje nové čítanky, keďže doterajšie sú dezaktualizované. Potrebuje ich tým viac, že podobne ako iné školy už druhý rok nedostáva zo Slovenska detské časopisy, ktoré boli cennou pomôckou pri výučbe materčiny. Škola má sice dosť objemnú knižnicu, ale tú treba zaktualizovať, doplniť o diela nových autorov, aj tých, ktorí v období totality nemohli vydávať svoje knihy.

Do rozhovoru sa zapája aj tunajšia učiteľka slovenčiny Zofia Stašková, ktorá je sice v dôchodku, ale ešte vyučuje a v učebiskom povolaní už odpracovala 35 rokov:

— V našej škole deti, ale aj rodičia, boli včas oboznámeni s nariadením ministerstva školstva o nových zásadách vyučovania materinských jazykov, ktoré sú pre žiakov oveľa vhodnejšie než predošlé, keďže im umožňujú slobodnú voľbu jazyka. Najmä žiaci 5. triedy mali takúto možnosť zvoliť si slovenčinu ako povinný predmet. Žiaľ, nie len do prázdnin, ale ani po otvorení školského roku sme nedostali ani jednu prihlášku.

Od riaditeľa školy som sa ešte dozvedela, že je ochotný zaradiť slovenčinu do vyučovacieho programu aj v priebehu školského roku, len aby boli žiaci. S učebnicami a učebnými pomôckami nebudú problémy, škola si s tým poradí. Matica slovenská im sice prestala posielat detské časopisy, ale keď to iné nejde, zaobidu sa aj bez nich. Časťne v školskej knižnici majú nejaké slovenské knihy.

Podľa mňa hlavná príčina spočíva predovšetkým v nedbalosti krajánov, najmä rodícov. Zanedbala ju však aj miestna skupina Spoločnosti a jej výbor, ktorý predsa pred 12 rokmi bol iniciátorom obnovenia slovenskej výučby. Dúfam, že sa všetci lipnicki krajania, ale aj výbor MS v najbližšom období vzchopia, tým viac, že sa bliží obdobie zápisov na slovenčinu, a urobia všetko, aby prestavka v jej vyučovaní trvala len rok. To je ich morálna povinnosť.

Všetky malolipnické deti v škole č. 1 sa od 5. triedy hore učia povinnej ruštine vybranú dobrovoľne. Viackrát si to opakujem a neviem vysť z újasu. Ako je to možné — myslím si — že malolipnickí žiaci, ktorí po celé obdobie komunistického režimu si nedokázali obľúbiť tento jazyk, o čom sme sa neraz mohli presvedčiť počas návštiev v tejto obci — naraz svorne zahoreli tak veľkou láskou k ruštine, že si ju všetci zapísali do učebného programu? Neuvierim tomu, že z dvojice jazykov: slovenčina-ruština, si všetci žiaci bez akejkoľvek „pomoci“ jednotne zvolili ten druhý, tým viac, že v škole sa žiadne iné jazyky nevyučujú. Bol by to fenomen vo svetovej mieri. Pravdepodobnejšie je to, že sa mnohí rodičia, čo je na vidieku dosť časté, nezaujímajú o to, čo, preto a ako sa ich dieťa učí. K tejto otázke sa ešte vrátime.

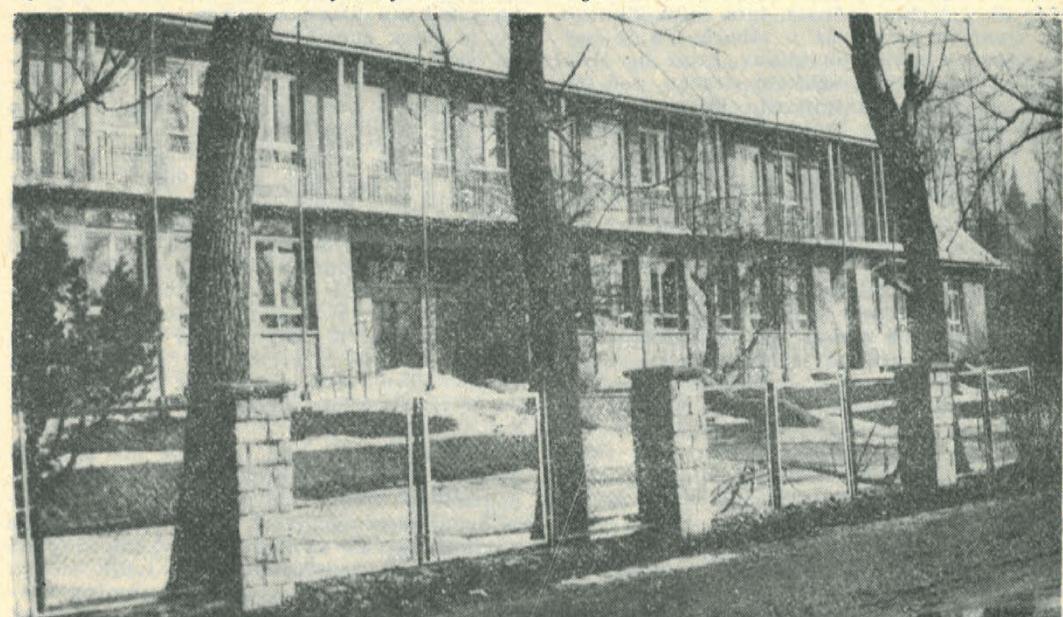
EVA MATISOVÁ

K otázke jablonskej školy č. 2 sa bude treba ešte vrátiť a dôkladne preskúmať, ako došlo k zrušeniu slovenčiny ako vyučovacieho jazyka. Bude treba nájsť odpoveď na otázky, či to bolo samovoľné konanie ve-

denia školy, kedy sa začal proces likvidácie, či sa uskutočnil za súhlasu rodičov a v súlade s predpismi a všetci ktorí je za to zodpovedný.

EVA MATISOVÁ

Lýceum a základná škola v jednej budove. Snímky: J. Pivočarčík

„Všetci sme pili červené víno...“

Bolo to v roku 1990, krátko po najnovšom prevrate, keď sa Anton Srholec — ako sa to zvykne hovori — do il okrúhleho jubilea. V Katolíckych novinách bol s ním vtedy krátky rozhovor, ktorý má odtlačený v pamäti. Novinár mu položil otázku, pretože je iba kaplánom, keď má už 60 rokov. Jubilant odpovedal, že pravdepodobne mal v živote smolu, ale že pozná ľudovku, ktorý mal väčšiu, lebo ho ako 33 ročného ukrižovali. Dodal, že ide o Krista. Jeho však nikto neukrižoval a teda si nemá na čo sťažovať. V krátkom rozhovore bola ešte otázka týkajúca sa minulého obdobia (pripomínam: bol rok 1990). Dôstojný pán odpovedal asi v tom zmysle, že všetci sme pili červené víno, netvárame sa teda, že to bolo inak.

Anton Srholec (1929) pochádza z mnohodetnej malorolníckej rodiny zo Skalice. Študoval na saleziánskom gymnáziu. Po zákaze reholi bol krátko internovaný. Po maturite v roku 1951 chcel študoval teologiu v Talianku, preto sá pokúsil o ilegálny prechod hranic. Chytli ho a odsúdili na 12 rokov väzenia v jáchymovských uránových baniach. Po amnestii v roku 1960 pracoval ako robotník v Skalici, Ostrave a v Bratislavе. Štyri roky vyrábal betónové prefabrikáty a štyri roky pracoval pri tavení ocele. Ešte stále neboli kňazom, hoci súkromne študoval teologiu a každoročne sa hlásil na bohosloveckú fakultu. V roku 1969, poslednom roku politického odmáku, sa ešte stihol dostať na krátky pobyt do Talianka. Na Pápežskej univerzite v Turíne za 2 semestre absolvoval štúdium teologie a v roku 1970 ho v Ríme pápež Pavol VI. vysvätil za kňaza. V Česko-Slovensku vtedy začínalo obdobie tvrdnej normalizácie a reálneho socializmu. Napriek tomu sa vrátil domov. V bratislavskom Blumentálku prijal miesto kostolníka, odvážne však pôsobil aj ako obľúbený kazateľ. Preto ho v roku 1974 preložili do Perneku a neskôr do Veľkého Zálužia a do Záhorskej Vsi. Po aktívnej účasti na národnej náboženskej púti na Velehrade a v Saštine mu v októbri 1985 odobrali štátny súhlas. Pracoval ako robotník a neskôr sa na našu veľkú radosť objavil v Blumentáli. Po novembri 1989 sa však opäť ocitol mimo pastoráciu. Pracuje v Predsedníctve Helsinského výboru v CSFR rozdáva sa v rámci Ústredia slovenskej kresťanskej inteligencie (ÚSKI) a v ďalších kultúrnych kresťanských akciách.

Anton Srholec vydal dve zbierky úvah: Experiment lásky a Nová rodina v novom svete. Ako samizdat vyšli jeho spomienky na spolužena Jana Havlika. V rukopise má 2 zväzky kázní a 15 súborov záznamov kňaza z rokov 1970—85.

Dôstojný pán Anton Srholec dôverne pozná polstoročnú túžbu Slovákov v Polsku po slovenskom slove Božom, ktorá bola nedávno sťasti vyslyšaná. S radosťou a s prosbou, aby som to odovzdal, venoval našim krajanom pekný počet exemplárov zbierky úvah Experiment lásky. Aby sme bližšie spoznali životný údel Antona Srholca, ktorý ho prijal ako riadenie Prozrečnosti, pripravil som výber z jeho knihy Svetlo z hlbín jáchymovských lágov.

MARIÁN SERVÁTKA

ANTON SRHOLEC

Budovať most nádeje do budúcnosti

Stereotypná práca ako na bežiacom písse. Pracuje sa každú sobotu, ak horí plán, tak aj v nedeľu. Plán horí často. V zime častejšie ako v lete. V lete je lepšie ležať na betóne než riskovať krk v šachte. Daťo ako tichá dohoda medzi vedením tábora a väzňami. V lete vám necháme viac slobody, kultúry i jedla aby ste sa nebúrili, ale zato v zime utiahneme disciplínu, lebo trestu v korekcii sa každý bál ako pobytu v chladničke.

V zime je v šachte smrádok, ale teplúčko. Unavený, podvýživený chodíš ako mátoha. Kde si v šachte sadnem, tam spím. Skutočný život sa začína až v tábore. Tu je veľká žatva a málo robotníkov, ktorí by živili nádej. Pod silným zážitkom strachu, pod tlakom izolácie, bezútečnosti situácie a zbytočných represálií ľudia strácajú nádej.

— Túto zimu už neprelijem. Fialky už budem voňať od koreňov.

— Hlásil som sa na maródku a lekár ma vydolil, vraj simulujem.

— Mám hladný zdochýnať pri práci, tak radšej naraz!

Treba ľudí posilňovať, zoznamovať, dvíhať. Sú ako malí. Treba ich učiť žiť racionálne, skromne, aby si nedali zvalcováť srdce. Mužime sa deliť, stáť pri sebe, pomáhať si.

Po celé večeru sme v malých skupinkách sedeli, rozprávali a budovali sme most nádaje od spomienok k budúcnosti, ktorá svitne aj pre nás, keď prejdeme týmto tunelom. Len sa nevzdávať, nepodlahnúť pesimizmu, ani ponúkanej vidine slobody za cenu zdrady.

Prvé mrazy. Zima sa tlačí do barakov každou dierkou. Po večierke chodí kontrola, či sú kachle tmavé a studené. Na izbe je zima. Chladnú ľudské vzťahy. Velitelia tiež chodia

radšej po izbách než po vonku a keď už príde, vždy chce niečo nájsť.

— Vy nie ste z tejto izby.

— Prišiel som kolegovi vysvetliť, čo má robiť na pracovisku.

— Nech vás tu viac nevidím! Čie sú tie šálky na posteli?

— Poslušne hlásim, pán veliteľ, moje.

— Ako to, že ich nemáte umyté?

— Prosím, bol som v sklade.

— To čakáte, že ja vám ich umyjem? Rýchle umyť!

Berieš šálky, čapiec za dverami narazíš na ostríhanú hlavu a bežíš ich umyť. Vonku je zima, ľovek by nevyhnal psa. Chvíliku si dočkáš, na izbu sa vrátim po nálete.

V zime sa ponáhľame do šachty. Je tam teplesie. Viac času na posedenia počas práce. Noví na tábore sú vystrašení a tu sa uzavoria do svojej ulity, odkiaľ ich nevylahnu ani buldozér. Každý po svojej čiare. Keď bude každý zachovávať poriadok a svedomite pracovať, veliteľstvo nebude mať dôvod trestať. Zachráníme sa len poctivou prácou. Iní sú naivní, všetkým veria a myslia si, že každému môžu všetko zaviesť na nos. K takým patrí Janko. Musel som ho poučiť prv, než by narazil. Kým chlapci hore vŕtali, sedeli sme pod komínom na dverách, akože pripravujeme zabezpečenie.

— V tomto položení nemáme nič módnejšie než trpezivo znášať všetky námahy každodenného života, pohrdanie prenasledovateľov a nespravedlivostí, ktorá sa nás denne dotýka. Najviac fa bude mrzieť ľahostajnosť a posmech spolužavňov. Oni tvoju službu prijmú, sú radi, že sa na teba možno spoplahnúť, ale o Kristovi im veľa nerozprávaj.

Neželajú si to. Skúsil si to aj na samotkách. Na teologicke problémy nemajú a ty im nenanucuj odpovede na otázky, ktoré ti nedajú.

Lampa mi sliepňala, videl som len iskery v jeho smutných očiach. Poklepal som lampou o skalu, pridal vody, karbidka zažiarila ako ohňostroj.

— To mám milač o tom hľavnom? Bez Boha sa predsa nedá žiť.

— Máš pravdu. Ale mnohí majú usporiadanie rodinu, žijú čestne a vychovávajú deti aj bez nášho katechizmu.

— Takže im nesmiem nič rozprávať o evanjeliu?

— Ale hej, chcem len, aby si vážil slová ako chlieb a väčší dôraz kládol na reč príkladov a na väčšiu útu k tomu, čo nesie každý ľovek. Je zbytočné ponúkať mu dačo, čo za rohom odhodi. To ako keby si za svoje krvopoteč zarobené peniaze kúpil dajaký drahý obraz a zavesil ho na izbu, kym oni potrebujú chlieb a cigaretu.

— Jeden učiteľ ma na cele zahriakol, aby som si tie reči nechal pre seba. Zato sme sa každý večer potichúčky modlili, — dodáva Janko.

— Začinam objavovať biblické myšenie, — ťahám inú nôtu.

— To je čo?

— To je reč o ľoveku, o živote a účasti na živote, o tom, že Boh sa predsa len stará o ľoveka. Ježiš nemal v ruke katechizmus, bibliu ani teologiu. On jednoducho žil s ľuďmi, počúval ich a keď potrebovali, pomáhal im. Je lepšie nechať pôsobiť Boha a veriť, že on môže použiť už len našu prítomnosť v tomto prostredí ako svedectvo jeho lásky. Oni sa nad tým zamýšľajú a rastie to v nich. Myslím si, že naši misionári tiež veľa nerečia. Často nepoznajú ani reč svojich poslucháčov. Stavajú nemocnice, školy, kostoly, starajú sa o ľudí a žijú s nimi. Toto tu je ideálna misijná stanica o ktorej sa ti ani len nesnívalo.

Chlapci zišli dolu, čosi pojedli, počúvajú na pol ucha a o chvíľu drieňu ako spacie bábiky. Keď je chladno, ľudský organizmus sám sa schúli do klubka, aby strácal čo najmenej tepla.

— Slúbil som ti tú paralelu — urán a eucharistia. V našej situácii urán je najfajnšia vec, kym eucharistia najťahšia a majú spoločne nielen žiarenie, ale aj dačo ako dejiny. Od stvorenia sveta až po našu dobu ľudstvo poznalo urán, ale nevedelo, čo s ním. Keď naši predkovia baníci pred stáročiami narazili na uránovú rudu, mali smolu. Koniec zlata. Nevedeli si s tým ľahkým kameňom poradiť. Vyhodili to von.

— Až v našom storočí ľudstvo dorastlo k objemu, že v tom čiernom smolinci, ktorý stále odhadzovali, sú skryté obrovské energie. Kto vie, či my si neodovzdáme z generácie na generáciu Ježišovi dar poslednej večere z nevedomosti o energiach, ktoré sú v ňom ukryté. Vieme z dejín, že pre ľudí, ktorí celé hodiny prekľačali alebo presedeli pri tomto dare, stal sa zdrojom zvláštnych javov, ktoré my máme pokušenie nazývať zázrakmi. Rehoľnica Mária Alacoque videla Pána Ježiša a rozprávala sa s ním. Katařína Emerichová a mnohí kresťania v našich dejinách žili celé roky jedine z tej omrvinky, ktorú dostali ako sväté prijímanie. Don Bosco mal veľký zástup chlapcov, čo čakali na sväté prijímanie. Zistil, že má len niekoľko premenených hosti. Rozdával, a stovkám chlapcov sa ušlo.

— Chcem tým povedať len toľko, že až dobrej ľudstvo či v utrpení alebo v blaho-byte, bude mať veľa času na tento dar a môže v ňom v budúcnosti objavíť taký zdroj ťažstia, radosti, sily a pokoja, aké netušené zdroje energie objavila naša generácia v tom čiernom kameni.

Janko rozmýšľa, kamaráti drieňu, beriem lampu a idem po strelovco. Pomaly, čas došť. Sú dni, keď sa ľovek märne naháňa s vyplazením jazykom, a sú dni, keď sa dari, že nechás plynúť čas ako v presýpacích hodinách.

Janka som zarmútil. Chce byť za každú cenu verný predavzatiam, ktoré si urobil v

celkom iných podmienkach. Študoval, aby neskoršie kázal. Škoda, že taký nadaný človek nemôže študovať. Žil a obetoval sa pre iných. Tam každá hodina a každý deň bol krokom k cieľu. Teraz musí žiť len preto, aby prežil. Načo mu bude znalosť baníckeho povolania? Na hlavnej trati si sadneme. Dočkám na mašinkára, odvezie ma k sachte.

Len aby prežil. Len aby sme prežili. Janko zdôrazňuje vernosť a je rád, keď sa spolu modlíme, ako sme sa kedysi modlilevali. Nevynechá jedinú príležitosť, aby rozprával o Kristovi. Verenosť sa predpokladá. Ako účinne agitoval (čo je nepekné slovo na hľasať, učiť), to má vyplynúť z kontextu. Cítim, že jestvuje aj iný jazyk, iný rukopis. Má pravdu. Človek musí byť verný. Ale ešte nievie, že človek v mene vernosti musí opustiť rodičov, domov, starú reč. Konečne aj vo mne doznievajú staré postoje.

Včera večer som dostal dobrú lekeciu. Ci-gán hovorí, že keď mrzne, to nie je zima, ale keď fúka, to je zima. Včera fúkalo ako na Sibiri. Z nástupu sme sa vrátili uzímení. Kým som priniesol večeru na izbu, bola studená ako psí čumák. Na izbe bolo ako v chladničke. Ranná smena spálila celý pridel uhlia.

Večeru nechám na stole. Na chodbe zvesím krompáč, visí na stene ako protipožiarne výstroj. Za posledným barakom sú zložené drevené diely na nový barak. Vojak na stráži má iné starosti. Je rád, ak si v tomto

božom dopustení ustráži osvetlený koridor. Prehodím do snehu panel a krompáčom trhám a rozbijam dosky. Na izbe si s nimi poradím. Sústredený na prácu zbadám, ako sa blíži ďalší kandidát. V snehovej fujavici vidíš len postavu, ale dozorca by sotva išiel s krompáčom v ruke. Pridal sa ku mne. Bez slova, každý rýchle pracuje na svojej kôpke.

Školený starou školou a aby som potešil svojho kolegu v tejto nûdzi, len tak som prehodil: „Pán Boh dopustí, ale neopustí.“ On sa postaví ako obrovský snehuliak a premeria si ma, ako keby som mu zjedol večeru a tvrdo: „Keby nebolo toho Nazaretského, tak tu nie sме.“ Vedel som, ako to myslí. Pravda je však oveľa hlbšia. Vôbec by sme tu neboli.

Pracujeme rýchle, akoby sme vyberali otvorený trezor. Čo mám čo agitovať. Najmä keď ide o život a keď kradneš drevo. Pozberám hromadu do náručia, krompáč zavesim na stenu, drevo obalené snehom hoďim ku kachliam. Chlapí sa naň vrhnú ako topiaci sa na záchranné lano. O chvíľu sú kachle červené, na izbe to vonia živicou, v žalúdku teplá večera, vonku zavýja meluzina, ako keby sa všetci čerti ženili.

Oblečený som si ľahol na posteľ a liečil som si svoju ranu: „Keby nebolo toho Nazaretského, tak tu nie sме.“

Naozaj, on dal svet do pohybu. My sme tu práve preto, že svet je bez neho. Ako

to môže niekto nevidieť? Sme tu práve preto, že on tu chýba. Civilizácia žije z tých idei, z ktorých vznikla. Kto to povedal? Tu je jasné absencia Kristovho myšlienia. Kto iný nás naučí dať lepšie? To sú tí marxiisti, z ktorých niekoľkých zatvorili a oni aj tu sú už ani nie tak za socializmus (o ten im nikdy nešlo), ako hľavne proti Bohu.

V tábore vládnú ateisti a hoci sa spolu s nami musia deliť o neslobodu a biedu, stále veria, že sa budú mať dobre len na tomto svete, len bez Boha a proti nemu. Hovoria o láske k pracujúcej triede, ale nenávidia človeka.

Z diaľky sa bližili reflektory podzemného vláčika, rástol hukot. Hans, keď ma ako stopára zbadal, pribrzdil, pokývol, usmial sa, ľahol som si hore na voz kamenia a ideme k sachte.

Hans je náš kamarát. Drobny, ryšavý, do malého vláčika pasuje ako žiačik do lavice. Nemecký vojak, dostał sa do zajatia a pred súd. Opatrný ako liška. Prežil celú vojnu. Pozná vzťah Slovákov a Čechov. Nás má rád, ale v tábore si s nami nesadne. Počúne mi posteľ a stráži v pozadi. V sachte ma celé hodiny učí nemčinu. Ku koncu sichty si sadneme k čistejšiemu vozu, pišem si slovká a tvoríme vety. To hľavne na našich hodinách nie je nemčina, ktorie, či ju dakedy budem potrebovať. Ak tu zahyniem. Boh rozumie aj po slovensky. To hľavne je vzájomná úcta, spoločenstvo, jednota i napriek rozdielnym dejinám, tradíciam a vyznaniam.

— Vieš, kde je Detva, Hriňová? — spytuje sa ma Hans.

— V živote som tam nebola.

— Ja sa tam musím ešte vrátiť.

— Co ta tam tak fáhá?

— Keď sme ustupovali pred Rusmi, šiesti sme boli ubytovaní v jednom dome. Presne viem, kde je ten dom. Je samozrejmé, že keď je vo vojne pokope viac mužov, jeden oblečený stráži. Spali sme a nás strážca začul v dome tichý pohyb. Zobudil nás a my sme ešte tichšie ležali v absolútnej tme so zbraňou v ruke. Kroky išli hore schodami na povalu, odtiaľ potom tichý buhot a šramot. Vedľa v izbe spala celá rodina. Sramot utichol, kroky potichúky išli dolu, niekto si ľahol do posteľ a my sme fažko zaspávali. Ráno, keď sme sa spolu s rodinou prebudili, jeden z nás vyšiel na povalu a doniesol odtiaľ zbranu. Gazda vedel, že je zle. Padol na kolenná, všetci nás prosili. My sme zneškodnili zbrane a níč sme tým ľuďom neuroobili. Ja sa do toho domu musím ešte vrátiť. Som zvedavý, ako sa ten partizán zachoval po vojne.

— Dobre, Hans, pôjdem tam s tebou.

Strelcov som poslal na dielo a s Hansom sme v remíze konverzovali po nemecky. Vyfárali sme, vonku padal sneh. Blížili sa Vianoce. Na mokrej zemi sneh leží ako perina, zakryje všetky neporiadky, vyrovnané jamy a svet sa zmení na rozprávkovú krajinu. Len na ceste, kde čiapkáme gumovými čízmami, ho miesime s blatom. V mokrých čízmach mrznú palce.

Prípravu na Vianoce cítime v zostrení disciplíny. V zime strácaš svoju dôstojnosť. Pred každým veliteľom sa postaví do pozoru, úctivo dať dolu čiapku a dočkať, kým prejde. Po izbách chodia a vyháňajú brigády na odhadzovanie snehu. Sneh sa sype a sype a my ho prehrňame z hromady na hromadu. To nezmyselné šikanovanie, zbytočné mrzutie! Pripomína mi to skúšku poslušnosti, ako som to kedysi čítal v starej knihe o mníchoch. Predstavený im prikázať prenášať tú istú hromadu tehál deň do iného kúta záhrady. Aj keby to bola pravda, zaručenie to nebolo v zime.

Ruky mám biele, krvi by sa nedorezal. Lopata mi vypádáva z ruk. Odnášam sneh z priestoru medzi barakom a oplotením, aby si v ňom daktorý neurobil tunel a neušiel na slobodu. Vojak v strážnej bûdke má aspoň varič na zohriatie. Do týchto útvarov dôvájú iba spoľahlivých. Zvrchu nás musí vidieť ako mrvacov, čo na lopatách a na fúrikoch odvážajú sneh. Ktorie, čo si myslí.

POKRAČOVANIE NASLEDUJE

NA MARGO JEDNÉHO LISTU

Uverejňujeme dnes ďalšie dva príspevky od našich krajanov, ktorí odpovedajú na list p. M. Kuffovej, publikovaný v Živote č. 1/92. na str. 17.

ÚTEK NIE JE HRDINSTVO

Nemôžem súhlasiť s názormi paní Kuffovej uverejnenými v Živote č. 1/92 na str. 17, ktoré boli reakciou na dokumentárny film Hranica.

Možno niektoré výpovede a spomínané posunky ľudí vystúpujúcich vo filme boli príliš hrubé a hádam pre niekoho aj urážlivé. Treba sa však zamyslieť, odkiaľ sa takéto výpovede vzali. Pani Kuffová píše, že jej rodia nechali majetok a emigrovali na Slovensko a k tomu istému nabadá aj našich krajanov predstavených vo filme. Podľa mňa, emigrácia na Slovensko je to najľahšie, čo by mohli títo ľudia urobiť. Bolo by to skryvanie hlavy do piesku. Má to vari znamená, že všetci Slováci majú z tohto slovenského územia emigrať? Nejde predsa o stratu majetku, k tomu každý počítavou prácou pomaly dospeje. Ide o to, že nemožno nechať svoje rodisko. Predsa my na severnom Spiši nie sme vysťahovalci, my sme nikam neodchádzali ani neprichádzali, sme doma, u seba. Nemáme teda dôvod ani nikam odchádzať buď emigrovať. Nie je naša vina, že sa udalosti a dejiny vyvinuli tak, že sme sa ocitli v inom pre nás cudzom štátne. O tom rozhodli mocnosti, zákulisná hra a štátne záujmy.

Rozhorčenosť našich ľudí, ich gestá, posunky a „hrubé“ výpovede pochopí len ten, kto tu býval, kto sa otvorene hľašil k svojej slovenskej národnosti. Pekne krásne bolo v medzištátnych dohodách, na papieri, ale tuná, dole, to bolo vždy hocijaké, pre Slováka obyčajne zle nedobre. Lahšie predsa bolo emigrovať na Slovensko ako tuná trpieť, ostatne našim neprajníkom o to aj šlo. „Odídete a budeme mať pokoj“. Aj dnes by to niektorí chceli. Iní, ako predstaviteľia „poľského“ Spiša, vôbec negujú existenciu akýchkoľvek Slovákov na Spiši, teda aj vaši rodia, milá pani, nemali prá-

vo cítiť sa Slovákm. Keby títo ľudia neboli tvrdí, hrubí, už by dávno Slovákov nebolo. Dobre píšete o Spiši ako o neskazenej prostredí a ľude. Skutočne títo ľudia sú často veľmi jednoduchí, prostí, ale nie sprosti, čo sa im tiež pripisuje, skrátka takí, ako ich vychovala matka príroda. Prežili tuná všelito, dokonca niektorí obetovali za svoju rodnu zem a rež svoje životy, ako ti z Novej Belej počas pôsobnosti Ogniovej bandy.

Keby títo ľudia neboli tvrdí, keby sa nevedeli postaviť cirkevnej vrchnosti na odpor, boli by dnes slovenské bohoslužby nielen v Novej Belej a Krempechoch, ale aj ďalších obciach na Orave a Spiši? A predsa vtedy sa podľa cirkevných hodnotárov, poľských samozrejme, tiež rúhali Bohu, ktorý vraj slovenský modlitbám nerozumel. Vás poburuje, milá pani, ich vystúpenie, ale rásteť príš ešte dnes do Kacvina či Nedeca na slovenskú omšu a dozviete sa, čo si o vás myslí poľský citiaca časť veriacich, tiež katolikov.

Podľa mňa vaši rodiačia tým, že zanechali svojich bližných a majetok nie sú hrdinovia. Hrdinstvom je byť tu, na severnom Spiši a otvorené sa hlišiť k svojej národnosti. Z vašich slov vysvitá, že najlepšie byť takým tiechým, skromným, dobrým Slovákom, najlepšie vari takým, ktorý sedí ticho a nemá žiadne národné požiadavky, o ktorom nič nepočuť akoby ho ani nebolo.

Kto je zodpovedný za to, že niektorí Slováci sú takito nevhodní, nezodpovední, hrubí ľudia. Vinu treba hľadať v doterajšej politike, v správani sa a postojoch druhej strany. Nátlak vzbudzuje odpor. Nemyslite si, že ste bezpečná. Nároky predstaviteľov „poľského“ Spiša siahajú ďaleko mimo Kežmarku! Preto, keď sa nebudem brániť, možno aj hrubým spôsobom, Slovákov na Spiši nebude, aj po slovenskej strane.

Hovoríte, že modlitbu Otče nás sa modli celý kresťanský svet v rôznych jazykoch a nikto sa ni-

komu nevysmieva. Prečo potom Jurkovský farár nedovolil sa modliť veriacim tak, ako to robili doteraz. Snáď doteraz ich Boh nepočul? Ide však o to, že toto sporné slovo neznalo správne po poľsky. Kvôli presnosti dodám, že tento nepekný posunok neukázal obyvateľ Novej Belej, ale Jurkova, kde ešte v minulom roku ste si mohli prečítať nápis namaľovaný na ceste: Slováci — fašisti — do plynu! a ďalšie.

Mali by ste trochu z iného uhla pozrieť na tento film, ako súčiata rodáčka Kacvina, ako bývala Spiščka, lebo naozaj treba súčiť s týmto kruto skúsaným ľudom.

DOMINIK SURMA

DOBRÍ ČI ZLÍ SLOVÁCI?

Chez by som nadviazal na list od p. Márie Kuffovej z Kežmarku, uverejnený v januárovom čísle Života pod titulom Zo Slovenska. Trochu som už prežil na tom svete a myslím som si, že ma už neveľa veci môže prekvapiť. Neprekvapujú ma, útoky niektorých pseudohistorikov a novinárov proti slovenskej menšine na Spiši a Orave. Útoky, dochádzajúce niekedy až k absurdumu, ktorých autori sa nám snažia nahovoriť, že na Spiši a Orave nikdy nežili Slováci, že my sme vlastne potomkami prisťahovalcov kdesi od Žywca, že sme taká nerozumná zadebenená masa, ktorá nevie, čo je zač, v ktorej len treba prebudíť poľské národné povedomie. Ako hovorí, to ma nedokáže prekvapiť, lebo môžem predpokladať, že každý takýto názor môže byť výplodom chorého človeka, ktorého sa zmocnila akási mánia. Ale prekvapí ma, že takýto útok proti nám prišiel zo Slovenska, na dôvodek od osoby, ktorá vrah pochádza zo Spiša. Ešte šťastie, že aspoň priznáva, že kedysi na Spiši žili — ako v liste píše: „skromní, nenároční, pracovití, zbožní a veru aj dobrí Slováci, ktorí vo svojej prirodzenej inteligencii neubližovali nikomu. Skoda, väčšina z nich nás už predila do večnosti.“

Mali by sme z toho usudzovať, že dnes už na Spiši sú dobrých Slovákov. Podľa p. Márie Kuffovej dobrí Slováci sú len ti, ktorí po skončení druhej svetovej vojny a zmene hraníc odišli na Slovensko, čo zdôvodňuje na príklade svojej rodiny, ktorá bola tak národné uvedomlá, že aj majetok nechala na Spiši. Ostatní, ktorí zostali, ako napr. p. Krištofek, sú už podľa autorky listu horší Slováci, lebo im bolo ľubo nechá majetok. To je opovážlivosť. Ja si myslím, že ti, čo zostali, sú tak isto dobrí Slováci, tým viac, že zostali vo svojom kraji, kde Slováci odvky žili. A hoci ich od starej vlasti už celé desaťročia oddeluje hranica, hoci v tomto období boli vystavení silnej peloniči, dokázali si podnes zachovať svoje slovenské, národné povedomie.

Nechápam tiež, prečo autorku tak veľmi pohoršuje fakt, že spišskí Slováci, nútene modlit sa po poľsky, používajú v otčenáši namiesto slova „winowajcom“ nárečovú formu „vinovatym“, čo znamená presne to isté. Veď nejde o onen, podľa autorky neslušný posunok, ktorým si jeden z krajanov vystúpujúci vo filme Hranica pomohol pri vysvetľovaní, prečo spišskí Slováci používajú nárečovú formu „vinovatym“. Ostatné posunok vo filme nemusel byť, autori ho mohli vystrihnúť, ale problém by aj tak zostal. Usudzujem, že p. Kuffová pohoršuje nielen spomínaný posunok, ale už samó svojvoľné používanie slova „vinovatym“, čo je podľa nej neúčtuvovalne modlitbe a neposlušnosť voči Cirkvi, úrážkou kresťanov. Zdá sa, že p. Kuffová zabudla na slovenskú minulosť, na dlhé obdobie maďarizácie a na všetkých tých, často prostých, ale aj vzdelených Slovákov, ktorí sa pred touto maďarizáciou bránili, vďaka ktorým slovenský národ pretrval. Vari tí, čo sa necheli modlit po maďarsky, ale po slovensky v školách budú kostoloch, boli zli Slováci a zli kresťania, ktorých treba odsudzovať? Niektorí podľahli maďarizácii, zradili slovenský národ. Aj my sa na Orave či Spiši často stretávame s prípadmi odrodilstva, ale nikto z nás by si z tohto dôvodu nedovolil obžalovať niekoho zo zlého kresťanstva budť, — ako to urobila p. Kuffová, — z uprednostňovania viery pred národnosťou alebo naopak. To zavára svätopláštvom...

JÁN GRIGLÁK

HL'ADÁM SVEDKOV

Na našu redakciu sa nedávno obrátil člen našej Spoločnosti VIKTOR MIŠINEC z Hornej Zubrince, účastník Slovenského národného povstania, ktorý prostredníctvom Života chce nájsť svedkov svojej účasti v SNP a neskôr pobytu v zajateckom tábore. Uchádza sa totiž o členstvo vo zväze odbojárov, čo mu musia dosvedčiť traja svedkovia. Preto uverejňujeme vcelku jeho list, v ktorom popisuje svoje osudy z obdobia vojny.

Volám sa Viktor Mišinec, pochádzam z Hornej Zubrince na Orave. 1. októbra 1942 som na rukoval na vojenčinu do Podolincu. Tam som slúžil do jari 1944, kedy ma preložili do pochriňnej stráže v Bidovciach, okr. Trebišov. Na začiatku augusta 1944 ma opäť preložili, tentoraz do Prešova a trochu neskôr do Harmance, odkiaľ celá naša jednotka mala odísť vlakom do Rumunska doplniť stav našej divízie. Samozrejme nikde sme nesli, lebo práve vtedy vypuklo Slovenské národné povstanie a my sme sa doň zapojili. Naša jednotka, ktorej velil zástavník Ján Bezuch, vyrazila najprv k

Banskej Bystrici a po ceste mala za úlohu o.i. vyhodiť do vzduchu nemecký vlak. Nedošlo k tomu, keďže vlak za B. Bystricu neprešiel. Chcem ešte dodať, že naše veliteľstvo sa nachádzalo v tuneli pri Banskej Bystrici.

Neskôr, v priebehu povstania, sme od B. Bystrice postupovali na sever smerom na Staré Hory a Tureckú. Tam počas úporových bojov som sa aj s ďalšími vojakmi dostal do nemeckého zatiaľa. 1. novembra 1944 nás v Diviakoch naložili do vagónov a vyvezli do zajateckého tábora v Rakúsku. Bol som v Stalagoch XVI A a XVII B neďaleko mesta Kaizensteburg, kde ma evidovali

li pod číslom 121698. Bol som tam prakticky do konca vojny. Spotiať sme kopali protitanové násypy, potom ma 8. decembra 1944 pridelili načas do práce na istom gazdovstve, odkiaľ som sa vrátil do lágra 6. januára 1945. Odiaľ ma previezli neskôr do Steimarku, kde som pracoval v zbrojárskej továrnii pri výrobe nákladných automobilov. Keď sa vojna skončila, previezli všetkých, čo zostali nažive, do Linca a potom do Bratislavu, odkiaľ som sa vrátil domov.

Obraciame sa na všetkých, ktorých stihol podobný osud a mohli by dosvedčiť moju účasť v

Slovenskom národnom povstani alebo pobyt v zajateckom tábore, aby sa mi láskave ozvali na adresu:

VIKTOR MISINIEC

34-484 ZUBRZYCA GÓRNA 258
woj. Nowy Sącz
Polsko

HARKABUZ

Mohlo by sa zdáť, že na viedieku čas uplyva jednotvárné, najmä v zime, že sa nič nedeje a všetci spia zimným spánkom. Nie je to pravda, veľ ročníci sa už v zime pripravujú k jarným práciam, no a obecný život je v zime možno intenzívnejší ako v lete. Prejdem však k veci.

19. januára sa v Harkabuze konala celoobecna schôdza za účasti vojta, tajomníka Gminného úradu v Rabe Wyżnej a nášho poslance gminnej rady. Na rozdiel od uplynulých rokov, keď na schôdze chodilo spravidla len zopár ľudí, tentoraz zasadacia sála bola nabitá do posledného miesta. Bola to výročná schôdza, na ktorej ričtár predložil správu z činnosti za uplynulý rok, ktorá vyzvala báliavu diskusiu. Medzi ľinym vysvetlo, že naša obec nevyužila vlnu všetky prostriedky, ktoré sme mali pridelené. Na konte gminného úradu nám zostalo asi 40 miliónov zl, čo medzi účastníkmi schôdze vyzvalo vlnu kritiky. Obec má predsa toľko rôznych potrieb, ako trebárska výstavba zdravotného strediska spolu s hasičskou remízou. Žiela by sa nám aj nejaká väčšia sála na obecné schôdze a režné kultúrne účely, kde by sa dalo usporiadat zábavu a svadby, kde by sa všetci ľudia mohli schádzať. O zlých cestách ani nehoríme.

V hodnotení účastníkov schôdze to bola märnotratosť, lebo aj keď 40 mil. nie sú dnes bohvieaké peniaze, mohli byť využité napr. na nákup stavebného materiálu alebo na niečo iné, veľ ceny neustále rastú. Preto nie div, že za túto zanedbanosť obyváčki ričtára, ričtársku radu, ba aj člena gminnej rady z Harkabuza, ktorý predsa má dbať o záujmy obce v našej gmine. Preto boli zvolení a súhlasili plniť svoje funkcie.

Na schôdze bol zároveň prijatý plán niektorých prác a podujatí na rok 1992. Bude to o. i. oprava pamiatkovej zvonice, oprava a maľovanie opoltenia okolo cintorína a výstavba protipožiarnej nádrže na sídlisku Brachovka, ktoréj sa tamojši obyvatelia už oddávna dožadovali.

Musím povedať, že dedina vás pred starne. Mládež totiž nevidí pred sebou výhľadky do budúcnosti a čoraz viac odchádza za zárobkom do miest, ba i do cudziny. Keď sa nič nezmiení, môže sa stať, že zanedbalo na našich úzťkych, neskomasovaných roličkách zostanú len starí ľudia. To sa odraža i na frekvencii v klubovni, čoraz nižšej, no a na ochotníckom hnutí. Veď starých, zrobenej krajana fažko tahajú súboru či divadelného krúžku.

A ešte otázka školstva, prenejšie — vyučovania slovenčiny. U nás v škole sa naďalej vyučuje ruština, na dôvodek — ako nám tu vysvetlovali — je povinný. Nečudo, že vytlačila zo školy slovenský jazyk. Tým sme utrpeli škodu, ktorú bude fažko nadrobít. Samozrejme nemožeme to tak nechať. Otázku povinnej výučby ruštiny treba vysvetliť. Dúfam, že od nového školského roka sa naše deti opäť začnú učiť slovenský jazyk, čo by zároveň bolo prísťvom i rozvíjania v budúcnosti nášho kultúrneho hnutia. Keďže vidím, že výučba slovenčiny v mnohých školách na Spiši a Orave pokračuje, navrhujem, aby sa ústredný výbor našej Spoločnosti začal tejto zanedbanej otázkou seriózne venovať a splnomocnil pracovníka buď činiteľa UV pre vybavovanie problémov slovenskej výučby. Na jej terajši počes sa nemožno dívať bezmocne a s opustenými rukami.

F.H.

KACVÍN

14. januára tr. sa v krajskej klubovni zišiel na pracovnom zasadnutí výbor Miestnej skupiny KSSCaS v Kacvíne. Zasadanie zvolané po dlhzej prestívke, venované otázkam aktuálnej krajanskej práce MS a Spoločnosti vobec, viedol predseda miestnej skupiny František Siškovit.

Clenovia výboru sa najprv oboznámili so súčasnou situáciou našej Spoločnosti, ktorá nie je ľahká, najmä pre podstatné obmedzenie dotácie na krajskú kultúrnu činnosť, čo sa muselo odraziť i na krajkanskom dianí v miestnych skupinách a obmedziť ich možnosti. Záver je len jeden: dnes v podmienkach všeobecnej privatizácie resp. reprivatizácie nemožno čakať len na pomoc zvonka. Treba sa spoliehať predovšetkým na seba, na angažovanosť, obetavosť a iniciatívu krajana, no a začať vyvíjať hospodársku činnosť.

To je jedna stránka veci. Ako sa konštatovalo na zasadnutí,

prostriedky sú potrebné, lenže aj bez nich možno v miestnej skupine veľa urobiť, ba priam treba, ak sa chceme udržať pri živote. Preto sa účastníci zasadania dohodli, že zimné obdobie využijú na rozširovanie členskej základne a získavanie nových členov, najmä mladých, organizovanie kultúrnych podujatí, rozširovanie čitateľstva, najmä získavaním priaznivecov a nových predplatiteľov našeho krajanského časopisu Život, ktorých počet v Kacvíne v posledných rokoch klesol, hlavne v súvislosti so značným rastom jeho ceny. Teraz, keď sa pomaly stabilizuje a časopis stojí o polovicu menej ako kramička najlacnejších cigaret, treba jeho čitateľskú základňu prinavratiť do pôvodného stavu.

Hovoria o rozširovaní členskej základne krajania poukazovali na obdobie spred nemnohých rokov, kedy miestna skupina mala skoro 250 členov, dobrý folklórny súbor, ktorý nás reprezentoval na viacerých domáčich podujatiach, ba i na Slovensku, a predtým aj dychový orchester. V tomto kontexte výbor konštatoval, že perspektívne treba spieť k prinavráteniu tejto činnosti.

Veľa pozornosti venoval výbor otázke miestnej klubovne, ktorá, — hovoria otvorene, — nevyhovuje požiadavkám, aké sa kládajú pred kultúrnym stánkom, tým viač, že v Kacvíne už odávna chýba objekt, ktorý by splňal takúto úlohu. Preto výbor už dlhší čas uvažuje o výbudovaní riadnej slovenskej klubovne so scénou pre vystúpenia ochotníkov, knižnicou, čítárnou a pod. Miestna skupina má už vyhľadnutý stavebný pozemok, problém je len vo finančných prostriedkoch, ktorých treba hodne na takúto investíciu. Kedysi sa predsedníctvo ústredného výboru KSSCaS uznieslo, že v priebehu niekoľkých rokov vybuduje dve takéto klubovne — jednu na Spiši (v Kacvíne) a jednu na Orave. V súčasnosti treba na výstavbu zháňať prostriedky, hľadať sponzorov, ktorí by prispeali na tieto potrebné kultúrne stánky. Výbor je presvedčený, že až raz k výstavbe dojde, krajania z Kacvína sa do nej ochotne zapoja. Veď napokon stánok bude slúžiť im, všetkým.

Na záver zasadania výbor prerokoval rad bežných organizačných otázk, ako aj úlohy na najbližšie obdobie.

ANTON PIVOVARČÍK

Tešíme sa, že kacvínsky výbor MS sa konečne vzchopil a chce rozšíriť miestnu skupinu. V správe sa sice nič nehovorí napr. o výučbe slovenčiny a iných rovnako dôležitých otázkach, ale

predpokladáme, že výbor ich má na zreteli a bude sa im venovať v najbližšom čase, ešte pred ukončením školského roka.

REDAKCIÁ

PEKELNÍK

Píšem Vám v súvislosti so získaním predplatiteľov Života na rok 1992 v Pekelníku. Ako je mnohým známe, — o čom sa hovorilo i na poslednej porade nášho časopisu, — Pekelník dlhé roky patril k tým oravským obciam, ktoré mali najviac odberateľov Života, vyše 100 a niekedy aj vyše 150. Keď však pred dvoma rokmi Poľsko zaviedlo trhový systém a všetko náhle vysoko zdraželo, teda aj Život, jeho odber prudko klesol. Vlani k nám dochádzalo sotva 40 čísel. To neznamená, že sa zmenil záujem o nás časopis, šlo skôr o to, že ľudia si ešte pri cenách nezvykli na vysoké čísla s trojuholníkmi. Teraz sa to pomaly mení. Tri nuly už prestali šokovať a tak keď som začal zbierať predplatné Života na rok 1992, čoskoro som získal 42 odberateľov a potom ešte 8, takže od začiatku roku Život v Pekelníku dochádzal do 50 krajanských ročín.

Myslím si, že tento počet sa ešte zväčší, tým viac, že teraz možno predplácať Život po celý rok. Stačí len mesiac predtým, odkedy ho chceme odoberať, poslat peniaze do redakcie a začne prichádzať. Bol by som rád, keď by všetci záujemci, ktorí si Život nestihli predplatiť nečakali, až k nim niekto pride, ale si ho sami objednali. Je to, ako som už spomenul, veľmi jednoduché. Dúfam, že zanedbalo bude v Pekelníku opäť toľko čitateľov Života ako predtým, že bude v každej krajanskej rodine.

JÁN ŠVIENTEK

ODIŠIEL OD NÁS

Dňa 11. januára 1992 zomrel v Jablonke vo veku 63 rokov kraján

JÁN ŠPERLÁK

Zosnulý bol dlhoročným členom našej Spoločnosti a aktívnym členom MS KSSCaS v Jablonke. Odišiel nás vzorný kraján, dobrý manžel, otec a starý otec. Česť jeho pamiatke!

MS KSSCaS v Jablonke

Čítaj!
Predplácaj!
Propaguj - ŽIVOT

OPRAVA

V Živote č. 2/92 na str. 8—9 sme opomenuli meno autora príspievku Spišský biskup Ján Vojtašák a Slováci v Poľsku. Prispäval ho prof. Jozef Čongva. Autorovi a čitateľom sa ospravedlňujeme.

REDAKCIÁ

ZIVOT

Cílos 4/1992 Ročník 35 17

Na tradícii možno zarobiť'

Na vianočné sviatky sme, už pomaly zahľadli, ale plantážníci stromčekov na ne stále myslia. Ešte prednedávnom sme väčšinu stromčekov vyrúbovali v lese. Teraz sa stromčeky pestujú na zvláštnych plantážach v lesoch pod energetickým vedením. Vyplati sa stromčeky pestovať? Vypočítajme, koľko stojí založenie jednohektárovej plantáže a aké sú náklady na prípravu pôdy.

Začíname od hubenia buriny. Najlepší na to je preparát Roundupem. Cena preparátu a zároveň odborný postrek stojí 650 000 zlých. Potom pôdu treba zaorať, brániť, ako aj vytýčiť riadky. Náklady na tieto práce dosahujú asi 6 mil. zl. Teda príprava jednoho hektára pôdy na plantáž vianočných stromčekov stojí 6 650 000 zlých.

Teraz zasadíme smriečky. Ešte donedávna prevládala mienka, že na plantáži stromčeky by mali rásť v odstupe jedného metra. Na 1 hektári by teda bolo zasadencov 10 000 sadencov. Teraz sa však smriečky sadia v odstupe 60 cm v súvislosti s čím na jednom hektári rastie približne 28 000 stromčekov. Na husteňšie sadenie stromčekov vplývajú dva faktory: na plantáži máme zasadencov väčší počet stromčekov a okrem toho huste rastúce smriečky nie sú tak široko rozvetvené a nezaberajú veľa miesta v našich malých bytoch.

Vypočítajme si náklady na sadenie a samotné sadenie. Trojročné smriečky sadíme každých 60 cm. Na jednom hektári bude 28 000 sadencov. Tento rok cena sadeniek je približne 500 zl. Súhrná cena sadenie bude 14 miliónov zlých. Náklady na sadenie, sa odhadujú na 7 miliónov zlých. Celková suma ktorú bude treba zaplatiť je 21 miliónov, jednotlivých, položiek.

Teraz môžeme vypočítať celkové náklady na založenie plantáže vianočných stromčekov. Prípravy pôdy, teda boj s burinou, orba, bránenie a vytyčovanie riadkov, stojí 6 miliónov 650 tisíc zlých. Za smriečky a ich sadenie treba zaplatiť 21 miliónov. Teda náklady na založenie hektárovej plantáže vianočných stromčekov dosahujú 27 miliónov 650 tisíc zl. Hneď sa však ukáže, že tieto výdavky, nie sú jediné. Totiž smriečky treba počas celého roka chrániť pred zvieratmi. Nevyhnutné je tiež nielenie buriny. Je to pracné, keďže to musíme robiť ručne — kosátkami. Ak prestaneme ničiť burinu, smreky budú strácať dolnej haluze. Obchodné cena takýchto stromčekov je veľmi nízka. Tretia vec, na ktorú nesmieme zabúdať, je boj proti škodcom. Lykočrút smrekový, ktorého sme si včas nepovšimli, vie zničiť celú plantáž. Musíme tiež pripomenúť, že zákazníci si pri kúpe najviac cenia stromčeky intenzívnej zelenej farby. Stromčeky budú najkrajšie vtedy, keď ich pred zočiatím pohnujeme duskatým hnojivom. Stačí 270 kg dusíka na hektár.

Teraz vypočítajme náklady na plantáž. Ochrana pred zvieratmi, vysekávanie buriny a boj so škodcami stojí asi 3 mil. zl. ročne. Smreky rastú na plantáži 6 rokov, teda stoja to celkovo 18 mil. zl. Predpokladajme, že stromčeky hnojíme liadkom amónium. Toto hnojivo stojí 1 milión 200 tisíc zlých na hektár. Celkové náklady na očetrovacie práce plantáž stromčekov za 6 rokov dosahujú 19 miliónov 200 tisíc zl. Šesťročné stromčeky — počítajúc od momentu sadenia — možno už vyrúbať. Počíta sa, že vyrúbanie stromčeka stojí 1000 zl. Keď predpokladáme, že na plantáži vyrástlo 23 tisíc smriečkov, ľahko

môžeme vypočítať, že ich vyrúbanie bude stáť 23 milióny zlých. To sú všetky náklady, na ktoré musia byť pripravení tí, čo sa rozhodnú pestovať vianočné stromčeky.

Pripomeňme náklady na prípravu pôdy, sú 6 mil. 650 tis. zl., za sadenie a sadenie treba zaplatiť 21 mil. zl., výdavky na očetrovacie práce dosahujú 19. mil. 200 tis. zl. Pripočítajme ešte náklady na vyrúbanie stromčekov — 23 milióny zlých. Vyjde nám, že za 6 rokov vydáme na plantáž 69 mil. 850 tisíc zlých.

Teraz vypočítajme, koľko dostaneme za predané stromčeky. V minulom roku stromčeky vysoké 1,6 m až 2,5 m stáli asi 40 000 zl. Pripomeňme ešte, že z plantáže budeme mať 23 000 vianočných stromčekov. Odpočítali sme 5 000 stromčekov, ktoré boli poškodené mrazom, zvieratmi alebo škodcami a nemožno ich predať. Za predaných 23 000 vianočných stromčekov po 40 000 zl. dostaneme 920 miliónov zlých. Od tejto hodnoty odpočítame náklady čiže 69 850 000 zl. Teda celkový príjem z hektára dosiahne 850 150 000 zl. Nezabúdajme, že je to príjem, ktorý máme až po 6 rokoch. Ročný príjem dosahuje 141 692 000 zl. Na dnešné časy je to veľmi vysoká suma najmä preto, že plantáže vianočných stromčekov sa zakladajú na veľmi slabých pôdach — V. a VI. triedy.

Chceli by sme však trochu ochladíť elán záujemcov o pestovanie vianočných stromčekov. Totiž dopyt na smrekové stromčeky neustále klesá. Už vlni boli problém s odbytom. Tažko možno predvídať, aká bude situácia o niekoľko rokov. Ale stojí to za pokus tým viac, že takúto plantáž (na začiatok môže byť menšia) možno založiť na celkom slabých pôdach, ktoré často bývajú nevyužívané. Pišeme o tom aj preto, lebo sme chceli názorne ukázať, ako treba kalkulať. Samozrejme, uvedené náklady budú nižšie, keďže mnoho práce si plantážníci môžu urobiť sami.

TLAČENICA NA POLI

Statistika dokazuje, že máme najväčšiu zamestnanosť v poľnohospodárstve v Európe. Na každých 100 ha pracuje priemerne 26 osôb, niekoľkokrát viac, ako v západných krajinách. Tento štatistiky priemer sa značne zvyšuje na malých gazdovstvách, ktorých je u nás najviac. Nezamestnanosť na vidieku vplývajúca z rozdrobenosti gazdovstiev sa dnes znásobuje úmerne s rastom počtu prepustených z práce v celom národnom hospodárstve. Predovšetkým sa to týka kovorobotníkov — „lebo rolník má gazdovstvo a akosi vyzije.“ Rastie teda armáda nezamestnaných na vidieku, ktorej počet dnes ľahko zistí, keďže rolník prepustený z práce, ktorý vlastní viacero ako 1 ha, nie je právne povolený z nezamestnaného. Ministerstvo poľnohospodárstva odhaduje, že takéto ludi je na vidieku asi 1,5 milióna. V juhovýchodných vojvodstvách, kde je najväčšia rozdrobenosť, na 100 ha pôdy oficiálne pracuje 40 osôb. Pravda vyzierá oveľa horšie, keďže práve tam je najviac kovorobotníkov (43% všetkých osôb s dvojma povolaniami v Poľsku). Situácia rolníkov prepustených z práce, keďže dodatočne prihliadneme k ľahkej situácii celého

poľnohospodárstva, je často oveľa horšia ako iných spoločenských skupín.

Jediným východiskom by bolo tvorenie nových pracovných príležitostí na dedinách buď blízkom okoli, napr. rozvoj služieb, obchodu buď dopravy a predovšetkým spracovateľských podnikov. Ale na tento účel sú potrebné peniaze, ktoré teraz ani štát, ani samotná rolníci nemajú. Následky ukrytej agrárnej nezamestnanosti spôsobujú v mnohých oblastiach krajiny katastrofu, majú vplyv na zadrženie rozvoja vidieka a poľnohospodárstva vôbec. Pokračuje rozdrobuvanie gazdovstiev — tá istá plocha musí užiť a dať prácu väčšiemu počtu ľudí prepustených z priemyslu. Takýto stav sťahuje aj rozvoj služieb na vidieku. Záujemci majú menej peňazí na hradenie služieb a viacero času na primitívnejšiu prácu, bez využívania poľnohospodárskych služieb, za ktoré treba platiť. Menší príjem z gazdovstvá znamená tiež menšie možnosti investovania mimo poľnohospodárstvo, napríklad v oblasti služieb a spracovateľských podnikoch.

Bez systémového riešenia v ekonomike ako celku, bez rozdrobuvania všetkých faktorov povzbudzujúcich výrobu nevyriešime rastúci problém nezamestnanosti, v tom aj nezamestnanosti na vidieku.

Zatiaľ sa na tento rok predvída rast počtu nezamestnaných do 3,5 mil. osôb. Budeme teda mať najpočetnejšiu armádu nezamestnaných v Európe.

ZELENÁ KRONIKA

AKO ZVÝŠIŤ ÚRODУ? Výsledky pokusov na poliach jednoznačne ukazujú, že úroda obilných miešaniek, napr. osva s jačmeňom, pestovaných dokonca na horšej pôde, je o 10 percent výšia, ako úroda týchto obilnín pestovaných osve. Okrem toho miešanky dávajú z hektára aspoň o 8 percent viac bielkovín, sú tolerantnejšie na sucho a kyslosť pôdy a reagujú menším poklesom úrody na chyby v agrotechnike.

Dobré výsledky prináša aj sústite miešaniek, napr. rôznych odrôd jačmeňa, čo zvyšuje úrodu priemerne o 8 až 15 percent.

Z doterajších výskumov vyplýva, že najlepšie výsledky prinášajú miešanky týchto odrôd: Ars + Koru + Bielik; Havila + Bielik + Koru; Diva + Koru + Bielik; Diva + Ars + Roland; Diva + Havila + Bielik.

Hodno spomenúť, že pestovanie jačmenných miešaniek si nevyžaduje používanie fungicidov, čo znižuje výrobne náklady. Radíme teda, aby ste to skúsili.

PARENIE SLAMY je sposôb jej zlepšenia pred kŕmením. Parenie slamených krmív má sa robí v tesných nádrižiach (sud, parák, debná). Jednotlivé vrstvy sečky alebo pliev, hrubé asi 30 cm, polievame horúcim vývarom

bud vodou s melasou (alebo dokonca, samou horúcou vodou) aby parená masa bola vlhká. Potom všetko treba pevne stlačiť, prikryť fóliou a slamou a nakoniec zafažiť kameňmi prípadne tvárnamicami a pod. Už po 6–10 hodinach krmivo je hotové a môže sa podávať. Keď ho takto ponecháme 48 hodín, do dátone fermentuje, čo zlepšuje jeho chuť a krmovinovú hodnotu. Slamu a plevy možno tiež pariť s prípadom rozdrobenej cukrovej repy, mrkví alebo vysladených rezkov, pričom na každých 100 kg masy dávame asi 20 kg prípadov. Pre zlepšenie chuti sa ešte pridáva 0,5 kg soli na 100 kg krmiva. Na jeden dospeľý kus dobytka možno určiť 15 kg tohto krmiva denne. Na záver základna priponienka — parenú slamu nemožno skladovať dlhšie ako 48 hodín. Po tomto čase sa ľahko kazi.

KOZY NA HOLIACH? Kedysi horali na Podhradí hovorievali, že „vto mo ovce — tyn mo co fce“, ale teraz sa sfraňujú, že s ovcamajú samé starosti: móda horalských kožuchov zanikla, vlnu nikto nekupuje a baranie mäso nie je špecialitou poľskej kuchyne. Počet oviec v Nowosączskom vojvodstve klesol v uplynulom roku o 70 000 kusov (z 250 000 kusov v roku 1990). Mnohí gazdovia uvažujú o chove... kôz. V Nowosączskom vojvodstve je ich dnes už dvadsať. Kozie mlieko je drahé (do 6 000 zl za liter).

WETERYNARZ

WZDĘCIE ZWIERZĄT

Żołądek przeżuwaczy, bydła, owiec i kóz, jest mocniej zbudowany niż żołądek koni, świn lub ludzi. Składa się on z czterech części przez które przechodzą pokarm. Części te, to żwacz, czepec, księgi i trawienie. Zwacz jest największy i wypełnia całą lewą stronę jamy brzusnej. Przejuwacze rozdrabniają i miażdżą pokarm w jamie ustnej odmiennie niż inne zwierzęta. Przelknięty pokarm po przejściu przez przekły dostaje się najpierw do żwacza. Kiedy zwierzę przeleknie pewną ilość paszy, częstowo napełniając żwacz, przestaje jeść a zaczyna żuć. Dokładnie zwilżony i zmieszany w żwaczu pokarm, zwracany jest wtedy małymi porcjami do jamy ustnej, gdzie zostaje przeżuty, czyli jeszcze raz dokładnie rozdrobniony, zmiażdżony i naśliniony. Przejutu i powtórnie przeleknęty pokarm przechodzi do dalszych części żołądka.

Po zjedzeniu dużej ilości silnie fermentującej paszy, takiej jak koniczyna, wyka, liście kapusty, lucerna, nać ziemniaczana, w żwaczu gromadzi się dużo gazu, który rozciąga jego ściany i wywołuje ból wskutek czego zwierzę nie może dalej żuć. Szczególnie niebezpieczna jest karma spleśniala, sfermentowana, zgniale kiszonki i przemarznięte okopowe.

Wzdęcie może być także następstwem paszenia na pastwisku

po deszczu lub szronie, skarmianie świeżej młodej koniczyny oraz chciwego zjadania karmy (po wypuszczeniu z obory wygrodzonego bydła). Brzuch — szczególnie z lewej strony — gwałtownie powiększa się, jest twardy, napięty. Zwierzę przestaje jeść, oddech ma przyspieszony, robi wrażenie przestraszonego, stęka, czasem wymiotuje.

W takim przypadku trzeba natychmiast przystąpić do ratowania zwierzęcia. Przede wszystkim polewa się lewy bok zwierzęcia wodą i masuje wiechem ze słomy. Dobrze robi założenie powrasta ze słomą w poprzek pyska w ten sposób, aby zwierzę nie mogło go zamknąć, koniec wrasta skręca się za uszami.

Jeśli zabiegi te nie pomogą, a lekarz nie może natychmiast przybyć, należy zwierzę ustawić przedem wyżej i przez jamę ustną wsuwać do przekły sondę gumową. W tym celu trzeba ją w żerzu posmarować tłuszczem (olejem, masłem). Do pyska wkłada się najpierw drewniany klucz z otworem, umocowuje go sznurkiem, a następnie przez otwór powoli wprowadza się sondę. Wyczuwając opór trzeba ją nieco wyciągnąć i znowu dalej wsuwać. Po wprowadzeniu sondy do żołądka, wyjmuję się z niej zatyczkę, a wówczas gazy mają swobodne ujście. Co pewien czas należy sondę przepychać zatyczką, gdyż wraz z gazami dostaje się do niej pokarm i może ją zatkać. Kiedy większość gazów ujdzie, przez sondę wlewą się jeden litr wody z rozpuszczoną w niej jedną łyżką stołową amoniaku lub mydla.

Jeżeli żaden poprzednio opisany zabieg nie pomaga i zachodzi obawa o życie zwierzęcia, należy przebić zwierzę trójgrancem (trokerem). Przebija się w słabie z lewej strony, w miejscu gdzie ściana brzucha jest najbardziej wzniesiona. W miejscu przebicia należy uprzednio wystrzyc sierść i odkroić je przez wytarcie kawalkiem waty zamoczonej w spirytusie. Trójgrancem wbija się tak, aby ostrze skierowane było do przodu (w kierunku głowy zwierzęcia) i skośnie w dół — do ziemi. Przy braku trójgranca można użyć długiego noża, który wbija się tak samo, po czym przekreślając go, żeby łatwo rozchylał szparę. W ten sposób chronimy zwierzę przed gwałtownym ujściem gazów. Jeżeli mimo to gazy uchodzią zbyt szybko, należy rankę zakryć czystym palcem i regulować szybkość ich uchodzenia. Po wbiciu trójgranca trzeba powoli wyciągać ze środka sam sztylecik przytrzymując jednocześnie drugą ręką rurkę, w której on był. Otwór zasłania się palcem żeby gazy uchodziły powoli gdyż przy gwałtownym ujściu gazów zwierzę może paść. Rurkę zostawia się w ranie przez kilka godzin. Po wyjęciu rurki miejsce przebicia obmywa się czystą, ciepłą wodą, a następnie spirytusem i aż do zagojenia smarować raz dziennie jedyną.

W zapobieganiu tego schorzenia trzeba zwracać uwagę, aby nie karmić krowy świeżą, młodą koniczyną. Jeżeli wypuszczona się bydło na zroszone pastwisko, należy je najpierw napaść sianem. Z żywienia oborowego na

pastwiskowe przechodzi się stopniowo, aby zwierzęta zdążyły przyzwyczaić się do paszy zielonej.

WYPADNIĘCIE MACICY I POCHWY U ŚWIN

Wypadnięcie macicy — u macior po oproszeniu nie należy do rzadkości. Przyczyną tego są zbyt silne bóle porodowe. Wkrótce po porodzie ze szpary sromowej zaczyna wysuwać się twór podobny do jelita o powierzchni poafalowanej barwy różowej. Narząd ten bardzo szybko występuje się na zewnątrz i nierzadko dochodzi do 1 m długości. W krótkim czasie po wypadnięciu macicy obręcka i przyjmuje barwę ciemnoczerwoną. Wypadniętą macicę należy natychmiast obmyć zimnym różowofioletowym roztworem nadmanganianu potasowego, owinąć czystym ręcznikiem i polewać zimną wodą pół na pół z octem. Wprowadzenie macicy z powrotem jest bardzo trudne, dlatego trzeba wezwać lekarza. Wypadnięcie macicy kończy się często śmiercią zwierzęcia.

Wypadnięcie pochwy. Na kilka dni przed porodem u macior może wystąpić wypadnięcie pochwy, często również wypada odbytnica. Ze szpary sromowej wystaje guz koloru sino-czerwonego, wielkości pięści, a nawet czasem główka dziecka. W tym przypadku także wzywa się lekarza, a do czasu jego przybycia guz obmywa się zimnym roztworem podobnie jak przy wypadnięciu macicy.

H. M.

PRAWNIK

EMERYTURA I DZIERŻAWA

Chciałbym się dowiedzieć, kiedy rolnik może otrzymać wcześniejszą emeryturę oraz czy może przekazaną państwu ziemię wziąć w dzierżawę bez zawieszenia prawa do świadczeń.

Jan B. (woj. Nowosądeckie)

O wcześniejszą emeryturę może się ubiegać tylko ubezpieczony rolnik lub jego małżonek. Wykonany wiek wynosi 55 lat dla kobiety i 60 lat dla mężczyzn. Wcześniejsza emerytura może być przyznana, jeżeli rolnik podlegał ubezpieczeniu przez co najmniej 120 kwartałów i zaprzestał prowadzenia działalności rolniczej.

W liście wspominam Pan o przekazaniu gospodarstwa państwu. Obowiązująca obecnie ustanowiona o ubezpieczeniu społecznym rolników (Dz.U. nr 7 z 1991 r., poz. 24) nie przewiduje takiej formy przekazania gruntów. Możliwe jest natomiast odpłatne przejęcie gospodarstwa przez państwo, jeżeli emeryt lub rencista nie ma następcy i nie może gospodarstwa sprzedać. Przejęcie nieruchomości i ustalenie odplatności następuje w drodze decyzji rejo-

nowego organu administracji rządowej. Przejęte nieruchomości znajdują się przekazane na rzecz Agencji Własności Rolnej Skarbu Państwa, która obecnie dysponuje gruntami wchodzący w skład Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa. Majątek wchodzący w skład Zasobu może być wydzierżawiony osobom fizycznym na zasadach kodeksu cywilnego.

Jeżeli emeryt lub rencista wydzierżawił grunty należące do końca do Państwowego Funduszu Ziemi, a obecnie Agencji świadczenie nie ulega zawieszeniu, gdyż w świetle przepisów ustawy uznaje się, że zaprzestał on prowadzenia działalności rolniczej (art. 28, ust. 4, pkt 4).

ILE NA DZIECKO?

Od 1 lutego wszelko w życiu rozporządzenie ministra rolnictwa i gospodarki żywnościowej w sprawie szczególnych zasad przyznawania zasiłków na dzieci osób podlegających ubezpieczeniu społecznemu rolników.

Zgodnie z ustawą o ubezpieczeniu społecznym rolników (Dz.U. nr 7 z 1991 r., poz. 24, Dz.U. nr 103 z 1991 r., poz. 448), zasiłek rodzinny na dzieci przyznaje ubezpieczonemu, jeżeli łączna kwota podatku rolnego

i podatku dochodowego z działań specjalnych za okres pierwszego półrocza, podzielona przez liczbę osób, dla których gospodarstwo rolne stanowi podstawę utrzymania, nie przekracza kwoty podatku rolnego z dwóch hektarów przeliczeniowych, obowiązującej w tym półroczu.

Ta dosyć zawiła zasada daje się łatwo rozszyfrować. Kwota podatku oraz jego stawka z 1 ha przeliczeniowego określona jest w nakazie podatkowym.

Natomiast wymienione rozporządzenie wyjaśnia, kiedy dziecko może otrzymywać zasiłek oraz określa grono osób, dla których gospodarstwo stanowi podstawę utrzymania.

Zasiłek przysługuje na dzieci ubezpieczonego lub jego małżonka (zatem również na dzieci domownika lub jego małżonka), na dzieci wychowywane w ramach rodziny zastępczej lub objęte opieką prawną. Świadczenie to może być wypłacane również na dziecko przyjęte na utrzymanie przed osiągnięciem pełnoletniości, jeżeli jego rodzice nie żyją albo nie mogą zapewnić mu utrzymania.

nia i nie pobierają na nie zasiłku.

Zasadniczo zasiłek przysługuje do ukończenia przez dziecko 16 lat, ale w wypadku, gdy uczęszcza do szkoły, przysługuje do czasu zakończenia nauki, jednak nie dłużej niż do ukończenia 25 lat.

Natomiast w wypadku, gdy dziecko pobiera zasiłek pielegnacyjny, zasiłek rodzinny wypłaca się bez względu na jego wiek. Zasiłek nie może być wypłacany na dziecko przebywające w domu pomocy społecznej, w domu dziecka lub innej placówce opiekuńczo-wychowawczej, jeżeli dziecko ma zapewnioną całkowitą opiekę, a ubezpieczony nie ponosi choćby w części kosztów jego utrzymania.

Zasiłek nie przysługuje również na dziecko osiągające dochody w kwocie wyższej od najniższej emerytury, chyba że dochody te stanowią wynagrodzenie za pracę, podjętą w okresie ferii szkolnych lub osiąga je dziecko pobierające zasiłek pielegnacyjny albo przebywające w zakładzie karnym lub poprawczym.

Hostina chudobných

Kedy to bolo, vtedy to bolo, ale bolo to dávno, keď Pán Ježiš vstal z mŕtvych a keď ešte štyridsať dní chodil po zemi.

Nuž vybral sa so svätým Petrom na skusy, či majú ľudia dobré srdce, a či zlé, či žijú, alebo nežijú tak, ako ich učil, ako im prikázať.

I stalo sa raz, že sa Pán Ježiš premenil na starého, nevládneho žobráka a sám sa vybral do dediny, kde bol práve odpust a v každom dome hostina.

Klope hneď skraja na vráta bohatého gazdu, ale gazda je tvrdý človek, na žobráka hucká psa, ba i sám ho odráňa:

— Čo tu chceš, nato k nám ideš? Pre lenivých povaľatov nemáme ani kúska chleba, niete koláč!

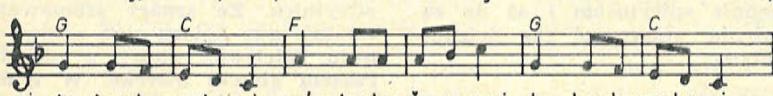
Pán Ježiš sa bez slova obracia a putuje k najchudobnejšej chalúpke na druhom konci dediny.

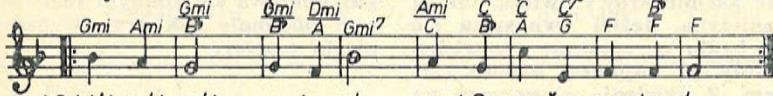
SADÍME MY MÁJE (Slovenská ľudová)

1. Sadí - me my máje čo nám dajú za ne? Pá - lenky červenej
2. Vstávaj, dievča, hore, sadí - me ti máje. Ak hore nevstaneš,

do krpky zelenej, pá - lenky červenej do krpky zelenej.
má - ja ne-dostaneš, ak hore nevstaneš, má - ja ne-dostaneš.

1.2. Máj, máj, máj ze-le-ný pred Svore-ňov sa-de-ný.

Ej, máje, má-je nerúba-né, ej, dievky sú nám nekúpa-né.

Máj, máj, máj ze-le-ný pred Svore-ňov sa-de-ný.

NAŠA FOTOHÁDANKA

Naša snímka predstavuje známu americkú filmovú herečku, jednu z posledných veľkých hviezd Hollywoodu. Poznáme ju z takých filmov ako: Všetko o Eve, Niagara, Páni majú radšej plavovlásky, Ako sa vydať za milionára, Slamený vdovec, Autobusová zastávka, Mustangy a Princ a herečka. Napište nám jej meno a pošlite do redakcie. Cakajú knižné odmeny.

* * *

V Živote č. 405/92 sme uverejnili snímku Karla Gotta. Knižky vyžrebovali: Dominik Kalata z Novej Belej, Kinga Greláková a Anna Stachuláková z Jablonky, Eva Pacigová z Krempach, Aneta Martinčáková z Jurgová a Vojtech Václav z Ciernej Hory.

Chalúpka je neveľká, chudobná, a keď je biedna chalupa, aj chudobní ľudia v nej bývajú, chudobná vdova s piatimi deťmi.

Pán Ježiš klope na vrátku, a neklope nadarmo.

Gazdiná mu ochotne otvára a víta ho milo, zo srdca:

— Vitajže u nás, pútnik Boží, zlož sa u nás, oddýchni si. Dnes je u nás odpust, ale v našej chyži je iba skromná hostina. Uvarili sme si len kapusty, napiekli sme si len zemiakov, ale vďaka Bohu aj za to, len keby sa nám ich vždy toľko urodilo, aby sme nikdy nemuseli hladovať!

Gazdiná zásterou utiera lavicu pri stole. Pán Ježiš si s úsmievom sadá za chudobný stôl, nebeská žiara mu svieti na tvári. I spina ruky k modlitbe a žehná predložené dary — a hľa, na stole už nie sú zemiakov s kapustou, ale plno všakovákových sviatočných jedál, koláčov.

Tu sa matke i deťom otvárajú oči, poznávajú, kto sa skrýva v šatách chudobného žobráka. Padajú na kolená pred Pánom Ježišom, ale on ich laskavo posmeluje, aby sa s chutou pustili do hostiny.

Hostina sa končí, deti sa túlia k Pánu Ježišovi sú a k otcovi, štebočú okolo neho, vyspevajú mu najkrajšie pesničky. On ich hladká po hlavičkách a vraví im:

— Len budete vždy dobré, deti moje, po smrti vás čaká večná hostina v nebesiach!

Pán Ježiš odchádza, deti ho odprevádzajú na ulicu. Keď sa vráti do chalupy, vidia dva nové zázraky: Pán Ježiš im zanechal plnú komoru zásob a na jeho mieste z stolom ešte dlho svietila nebeská žiara až do večera voňali samé ruže a ľalie!

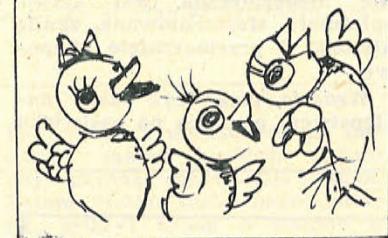
JIŘÍ ŽÁČEK

Jarná riekaná

Zima, zima,
nech tu nie sú!
Biť na teba z klinca zvesí.
Odvlečiem ťa za pašesý
za tie hory,
za tie lesy.
Keď už budem doma,
kožuštek si schovám.

OTÍLIA CAZIMIR

Barnavé kuriatko

Z vajíčka sa výgúľalo malé kurča barnavé.
Vo svete sa vyzná malo a už beží po tráve.

Cuduje sa sliepka-matka:
„Prekrásne sú, všetka čest! Zlatučké sú ako zlatka.

Len to siedme, posledné,
ktohovie,
špinavé je a či nie?"
Chuderka si nevie rady:
„Nie je azda z čokolády?"

PRED OH V BARCELONE

úspešnejší Nóri Daehlie pred Usvangom (muži) a v súťaži žien Vialbeová (SNŠ) pred Belmondovou, napokon v skokoch na lyžiach suverénne vyhral malíčký 16-ročný Fin Toni Niemen pred Rakúšanom Rathmayrom, ktorý v biathlone Francúz Fabrice Guy pred Rakúšanom Sulzbacherom.

Teraz už prebiehajú kvalifikačné boje o postup na letné olympijské hry. Začali ich futbalisti (Poľsko prehralo s Dánskom a ČSFR s Talianskom), pätiari a predstavitelia iných kolektívnych športov. Dobrú formu sľubujú ľahkí atléti. Už počas halovej sezóny padlo niekoľko svetových rekordov, o.i. v behu mužov na 60 metrov a v skoku o žrdi, kde S. Bubka (SNŠ) prekonal až 613 cm, no a v poslednom čase Mauročan S. Aouita zabehol 3 km za 7.36,66 min. Zanedbalo, keď atléti vyjdú na štadióny, môžeme očakávať ďalšie znamenité výsledky.

V pět přijde potopa

„A když ne v pět, tak ji uděláme šest, ale určitě bude jako že se jmenujeme Chytrý býk a Rychlý bizon,” přísažají Indiáni Janda s Fialou a jdou na obhlídku hrádeckého rybníka.

V pět odpoledne povytáhnou stavidlo, pustí vodu do potoka, co teče ke Lhotě, a zboří lhoteckým klukům hráze a klapací mlýnky.

Mezi indiánským kmenem Apačů z Hrádku a Cejenů ze Lhoty je boj. Za prvé proto, že kluci z Hrádku mají s kluky ze Lhoty odjakživa bitky, za druhé proto, že Lhotečtí otrhali ve školní zářadě jablka a odnesli si to Hrádečtí, a zatřetí proto, že Cejeni včera zajali náčelníka Apačů Silného buvola, sebrali mu boty a kalhoty a poslali ho jen tak v trenýrkách domů. Buvol za to doma dostał výprask a na návsi schytal ostudu. A ostuda se neodpouští.

Hladinu hrádeckého rybníka čerí vítr a nad rozhoupané vlnky vyskakují kapři.

„To byl klacek, co?” ozvalo se z rákosí. Velký šupináč vklouzl zpátky pod vodu a strejda Fiala si pošoupl čepici: „Tomuhle bude nejmíň šest let. Hotově kapří dědek.” A dodal: „Letos bude výlov, jaký Hrádek už dlouho nezažil. Lhotečtí zblednou závistí, že jo, kluci?”

Přikývli, a honem pryč. Když jde o ryby, tak se strejdou Fialou přestavají žerty. Strejda Fiala má ryby rád. Na taliři i v rybnice. A tak se o ně stará, aby neměly hlad a aby pěkně rostly.

„Kdyby tak věděl, co chceme udělat,” pošeptal malý Fiala Janovi. „Strejda umí dát větší pohlavek než tata.”

Kolem páté je u rybníka ticho a prázdro. Šerem se kradou dva stínky. Konečně jsou u stavidla, zapřou se palami a napnou paže. Pak to udělají ještě jednou, a je to tady. Velká voda! Hučí ve strouze pod nohami, plní koryto potoka a žene se dál ke Lhotě. I hladina rybníka se pohnula. Velké rybí tělo ji prořízlo jako nůž, vymrštilo se do vzduchu a šplouchlo, až se udělala kola.

„Jando, ryby! Bez vody umřou. I kapří dědek. Musíme dát zpátky stavidlo.” — Nejdě to.

Rozběhli se pro Silného buvola, pro Lstivého hada a pro Orlího pero.

„Kluci, pomozte! Nebo bude rybník bez vody!”

Tma dávno spadla k zemi, když Indiáni — Apači kráčejí k Hrádku. Až bude v lov, lhotečtí Cejenové zblednou závistí. A až jim strejda Fiala ukáže kapřího dědka, vzteky rovnou prasknou. To bude ten nejlepší trest za potupu náčelníka kmene Apačů.

MAGDALENA PROPPEROVÁ

JINDŘICH BALÍK

Rozcvička

Váli se medvídek
u lesa na mechu,
ta trocha pohybu
je mu jen k prospěchu.

Váli se medvídek
jako sud od vína,
tak jako černý kouř
okolo komína.

Váli se medvídek
jak bečka ze strání,
ospalec ospalé
z postele vyhání.

Váli se medvídek
na louce u mlýna,
touhletou rozcvičku
každý den začíná.

**HVIEZDY
ESTRÁDY
SVETOVEJ**

STEVIE WONDER

Je to svetoznámý americký skladatel, spevák, aranžér, multiinstrumentalista a dokonca producent. Mnohí čitatelia ho iste poznajú, keďže v posledných rokoch vyšlo v Poľsku niekoľko platní s nahrávkami tohto vynikajúceho 42-ročného nevidomého umelca. Pred 2 rokmi vystupoval i na štadióne 10-ročia vo Varšave, kde ho príšlo počítavať skoro 80 tis. obdivovateľov.

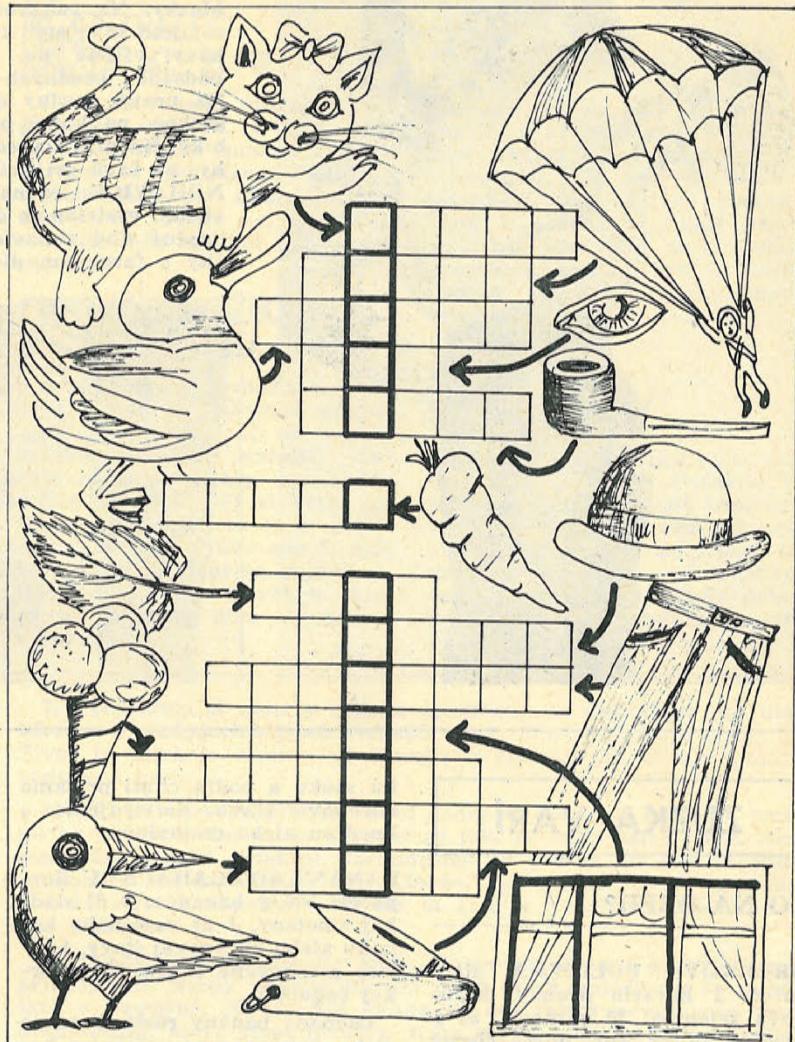
Pre mnohých sa Wonderovo meno spája predovšetkým s kry-

talicky priehľadnou a hitovo priamočiarou nahrávkou I Just Called To Say I Love You, s ktorou v roku 1984 obsadil prvé

Dnešnou vašou úlohou bude uhádnutí slovenskú ľudovú hádanku, ktorá znie: VISÍ, VISÍ VISUTÉ, POD NÍM SEDÍ ZUBATÉ, KEĎ VISUTÉ ODPADNE, ZUBATE HO UCHMATNE. ČO JE TO? Jej odpoveď sa dozviete, keď správne vyplňte dnešnú križovku. Tešíme sa na vaše dopisy: Výhercom zašíme slovenské knihy. Knihy vyrebovali: Anna Václavová z Čiernej Hory, Jolanta Ziobová z Maďarskej Lipnice a Marek Bryja z Krempečí.

priečky hitparád po oboch stranach Atlantiku, aj keď táto pieseň je pre jeho tvorbu najmenej typická. Väčšina jeho skladieb je totiž oveľa nápaditejšia, harmonicky a melodicky bohatšia, aj keď sa na hitparádové neúspechy Wonder sťažoval nemôže.

Prvý väčší úspech Wonder dosiahol už svojim debutovým singlom koncom šesdesiatych rokov. Potom už prvenstvo v zoznamoch najlepších a najpopulárnejších nahrávok získaval mnohokrát. Boli to medziiným Superstition, ako aj You Are The Sunshine Of My Life (obe v r. 1973), You Haven't Done Nothing (1974), I Wish (1976), Sir Duke (1977), Part-Time Lover (1985), ako aj Ebony And Ivory (1982) pripravená v duete s Paulom McCartneyom.

Prenedávnom Wonder napísal a nahral kolekciu 11 piesní pre celovečerný film Jungle Fever, ktorý známené ilustruje súčasný autorský a interpretačný svet tejto veľkej osobnosti svetovej

populárnej hudby (prvý veľký hit natočil ako trinásťročný a mal názov Fingertips). Spomínaný filmový album, ktorému cestu k poslucháčskej priazni preklesnil singel Gotta Have You, obsahuje také skvelé nahrávky ako napr. Fun Day alebo If She Breaks Your Heart, ale aj ďalšie si zaslúžia pozornosť.

V mnohých nahrávkach z alba možno nájsť názvuky Wonderovo obľúbeného džezu (určite nie náhodou sa jeho prvý album z roku 1963 menoval Tribute To Uncle Ray, čo možno preložiť ako Pocta strýčkovi Rayovi — rozumej Charlesovi, veľkému džezmenovi). Chladným ho nechává ani všadeprítomný rap, ktorý ho láka najmä rytmickým účinkom. Wonder nie je prototypom hitmakera, vyrábajúceho šlágre na objednávku, napriek tomu sa mnohé z jeho piesní stávajú šlágrami. Je to muzikant telom a dušou, oslnivý spevák a vobec veľký hudobník. K jeho skladbám sa môžeme neustale vracať. (js)

NOHAVICOVÝ KOMPLET

Veľkosť: 134 cm

Spotreba: blúzka — popelin 160/90 cm, vlezlin 30 cm a farebné gombíky

nohavice — popelin alebo balón 90/140 cm, 30 cm guma 3 cm širokej, farebné gombíky a kúsky látky na farebné efekty.

BLÚZKA: najskôr si strih podľa štvorčekovej siete zväčšite v pomere 1:10. Podľa strihu vystrihnete všetky diely blúzky z popelinu a z vliželiny podsádky lèg, manžety, stojatík a golier. Najskôr ušijete manžety, golier so stojatíkom a vrecko s patkou. Potom zahnate spodný okraj zadného sedla, zadný diel blúzky nariasite a ozdobne prišijete pod sedlo. Predný sedlá zošijete s prednými dielmi a sedlú preštepujete. Zošijete boky blúzky. Na rukávoch ušijete rozpárky a našijete manžety, ktoré preštepujete. Rukávy všijete do prieramkov. Preložíte podsádky predných lègov a všijete golierik. Na pravý predný diel prišijete vrecko s patkou, na ktorú prišijete ozdobné gombíky. Na pravú prednú lègu vyšijete dierky, na ľavú prišijete gombíky.

NOHAVICE: rovnako, podľa zväčšeného strihu, vystrihnete diely nohavic. Iba ľavý predný diel nohavic je rozčlenený a zošity s farebným dielom. Ostatné farebné

efekty našijete priamo na nohavice. Na zadné diely prišijete vrecká s našitými farebnými páskami. Bočné vrecká predšijete a zošijete boky nohavic. Potom zošijete vnútorné švky a nakoniec sedový šev. Vpredu je prinechaná látka na zapinanie rázporku. Rázporok zahnate a ozdobne preštepujete. Na pás prišijete opasok. V jeho zadnej časti je všäť guma, aby nohavice v pás lepšie priliehali. Na vonkajšiu časť rázporku vyšijete dierky, na vnútornú prišijete farebné gombíky. Zahnate a preštepujete dolný okraj nohavic.

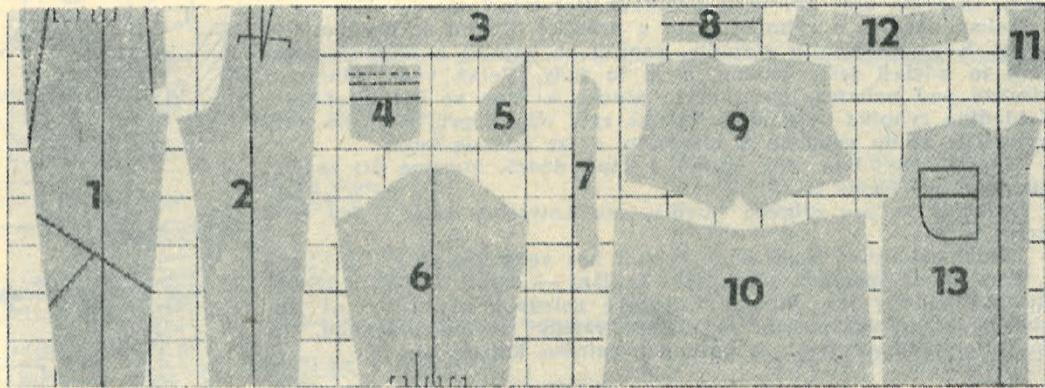
Legendy ku strihom: 7. stojatík 2×

1. predný diel 8. manžeta 2×
2× 9. zadné sedlo

2. zadný diel 10. zadný diel
2× 1×

3. opasok 1× 11. predné sedlo
4. vrecko 2× 2×

5. vnútorné 12. golier 2×
vrecko 4× 13. predný diel
6. rukáv 2× 2×

ZUZKA VARÍ

ČO NA OBED?

DROBKOVÁ POLIEVKA. Rozpočet: 1 kuracie drobky, korenová zelenina, 30 g masla, 30 g hladkej mûky, soľ, mleté čierne korenie, muškátový kvet, 1 dl mlieka, pažitka, voda.

Drobky z kurca umyjeme, pokrjame na menšie kúsky a spolu s otisienou a pokrájanou zeleninou dáme variť do studenej vody. Z masla a mûky upravíme bledú zápražku, zalejeme ju vodom a mliekom, vlejeme do polievky, pridáme muškátový kvet, mleté čierne korenie a pokrájanú pažitku.

JAHŇACIE NA SMOTANE. Rozpočet: 600 g jahňacieho mäsa bez kosti, soľ, mleté čierne korenie, 0,5 dl oleja, 100 g cibule, bobkový list, rozmarín, citrónová šava a kôra, 2–3 strúčiky cesnaku, podľa chuti ocoť, 1 polievková lyžica hladkej mûky, 2 dl sladkej smotany.

Umyté mäso osolime, okorenime a oprážime zo všetkých strán na oleji, na ktorom sme predtým podusili dosklovita nadrobno pokrájanú cibuľu. Pridáme bobkový list, rozmarín, prelisovaný cesnak, citrónovú kôru, ocoť, podlejeme trochou vody alebo vývarom a udusíme domäkkou. Tesne pred dokončením zahustíme šavu smotanou, v ktorej sme rozhabarkovali hlad-

kú mûku a podľa chuti pridáme citrónovú šavu. Servírujeme s knedľou alebo cestovinou.

BANÁNY SO ŠLAHAČKOU. Rozpočet: 500 g banánov, 2 dl sladkej smotany, 1 dl vaječného koňaku alebo citrónovej šavy, 1 lyžica práškového cukru, 50 g horkej čokolády.

Olúpané banány rozkrojíme po dĺžke, pokvapkáme vaječným koňakom alebo citrónovou šavou a schladíme v chladničke. Schladenú smotanu ušľaháme s práškovým cukrom, dáme do vrecúška s ozdobnou rúrkou a nastrieckáme na banány. Povrch posypane postrúhanou čokoládou.

VEĽKONOČNÝ ZAJAČIK. Rozpočet: 200 g práškového cukru, 120 g medu, 350 g hladkej mûky, 150 g polohrubéj mûky, 50 g masla, 2 žltky, 5 lyžic vody, 3 lyžice rumu, 1 prášok do pečiva.

Med rozpustíme s maslom a po vychladnutí pridáme prášok do pečiva, žltky, rum, preosiatu mûku a cukor. Cesto dobre vypracujeme a odložíme odležať do chladničky na niekoľko hodín, najlepšie cez noc. Na druhý deň rozvaľkáme cesto na hrúbku 5–6 mm a pomocou papierovej šablóny vykrojíme niekoľko zajačikov.

Poukládame ich na vymastený a pomúčený plech a upečieme vo vopred vyhriatej rúre. Po upečení ich hneď potrieme rozšľahaným vajcom. Po vychladnutí ozdobíme zajačikov bielkovou polevou, na ktorú potrebujeme 1 bielok, 120 g práškového cukru, 5 g krupičkovej mûky a citrónovú šavu. Všetko trieme asi 20

minút. Potom polevu nalejeme do vrecúška, ktorého roh nastrihneme a pozorne ozdobujeme podľa vlastnej fantazie.

PEČENÉ RYBÍ ZÁVITKY

Rozpočet: 750 g rybího filé, 3 lžice rozpušteneho másla, 1 lžica mouky, 1 lžica mleté cibule, 2 lžice sekanej petrželky, 1 lžica citrónovej šavy, citrón, súl, mletá paprika.

Filé rozkrájime na tenké plátky. Másto promicháme s citrónovou šavou, cibulou, solí a paprikou. Touto smiesťou potřeme každou, porci filé, svinem a upevňime párátkem. Rybí závitky po kládame do vymašteného pekáčku, poprášime moukou a zakapeme zbytkom másla. Upečeme je asi za dvacet minut ve stredne teplé troubě. Závitky zdobíme petrželkou a podávame je s bramboram, čtvrtkou citrónu a zeleninovým salátem.

SALÁT

VAJCOVÝ ŠALÁT

Rozpočet: 8 vajec uvarených na tvrdlo, 200 g majonézy, mleté čierne korenie, 2–3 lyžice postrúhaného chrenu, pažitka.

Do hotovej majonézy pozorne zamiešame vajcia uvarené na tvrdlo a pokrájané na malé kocky. Všetko okoreníme mletým čiernym korením a premiešame s postrúhaným chrenom a posukanou pažitkou. Aj povrch salátu môžeme posýpať chrenom a pažitkou, po prípade petrželenou vňaťou.

Tento salát sa výborne hodí k šunke.

ŠETŘIME V KUCHYNI

SVÁBKÄ.

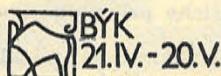
Rozpočet: 80 g brambor, 1–2 strúžky česneku, škvarkové sádro, kmín, súl, menší kapusta.

Olupané brambory uvaříme v osolené vode s kmínem, ocedíme a překrájíme na menší kousky. Očistěnou kapustu rozetvrtíme a podokrytu uvaříme v osolené vodě. Ocedíme, nakrájíme na drobné kousky, přidáme k bramborám spolu z česneku utřeným se solí a dobré promicháme. Rozdělíme na talíře a omastíme škvarkovým sádlem. Podáváme s kompotem nebo se salátem.

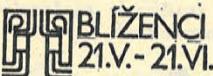
VAJCA PLNENÉ NÁTIERKOU Z PEČENE. Rozpočet: 4 vajcia, 20 g masla na dusenie, 100 g hydinovej pečene, 60 g masla, soľ, mleté čierne korenie, 2–3 lyžice sladkej smotany, opečené hrianku, naložená alebo surová červeňa paprika na ozdobenie.

Pečen podusíme na masle a pretrieme. Maslo vymiešame do peny, pridáme uvarené a pretreté žltky z vajec, trochu solí a mletého čierneho korenia, pretretú pečen, podľa potreby smotanu a všetko spolu premiešame. Polovičky vajec uvarených na tvrdlo, z ktorých sme vybrali žltky, naplníme vymiešanou nátierkou pomocou vrecúška s ozdobnou rúrkou. Naplnené vajcia položíme na opečené hrianku a ozdobíme paprikou po prípade zelenou petrželenovou vňaťou.

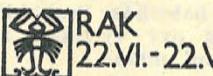
HVĚZDY O NÁS

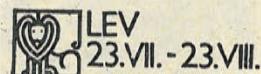
Nejdůležitější budou profesionální a finanční problémy a partnerské vztahy. V práci bude sál od tebe očekávat aktivitu a rozhodnost. S někým velmi blízkým dojde k zásadnímu rozhovoru a ostrým diskusím.

Tvoje děti budou potřebovat zvláštní péči a pozornost. Jejich těžkosti mohou nepříznivě ovlivnit tvoje finanční záležitosti. V práci složitá situace. Nesnaž se řešit vše definitivně, není na to nejlepší chvíle. Počkej a dobré si všechno rozmysli.

Musíš si dát pozor na zdraví. Zlobí tě neustálá nachlazení, nervové a alergické potíže. Neber to na lehkou váhu! Rovněž v bytových otázkách budeš muset řešit: máš možnost výměny bytu. Nabídka je lákavá, rozmysli si, zda bys ji neměl přijmout.

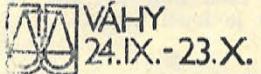
23.VII.-23.VIII.

Koncem měsíce budou tvé organizační a administrativní schopnosti plně oceněny, jak na to zasloužíš. Věnuj však větší pozornost svým dětem. Ani ty nejdražší dáry nemohou nahradit teplo a srdečnost. Sleduj pozorně změny ve svém okolí — mohou být dost závažné a ocítit bys se na vedlejší kolejí.

24.VIII.-23.IX.

Budeš mít příležitost získat značnou dodatečnou částku, ale musíš si to dobré zasloužit. Tačé finance tvého partnera se výrazně zlepší. V polovině měsíce dojde ke změnám ve tvém okolí. Nečekej na úspěchy v lásce, zatím pro ně nemáš žádné základy.

24.IX.-23.X.

Díky tvé aktivitě a průbojnosti se tvé hmotné i profesionální postavení rozhodně zlepší. Mnoho radosti ti přinesou i příjemné vztahy mezi lidmi na pracovišti i v soukromém životě. Ty, kteří už uzavřeli sňatek, čeká dobré období v manželství, a ty svobodné šťastný svazek, možná že s někým z velmi vzdáleného příbuzenstva.

24.X.-22.XI.

V tobě i kolem tebe bude mnoho nového. Změna následuje za změnou, jistě se nebudeš nudit. Někdy už sám nebudeš vědět, co dělat, co máš přijmout a co odmítnout. Nebudete nervózní: máš možnost ukázat se z té nejlepší stránky. Jen nesmíš nerovzácným rozhodnutím pokazit výjimečnou příležitost.

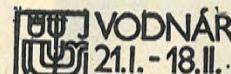
23.XI.-21.XII.

Ceká tě mnoho milých a zajímavých událostí. Děti a přátelé ti přinesou spoustu radosti. Zároveň se však staneš obětí něčí zlomyslnosti, ale nikdy se nedozvěš, či. Ukáže se, že jeden z tvých šéfů má rád pomlouvání.

22.XII.-20.I.

Přišel čas na rozhodnutí o životním cíli, o nových přátelstvích. V práci se ti podaří všechno příznivě vyřešit, také zahraniční kontakty se budou dobře rozvíjet. Dej si však pozor na osobu, která je ti zvláště blízká a milá. Právě ona ti může uškodit. Z deprese vyjdeš větzevně — jsi přece člověkem, který se na život dívá střízlivě a s rozvahou.

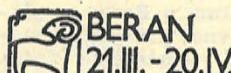
21.I.-18.II.

Máš příležitost získat postup v zaměstnání a zlepšit své společenské postavení. Rozhodnutí týkající se osobního života může změnit na řadu let tvůj osud. Setkáš se s projevy srdečného přátelství, peněz budeš mít také dost. Odkud se v tobě bere ten smutek?

19.II.-20.III.

Přízeň tvých šéfů ti umožní rozvinout křídla. Budeš mít možnost ukázat své dovednosti a schopnosti, a to ještě upevnit tvé postavení. Harmonický rodinný život ti pomůže uklidnit nervy a zlepší zdravotní stav. Zvláště prospěšné mohou být v tomto období zahraniční styky, nové nebo obnovené.

21.III.-20.IV.

V minulých měsících měla většina Beranů štěstí. Podařilo se jim díky šťastné shodě okolnosti vyjít ze složité životní situace. Teď musí věnovat pozornost finančním a především blízkým osobám. Všechno se bude dobré vyvijet, budou-li jednat moudře a trpělivě.

NÁŠ TEST

Viete sa prebíjať životom?

Niektoří ľudia hovoria, že „viera aj hory prenáša“. Ďalší uistujú: „Tam, kde je vôľa, aj cesta sa nájde.“ Iní sú presvedčení, že „dielo samo chváli svojho majstra.“ Tri rôzne postoje k životu. Ak chce v ňom ľovec obstať, musí sa vedieť presadiť. Dokážete to aj vy? Máte pevnú vôľu? Alebo len ostré lakte? Alebo si myslíte, že životné ciele sa dajú najlepšie dosiahnuť taktickým ústupom? Na všetky tieto otázky vám odpovie násť text.

1. Blíži sa kultúrne podujatie, na ktoré ste sa už dlho tešili. Konečne prišiel otáčkovaný večer, lenže pri pokladniči je nápis: „Vypredané“. Ako zareagujete? — A. Nič sa nestalo, lístky už dôvodne nemám; B. Vyskúšam všetko možné, aby som ešte lístky zohral(a); C. Pevne sa rozhodnem, že nabudúce začнем lístky zháňať skôr.

2. Ste v cudzom meste, v cudzej krajinе, kde sa hovorí rečou, ktorej vôbec nerozumiete. Jedného dňa sa rozhodnete pripraviť pre svojich priateľov pochostenie. Celkom sám(a), len s vreckovým slovnikom, sa vydáte do mesta na nákupy. Ruku na srdce, ako bude vyzerať výsledok vášho snaženia po takých dvoch hodinách? — A. Mám už všetko, čo som si naplánoval(a); B. Mám už skoro všetko, až na pár maličkostí; C. Radšej to vzdám a pozvem priateľov do reštaurácie.

3. Ktorý z týchto športov vás viac zaujíma? — A. Box; B. Zápasenie; C. Veslárstvo.

4. Na tenkej doske, surfingu, stojí muž brázdiaci divoké vlny. Aké pocity vo vás vyvoláva takýto obrázok? — A. Fasincuje ma to. Ľovek nemá často príležitosť dokézať svoju silu. Bolo by to krásne, keby som aj ja ovládal(a) tento šport; B. Nad tým môžem len pochybovačne krútiť hlavou. Život je zábavný aj bez toho, aby sme museli riskovať krk; C. Skvelé! Milujem surfing, ale len ako divák.

5. Ste v múzeu. Zbadáte obraz, na ktorom sú samé kvety. Teraz si celkom spontánne takto obraz predstavíte. Ktorý z nasledujúcich troch pojmov vo vás obraz vyvoláva? — A. Príroda; B. Záhrada; C. Skleník.

6. Teraz vám uvádzame tri rôzne názory a typy spoločenských hier. S ktorým z nich sa najviac stotožňujete? — A. Uprednostňujem také hry, ako šach. Nie štastie, ale osobný výkon tu rozhoduje o víťazstve; B. Uprednostňujem hry, ako „Monopoly“ (Podnikateľský trenér). Štastie tu hrá dôležitú úlohu, ale pomáha len schopným a bystrým; C. Uprednostňujem hry, ako „Človeče nehnavej sa“. Učia, že aj v živote sa bezúspešne naháňame za štastím.

SNÁR

Bandita — si v nebezpečenstve; byť ním prepadnutý — zažiješ veľký strach.

Banka, riadiť ju — starosti a trampoty.

Bankár, mať s ním vybavovačky — chrán sa pred špekuláciou.

Bankovky počítai — utripi stratu; — veľa ich vidieť — zažiješ sklamanie.

Bariéra — veľké starosti sa ti postavia do cesty.

Farba pekná, vidieť ju — dlhý život; — čierne, fialová, biela — sú to farby smrti.

Farby v krabici vidieť — zisk a bohatstvo; — pracovať s nimi — klamné nádeje; — trrie — dobré obchody.

Farbiť látky — sám seba klameš; sám seba — muž hanba, žena dobro.

Barometer — domáce hádky.

Básen čítať — veľmi príjemná správa.

Básnik — si preplnený.

Bavlna (látky, balíky vidieť) — obchodné fažnosti.

Blaheľanie dostať — tvoje prianie sa nesplní.

Bízon, vidieť ho — vyznamenanie; byť ním — upadneš do chudoby; vysmevať ho — poženú ťa na zodpovednosť.

VŠICHNI ZADRŽELI DECH, když se objevila před kamerou — to byla pravdivá Romy Schneiderová, filmová hvězda, která nežije již téměř deset let! Stejně krásná a půvabná. Stejná chůze i úsměv. Měla slohovou toaletu z 19. století, stejnou, jakou nosila Romy v jednom ze svých prvních filmů, v němž zahrála mladou císařovnu Rakousko-Uherska Sissy.

Csobou, která tak připomínala slavnou předčasně zesnulou Romy Schneiderovou, byla rakouská herečka Sonja Kirschbergerová.

Natočení filmu o Romy se plánovalo již dřívno; původně ji měla zahrát její třináctiletá dcera Sara, která je matce velmi podobná, ale otec Daniel Biasini nesouhlasil. Nakonec roli dostala sedmadvacetiletá Videňčka Sonja Kirschbergerová. Díky charakterizaci je Romy velmi podobná a překvapivě dokázala pochopit i její psychiku. Je pravdivou „druhou Romy“. Při natáčení ji často oslovovali „Romy“ místo „Sonja“. Na snímku: Romy Schneiderová.

MIA FARROWOVÁ, 44-ročná americká filmová hvězda (poznáme ju predovětým zo slávneho filmu Dieťa Rosemary), ktorá už dlhé roky je družkou Woody Allen, zaslhuje si titul

„mnohotetnej matky“. Ona a Allen majú 10 detí — štyri vlastné a šesť adoptívnych. Sieste dieťa adoptovali prednedávnom. Mia Farrowová ocestovala na týždeň do Vietnamu, kde jej záujem vzbudilo 5-ročné dievčatko Sanjay. Dieťa je choré, prekonalo chorobu Heine-Medina. Po uzdravení Sanjay ostala často ochrnutá. Mia musela ostať vo Vietname niekoľko dní, aby mohla vybaviť všetky formality spojené s adoptovaním. Domov sa vrátila už s dcérkou Sanjay. Allen a Mia chcú urobiť všetko, aby sa zdravotný stav dieťaťa zlepšil. Na snímke: „mnohotetná“ Mia Farrowová.

HEIKE HENKELOVÁ skočila na světovém šampionátu v Tokiu do výšky 2,05 metru a zajistila si tak prvenství. V minulých letech se jí příliš nedářilo. Heike to přišlo nezdaram v lásce. Nyní je už dva roky provdána za plavce Rainera Henkela a jak sama tvrdí, štěstí v soukromí ji přineslo štěstí na atletickém kolobišti. Dnes pobírá za jeden start 30 tisíc marek a chystá se na dráhu návrhářky nábytku.

DONALD TRUMP, jeden z nejbohatších Američanů, proslulý svým nákladním rozvodem s pěknou Češkou Ivanou, uvedl do společnosti svou dceru, devítiletou Ivanka. Bylo to v newyorském hotelu Plaza, kde se pod heslem „Look of the year“ představily nejhezčí modelky mladého pokolení. Vznešená společnost, která se v hotelu sešla, obdivovala nejen krásy jako je Linda Evangelista nebo Cindy Crawfordová, ale i malou Ivanku, půvabnou světloulasou holčičku. Střevíčky malé Ivanky byly oceněny na 250 dolarů, šaty zvlášt pro ni navržené stály 1000 dolarů. Doplňkem byl těžký zlatý řetěz.

Pozdě v noci tatínek Trump odvezl dcerku k bývalé 42-leté ženě a sám se vrátil do nového domu, kde na něj čekala jeho 27-letá Marla Maples...

LINDA (34) VÁŽILA 132 KILOGRAMŮ, její sestra Lena (42) zase 129 kilogramů. Jednoho dne se obě německé dámy rozhodly zhoubnit a skončily až u 67 (Linda) a 63 (Lena) kilogramů. Teď si denně prohlížejí své fotografie z času tloušťky, aby věděly, proč je lepší nejist.

GUINNESS 1992. Není tak snadné dostat se do prosulé Guinessovy knihy rekordů. Rekord musí být neobyčejný, takový, jaký ještě nebyl, a musí ho potvrdit nejméně tři svědci. Přesto však v Knize rekordů na rok 1992 bylo 12 tisíc rekordů z celého světa. Například:

52 metrů dlouhá byla svatební vlečka Agnes Remaudové z francouzské obce La Roche-sur-Yon. Neslo ji třicet dětí.

16 zdravých štěňat vrhla v Oslo fena rasy basset, jménem Olga. Psi matka dostala k této příležitosti květinu a půl kila svíčkové.

119 kg vážil meloun, který vyrostoval Američan Bill Carson z Arringtonu ve státě Tennessee.

23 m² plochy měla pizza, kterou upekly italský kuchař Andreano Rossi v Dublině. Vážila 1,6 tuny.

5 vajec usmažil na lihovém vařiči Euen Schuler během skoku s padákem z výšky 3200 metrů.

ZENY ŽIJÚ DLHŠIE... Statistiky je dokázané, že ženy žijí dlhšie ako muži. Vo vyspelých západních štátach priemerny vek žien dosahuje 78 a mužov 72 rokov. U nás statistiky sú pre mužov menej priažnivé.

Všeobecne sa tvrdí, že muži sú si sami vinní; pijú a fajčia viacej ako ženy, tým sú náchyl-

nejší na každé riziko. Je to pravda, ale dôležité je, že „slabšie pohlavie“, čiže ženy, sú imunologicky oveľa odolnejšie.

Príroda obdarila ženu, ktorá musí prežívať zaťažujúce jej organizmus tehotenstvá a pôrody, oveľa silnejším systémom odolnosti, ako mužov. Je to jeden z faktorov vyššieho priemeru života u žien.

Posledné výskumy na západe ukázali, že sa znižuje hranica medzi dĺžkou života mužov a žien. Vedci to spájajú s čoraz väčšou emancipáciou žien, ktoré sa usilujú dostihnúť mužov v povolani. Robia kariéry v biznese či vede. Organizmus ženy je viac zaťažený ako u muža, lebo k pracovným povinnostiam sa pripravujú ešte tie tradičné: materstvo a starosť o domácnosť.

PANI BÄRBEL BRUNKEOVÁ z Braunschweigu se nedávno stala nejmladší německou, a některí tvrdí, že i evropskou babičkou. Bylo jí právě 51 let, když se její sedmnáctileté vnučce Tani narodil syn Marcel. Tanina maminka, 32-letá paní Martina, se stala babičkou. Prababička i babička prý vypadají na svůj věk velmi mladě...

„JEN LÁSKA je ještě krásnější,“ řekl se slzami v očích herec Peter Falk — inspektor Colombo — při předávání televizních „oskarů“ Emmy v americké Pasadena. Po boku P. Falka jeho žena Shera.

ŽIVOT

MIESIECZNIK SPOŁECZNO KULTURALNY
00-372 WARSZAWA, UL FOKSAL 13.
TEL. 26-44-49 (RED. NACZ.), 26-04-55, 26-42-57

ORGAN TOWARZYSTWA SPOŁECZNO-KULTURALNEGO CZECHOW I SLOWAKÓW W POLSCE, adres ZG TSKCIS: 31-150 Kraków, ul. Św. Filipa 7, tel. 34-11-27.

PISMO SPONSOROWANE PRZEZ MINISTERSTWO KULTURY I SZTUKI.
WYDAWCZA: ZARZĄD GŁÓWNY TSKCIS.

ODZNACZONE: Złotym Medalem ze Wstępu Czechosłowackiego Instytutu Kontaktów Międzynarodowych, Medalem Macierzy Słowackiej Za Zasługi dla Rozwoju Literatury Słowackiej, Złota Odznaka Za Zasługi dla Ziemi Krakowskiej, Medalem Za Zasługi dla TSKCIS.

REDAKCJA: Ján Spernoga (redaktor naczelny), Józef Pivočník, Eva Matová, Mieczysław Pożarski (redaktor techniczny), Eva Rudnická, Alžbeta Stojowska (tłumaczka).

SPOŁECZNE KOLEGUM DORADCZE: Augustin Andrašák, Zofia Bogańska, Józef Congwa, Ján Halač, František Harkabuz, Vladimír Hess, Zofia Chalupkova, Bronislav Knapčík, Eugen Mišinec, Lýdia Mšálková.

WARUNKI PRENUMERATY: Prenumeratę na kraj przyjmuje redakcja Život w Warszawie lub Zarząd Główny TSKCIS w Krakowie w terminach: do dnia 30 listopada na I kwartał, I półrocze oraz na cały rok następny; do dnia 20 czerwca na II półrocze roku bieżącego. Cena prenumeraty: 1 numer 2000 zł, kwartalnie — 6000 zł, rocznie — 24 009 zł.

Prenumeratę ze zleceniem wysyłki za granicę przyjmuje także redakcja Život w Warszawie oraz Zarząd Główny TSKCIS w Krakowie w podanych wyżej terminach. Cena prenumeraty zagranicznej jest wyższa o 100%.

DRUK: Prasowe Zakłady Graficzne RSW, 00-375 Warszawa, ul. Smolna 10. Zam. 47.

Nie zamówionych tekstu, fotografii i rysunków redakcja nie zwraca i zastrzega sobie prawo do skrótu.

Numer oddano do składu 3.03.1992 r., podpisano do druku 03.04.1992 r.